

Załącznik Nr 2
do uchwały Nr
Rady Gminy Grabowiec
z dnia 2023 r.

**IV ZMIANA STUDIUM
UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO GMINY GRABOWIEC**

GRABOWIEC 2023 ROK

Zapisy IV zmiany studium wyróżniono niebieskim kolorem tekstu []³

R A D A G M I N Y G R A B O W I E C

Załącznik Nr 2
do uchwały Nr IX/44/2019
Rady Gminy Grabowiec
z dnia 10 września 2019 r.

III ZMIANA STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRABOWIEC

G R A B O W I E C 2 0 1 9 R O K

Zapisy III zmiany studium wyróżniono czerwonym kolorem tekstu []²

ZARZĄD GMINY GRABOWIEC

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRABOWIEC

CZĘŚĆ II

UWARUNKOWANIA, DIAGNOZA STANU POLITYKA ROZWOJU

Załącznik nr 2
do uchwały nr XXX 182/2014
Rady Gminy Grabowiec
z dnia 7 lutego 2014 r.

Zapisy wyróżnione szarym kolorem dotyczą zakresu zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grabowiec, przyjętej uchwałą nr XXX/182/2014 Rady Gminy Grabowiec z dnia 7 lutego 2014 r.

INFORMACJE OGÓLNE

Rada Gminy Grabowiec w dniu 25 lutego 1999r. podjęła uchwałę Nr 5/XXIV/99 w sprawie przystąpienia do sporządzania „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec” - w związku z realizacją art. 6 ustawy z dnia 7 lipca 1994r. o zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity z 1999r. Dz.U. Nr 15, poz. 139 z późniejszymi zmianami).

Podstawą prawną opracowania zmiany studium są:

- ✓ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80 z 2003 r., poz. 717) zastępująca ustawę z 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 1999 r. Nr 15, poz. 139 wraz ze zmianami), dokonane zmiany także i w innych przepisach regulujących politykę przestrzenną – powodują zasadność przystosowania zapisu studium do aktualnych wymogów formalno-prawnych.
- ✓ Uchwała nr XXXVIII/191/2010 Rady Gminy Grabowiec z dnia 19 sierpnia 2010 roku w sprawie przystąpienia do zmiany w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grabowiec dla obszarów położonych w miejscowości Grabowiec-Góra
- ✓ Uchwała nr XXXVIII/193/2010 Rady Gminy Grabowiec z dnia 19 sierpnia 2010 roku w sprawie przystąpienia do zmiany w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grabowiec dla obszarów położonych w miejscowości Dańczypol
- ✓ Uchwała nr XXXIX/200/2010 Rady Gminy Grabowiec z dnia 25 października 2010 roku w sprawie przystąpienia do zmiany w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grabowiec
- ✓ Uchwała nr IV/13/2011 Rady Gminy Grabowiec z dnia 17 lutego 2011 roku w sprawie przystąpienia do zmiany w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grabowiec
- ✓ Uchwała nr XII/69/2012 Rady Gminy Grabowiec z dnia 2 lutego 2012 roku w sprawie przystąpienia do zmiany w studium uwarunkowań i kierunkowo zagospodarowania przestrzennego Gminy Grabowiec
- ✓ Uchwała Nr XXVI/158/2013 Rady Gminy Grabowiec z dnia 23 sierpnia 2013 roku w sprawie zmiany uchwały Nr XII/69/2012 Rady Gminy Grabowiec z dnia 2 lutego 2012 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grabowiec
- ✓ Uchwała nr XIV/78/2012 Rady Gminy Grabowiec z dnia 12 kwietnia 2012 roku w sprawie przystąpienia do zmiany w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grabowiec
- ✓ Uchwała nr XVIII/96/2012 Rady Gminy Grabowiec z dnia 16 sierpnia 2012 roku w sprawie przystąpienia do zmiany w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grabowiec
- ✓ Uchwała nr XIX/109/2012 Rady Gminy Grabowiec z dnia 28 września 2012 roku w sprawie przystąpienia do zmiany w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grabowiec
- ✓ Umowa Nr 1/ZP/1/2013 zawarta w dniu 07.2.2013r. pomiędzy Gminą Grabowiec a Budplan Sp. z o. o.¹

¹ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr XXX/182/2014 Rady Gminy Grabowiec z dnia 07 lutego 2014 r.

[Podstawą prawną opracowania III zmiany studium są:

- ✓ Uchwała nr XXVI/129/2017 Rady Gminy Grabowiec z dnia 12 października 2017 roku w sprawie przystąpienia do zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grabowiec,
- ✓ Uchwała nr XXXII/166/2018 Rady Gminy Grabowiec z dnia 28 czerwca 2018 roku w sprawie przystąpienia do zmiany w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grabowiec.]²

[Podstawą prawną opracowania IV zmiany studium są:

- ✓ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 503 ze zm.),
- ✓ Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 17 grudnia 2021 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz.U. 2021 r. poz. 2405),
- ✓ Uchwała nr XL/214/2022 Rady Gminy Grabowiec z dnia 10 czerwca 2022 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia IV zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grabowiec,
- ✓ Uchwała nr XLII/230/2022 Rady Gminy Grabowiec z dnia 28 lipca 2022 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia IV zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grabowiec.]³

Formalną podstawą opracowania „Studium” jest „Umowa o dzieło” zawarta w dniu 15 lipca 1999r. pomiędzy Zarządem Gminy Grabowiec a Zespołem Autorskim reprezentowanym przez głównych projektantów:

- mgr inż. arch. Marię Maciejewską
- mgr inż. arch. Marię Talmę
- inż. Wojciecha Czuryżkiewicza

Studium ma do spełnienia trzy funkcje:

1. kształtowanie polityki rozwoju przestrzenno - gospodarczego,
2. koordynację ustaleń planów miejscowych,
3. promocję gminy na zewnątrz.

Unormowanie zawarte w art. 6 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym wprowadza zatem istotne nowum w planowaniu przestrzennym, jakim jest studium.

Studium ze względu na unormowania prawne trybu uchwalania jest nowym i samodzielnym aktem planistycznym, stanowiącym podstawę opracowania i uchwalania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

² Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr IX/44/2019 Rady Gminy Grabowiec z dnia 10 września 2019 r.

³ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr

Zgodnie z art. 6 ust. 7 ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym, studium nie jest przepisem gminnym, co przesądza o tym, że uchwała rady gminy w sprawie przyjęcia studium nie wymaga ogłoszenia. Brak jest jednak argumentów przemawiających za niedopuszczalnością podania uchwały do publicznej wiadomości.

Upowszechnienie jej może być bardzo pożądane, zaś wiedza społeczności lokalnej o ustalonych zasadach polityki przestrzennej jest uzasadniona.

[ZAKRES III ZMIANY STUDIUM:

zmiana studium obejmuje siedem obszarów w miejscowościach:

- 1) Bronisławka – o powierzchni ok. 3,81 ha,
- 2) Kolonia Bereść – o powierzchni ok. 0,56 ha,
- 3) Dańczypol – o powierzchni ok. 1,1 ha,
- 4) Grabowiec – o powierzchni ok. 0,38 ha,
- 5) Góra Grabowiec – o powierzchni ok. 0,45 ha,
- 6) Ornatowice – o powierzchni ok. 0,92 ha,
- 7) Szczelatin – o powierzchni ok. 1,98 ha.

Obecnie przeznaczenie ww. terenów w obowiązującym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego to przeznaczenie rolnicze.]²

[ZAKRES IV ZMIANY STUDIUM:

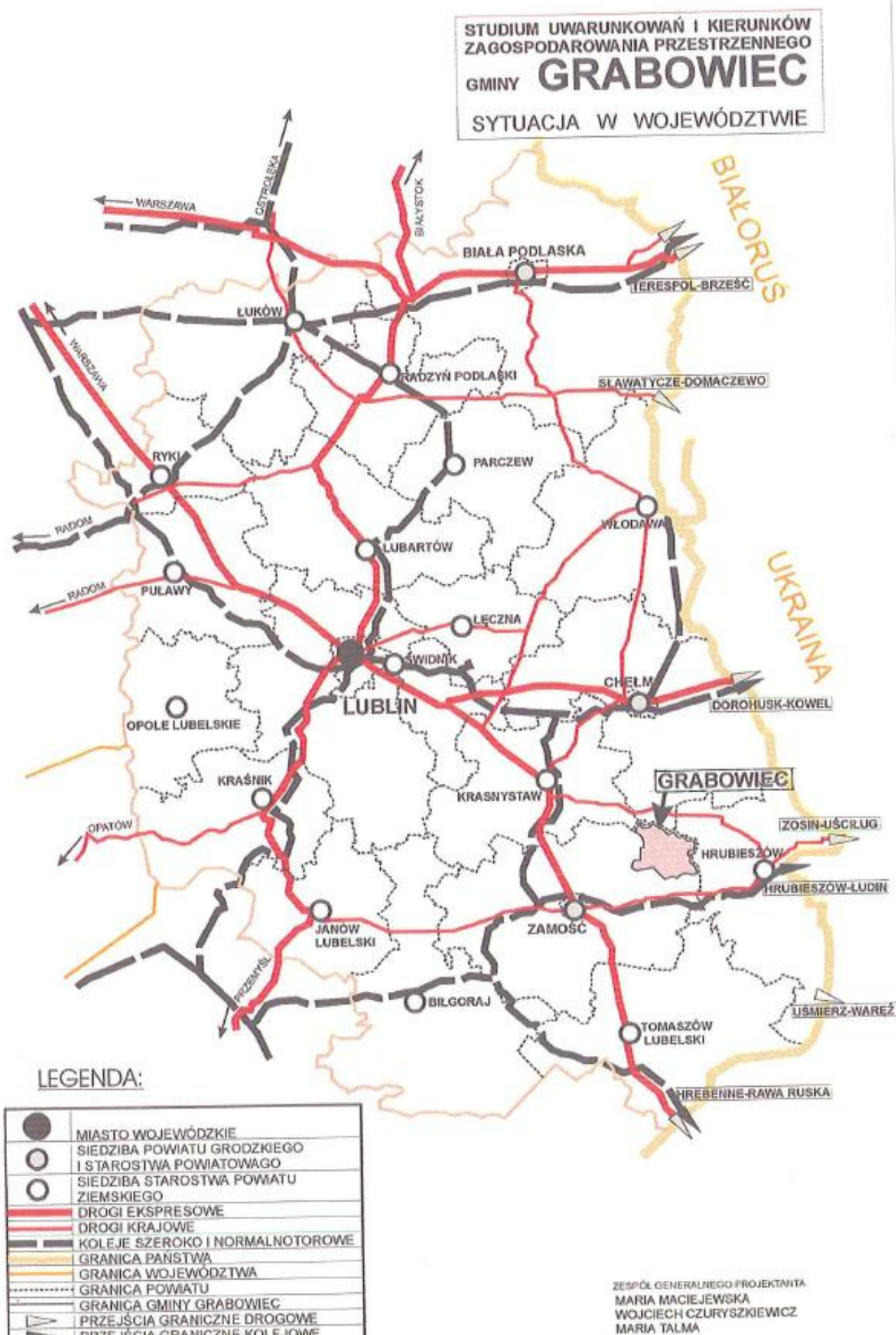
zmiana studium obejmuje łącznie 77 obszarów w miejscowościach:

- 1) Bronisławka – 3 obszary o powierzchni ok. 3,13 ha,
- 2) Bereść – 10 obszarów o powierzchni ok. 5,63 ha,
- 3) Czechówka – 1 obszar o powierzchni ok. 0,22 ha,
- 4) Dańczypol – 3 obszary o powierzchni ok. 9,21 ha,
- 5) Grabowczyk – 4 obszary o powierzchni ok. 0,91 ha,
- 6) Grabowiec – 19 obszarów o powierzchni ok. 36,14 ha,
- 7) Góra Grabowiec – 4 obszary o powierzchni ok. 26,04 ha,
- 8) Henrykówka – 1 obszar o powierzchni ok. 0,15 ha,
- 9) Ornatowice – 2 obszary o powierzchni ok. 5,55 ha,
- 10) Rogów – 3 obszary o powierzchni ok. 0,36 ha,
- 11) Siedlisko – 2 obszary o powierzchni ok. 3,5 ha,
- 12) Skomorochy Duże – 3 obszary o powierzchni ok. 1,52 ha,
- 13) Skomorochy Małe – 1 obszar o powierzchni ok. 0,49 ha,
- 14) Szystowice – 6 obszarów o powierzchni ok. 4,68 ha,
- 15) Tuczępy – 2 obszary o powierzchni ok. 14,49 ha,
- 16) Wolica Uchańska – 6 obszarów o powierzchni ok. 5,01 ha,
- 17) Wólka Tuczępska – 7 obszarów o powierzchni ok. 10,22 ha,
- 18) Żurawłów – 1 obszar o powierzchni ok. 0,54 ha.

Obecnie przeznaczenie ww. terenów w obowiązującym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego jest zróżnicowane. W większości przeznaczenie dla ww. obszarów obejmuje zabudowę mieszkaniową, zagrodową, łąki i pastwiska, tereny rolne.]³

² Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr IX/44/2019 Rady Gminy Grabowiec z dnia 10 września 2019 r.

³ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr

ZESPÓŁ AUTORSKI

GENERALNI PROJEKTANCI

- mgr inż. arch. Maria Maciejewska
upr. urb. 739/88
- mgr inż. arch. Maria Talma
upr. urb. 1320/93
- inż. Wojciech Czurylszkiewicz
upr. urb. 744/88

PROJEKTANCI

- mgr Władysław Michałczuk
- inż. Krystyna Borzęcka
- inż. Alicja Depa
- mgr. inż. Tadeusz Kontek

WSPÓŁPRACA TECHNICZNA

- tech. bud. Teresa Jędruszek

Opracowanie zmiany studium:

BUDPLAN

BUDPLAN Sp. z o.o.

04 – 390 Warszawa, ul. gen. Ludwika Kłuckiego 26B/10

tel. 22 870 42 62, fax: 22 870 42 62

e-mail: budplan@vp.pl, www.budplan.net

zespół autorski w składzie:

główny projektant: mgr inż. Anna Bereś, członek WOIU z siedzibą w Warszawie – WA 355

mgr inż. Ilona Musiałek

mgr inż. Rafał Musiałek

inż. Łukasz Pładzyk¹

¹ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr XXX/182/2014 Rady Gminy Grabowiec z dnia 07 lutego 2014 r.

[OPRACOWANIE III ZMIANY STUDIUM:

GISLINE

ul. Korkowa 159A lok. 159

04-549 Warszawa

e-mail: kontakt@gisline.pl

tel. 692 351 282, 509 617 977

OPRACOWANIE IV ZMIANY STUDIUM:

EMSYSTEM

ul. Środkowa 13

05-205 Ostrówek

e-mail: emsystemm@gmail.com

tel. 509 617 977

MATERIAŁY WEJŚCIOWE - CHARAKTERYSTYKA STANU, DIAGNOZA

Charakterystyka stanu - diagnoza opracowana została w formie graficznej i opisowej. Materiał ten stanowi dane wejściowe do sformułowania CZĘŚCI I opracowania, tj. „UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRABOWIEC”.

- MATERIAŁ GRAFICZNY

1.	Sytuacja gminy na tle województwa	1:100 000
2.	Więzi ekologiczne z obszarem	1: 50 000
3.	Więzi infrastrukturalne i komunikacyjne z obszarem	1: 50 000
4.	Środowisko przyrodnicze	1: 25 000
5.	Układ funkcjonalno-przestrzenny: - hipsometria, - dotychczasowe przeznaczenie, - zagospodarowanie, - uzbrojenie terenu	1: 10 000
6.	Obszary i obiekty objęte ochroną	1: 10 000
7.	Bonitacja glebowa i pochodzenie gleb, surowce mineralne, stan władania	1: 10 000
8.	Uwarunkowania (załączniki od 4 do 4 ⁵²⁶)	1: 10 000 ¹²³

- MATERIAŁ OPISOWY

1. Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego.
2. Diagnoza, podstawowe uwarunkowania, szanse, zagrożenia - polityka rozwoju.

¹ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr XXX/182/2014 Rady Gminy Grabowiec z dnia 07 lutego 2014 r.

² Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr IX/44/2019 Rady Gminy Grabowiec z dnia 10 września 2019 r.

³ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr

SPIS TREŚCI TEKSTU

I. POŁOŻENIE W REGIONIE

1. POWIĄZANIA PRZYRODNICZE
2. STRUKTURA FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNA

- 2.1. Użytkowanie gruntów
- 2.2. Powierzchnia wg granic administracyjnych
- 2.3. Władanie gruntami

II. UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

1. SFERA EKOLOGICZNA

1.1. UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

- 1.1.1. Położenie
- 1.1.2. Budowa geologiczna
- 1.1.3. Rzeźba terenu
- 1.1.4. Warunki klimatyczne
- 1.1.5. Wody powierzchniowe i podziemne
- 1.1.6. Gleby
- 1.1.7. Szata roślinna
- 1.1.8. Ekosystemy leśne
- 1.1.9. Parki wiejskie
- 1.1.10. Systemy rolne
- 1.1.11. Świat zwierząt
- 1.1.12. Obszary i obiekty chronione

2. SFERA KULTUROWA

- 2.1. informacje o zasobach zabytkowych
- 2.2. Dobra kultury objęte ochroną Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
 - 2.2.1. Obiekty wpisane do rejestru zabytków
 - 2.2.2. Obiekty objęte ewidencją zabytków

3. SFERA SPOŁECZNA

3.1. STOSUNKI LUDNOŚCIOWE, DEMOGRAFIA

- 3.1.1. Ludność
- 3.1.2. Ruch naturalny ludności
- 3.1.3. Migracje ludności
- 3.1.4. Pracujący
- 3.1.5. Poziom wykształcenia
- 3.1.6. Bezrobotni
- 3.1.7. Uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju

3.2. MIESZKANICTWO

- 3.2.1. Rodzaje zabudowy
- 3.2.2. Zorganizowane formy zabudowy mieszkaniowej
- 3.2.3. Zasoby mieszkaniowe zamieszkane, standardy mieszkaniowe

3.2.4. Mieszkania oddane do użytku

3.3. URZĄDZENIA OBSŁUGI MIESZKAŃCÓW - usługi wg EKD

- 3.3.1. Administracja, porządek i bezpieczeństwo publiczne
- 3.3.2. Obsługa finansowa
- 3.3.3. Kultura
- 3.3.4. Edukacja
- 3.3.5. Ochrona zdrowia i opieka społeczna
- 3.3.6. Handel, gastronomia, rzemiosło
- 3.3.7. Łączność
- 3.3.8. Sport, turystyka
- 3.3.9. Usługi inne
- 3.3.10. Kierunki rozwoju usług - uwarunkowania

3.4. AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA

3.5. BUDŻET GMINY

4. SFERA PRODUKCYJNA

4.1. FUNKCJE STANOWIĄCE PODSTAWY GOSPODARCZE GMINY

- 4.1.1. Rolnictwo
- 4.1.2. Przemysł, bazy, składy
- 4.1.3. Działalność gospodarcza

5. KOMUNIKACJA I TRANSPORT

- 5.1. UKŁAD DROGOWY
- 5.2. KOMUNIKACJA ZBIOROWA
- 5.3. ZAPLECZE TECHNICZNE

6. SFERA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

- 6.1. ZIELEŃ, CMENTARZE
- 6.2. ZAOPATRZENIE W WODĘ
- 6.3. GOSPODARKA ŚCIEKOWA
- 6.4. GOSPODARKA ODPADAMI
- 6.5. CIEPŁOWNICTWO
- 6.6. GAZOWNICTWO
- 6.7. ELEKTROENERGETYKA
- 6.8. TELEKOMUNIKACJA

7. DIAGNOZA - podstawowe uwarunkowania, szanse, zagrożenia, polityka rozwoju

[8. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

8.1. Analizy ekonomiczne, środowiskowe i społeczne

Szczegółowe analizy ekonomiczne i społeczne zawarte zostały w opracowaniu pt. „Analiza potrzeb i możliwości rozwoju gminy Grabowiec”. Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym gmina Grabowiec prowadzi gospodarkę finansową w oparciu o co roku uchwalany budżet gminy. Wydatki budżetowe są ściśle powiązane z wysokością osiągniętych dochodów oraz

realizowanym zakresem zadań.

Istniejąca infrastruktura społeczna na terenie gminy obejmująca m.in. ochronę zdrowia, opiekę społeczną, edukację, placówki oświatowe, biblioteki jest wystarczająca w celu zapewnienia właściwej obsługi mieszkańców gminy. W gminie większość mieszkańców utrzymuje się z rolnictwa, dlatego zgodnie z analizami możliwe powinno być wskazanie właściwych terenów do rozwoju zabudowy związanej z produkcją rolną. Zabudowa ta może być lokalizowana w oparciu o istniejącą infrastrukturę, ale w uzasadnianych przypadkach ze względu na swoją charakterystykę może powstawać również w terenach słabo uzbrojonych położonych przy nieutwardzonych drogach polnych. Uzasadnienie takie jest związane m.in. z potencjalną uciążliwością tego typu zabudowy jak również ekonomiką prowadzenia niektórych typów gospodarstw rolnych. Wpływ III zmiany studium na aspekty środowiska przyrodniczego będzie znikomy. Zmiana studium nie wprowadzi nowych typów zabudowy do gminy, nie przewiduje się użytkowania górniczego, zmiany nastąpią w zasadzie tylko w ramach gospodarki rolno-leśnej.

[Z uwagi na zmieniające się potrzeby mieszkańców gminy IV zmiana studium wprowadza możliwość realizacji zabudowy zagrodowej, usługowej, produkcyjnej, a także zapewnia rozwój infrastruktury technicznej i komunikacyjnej. Oddziaływanie na środowisko przyrodnicze związane będzie przede wszystkim z zajęciem na cele nierolnicze gruntów rolnych najwyższych klas bonitacyjnych oraz z budową farm fotowoltaicznych na terenach związanych z krajobrazem leśnym i rolniczym. Tereny zabudowy usługowej i zagrodowej zlokalizowane w obszarach o zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej jednostek osadniczych oraz tereny dróg publicznych obejmujące przeważnie istniejące układy komunikacyjne nie stanowią znaczącego zagrożenia dla środowiska przyrodniczego.]³

8.2. Prognozy demograficzne, w tym uwzględniające tam, gdzie to uzasadnione, migracje w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodka wojewódzkiego

Analiza uwarunkowań demograficznych gminy Grabowiec została wykonana w ramach opracowania pt. „Analiza potrzeb i możliwości rozwoju gminy Grabowiec” stanowiącego materiał wejściowy do opracowania niniejszej III zmiany Studium. W wyniku przeprowadzonych analiz stwierdza się, że w gminie Grabowiec następuje systematyczny spadek liczby ludności wynikający zarówno z ujemnego salda migracji jak i ujemnego przyrostu naturalnego. Nie przewiduje się w najbliższych latach odwrócenia tych trendów. Przyjęto zgodnie z danymi historycznymi i prognozą demograficzną dla gminy, że do roku 2046 liczba mieszkańców gminy Grabowiec może spaść o około 22,7% tj. do poziomu ok. 3255 mieszkańców co przedkładać się będzie m.in. na bilans terenów przewidzianych pod zabudowę.

8.3. Możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy

Obszary III zmiany studium, na których dopuszcza się lokalizowanie nowej zabudowy są dostępne pod kątem komunikacji.

Spośród miejscowości, w których położone są poszczególne tereny objęte III zmianą studium jedynie w Grabowcu i Grabowcu-Górze jest sieć wodociągowa. Ponad połowa mieszkańców gminy korzysta z wody pozyskiwanej ze studni kopanych i wierconych. W gminie nie ma sieci kanalizacyjnej. Nieczystości gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych i wywożone do oczyszczalni ścieków w Skierbieszowie i miejscowości Nieledeu. Uzbrojenia w sieci infrastruktury technicznej wymagają również tereny III zmiany studium, gdzie dopuszcza

³ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr

się lokalizowanie nowej zabudowy, jednak w przypadku braku wystarczających środków w budżecie na ten cel, w najbliższym czasie tereny te mogą być użytkowane zgodnie z nadanym im przeznaczeniem korzystając ze studni wierconych bądź czerpanych, natomiast w zakresie gospodarki ściekowej w oparciu o szczelne zbiorniki na nieczystości.

[W granicach IV zmiany lokalizowanie nowej zabudowy dopuszcza się na obszarach dostępnych komunikacyjnie. Sieć wodociągowa obejmuje sołectwa: Grabowiec, Góra Grabowiec, Tuczępy, Wólka Tuczępska, Ornatowice i Kol. Szystowice. Obszary zmiany studium w pozostałych miejscowościach zaopatrywane są wodą pozyskiwaną ze studni kopanych i wierconych. Mieszkańcy gminy nie mają dostępu do kanalizacji sanitarnej. Część terenów objętych opracowaniem wymaga więc uzbrojenia w sieci infrastruktury technicznej. W przypadku braku wystarczających środków w budżecie na ten cel, w najbliższym czasie tereny te mogą być użytkowane zgodnie z nadanym im przeznaczeniem korzystając ze studni wierconych bądź czerpanych, natomiast w zakresie gospodarki ściekowej w oparciu o szczelne zbiorniki na nieczystości.]³

8.4. Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę

Zgodnie ze szczegółowymi wyliczeniami w zakresie potrzeb i możliwości wyznaczenia w studium nowych terenów pod rozwój zabudowy z podziałem na poszczególne funkcje, które zostały przeprowadzone w opracowaniu pt. „Analiza potrzeb i możliwości rozwoju gminy Grabowiec” z uwzględnieniem zakresu III zmiany studium, w studium możliwe jest jedynie wyznaczenie nowych terenów dla rozwoju zabudowy zagrodowej, ze względu na konieczność dalszego rozwoju gospodarczego gminy w oparciu o warunki glebowo-rolnicze.

[IV zmiana studium wprowadza nowe tereny zabudowy zagrodowej, co jest zgodne z wynikami ww. analizy. Dodatkowo zasadność przeznaczenia terenów pod zabudowę produkcyjno-przemysłową związaną z odnawialnymi źródłami energii (farmy fotowoltaiczne), a także usługi potwierdza Aneks nr 1 wykonany do Analizy potrzeb i możliwości rozwoju gminy na potrzeby IV zmiany studium.

9. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

Zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego (przyjętego uchwałą Nr/1622/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r.) w strukturze funkcjonalno-przestrzennej województwa lubelskiego (rozdz. VI.2, rys. 4) gmina Grabowiec położona jest w strefie wyżynnej roślinnej rolniczej przestrzeni produkcyjnej. W związku z tym przyjmuje się zasadę nadrzędności działań służących utrzymaniu i wzmacnianiu funkcji podstawowych (wiodących) oraz preferencje rozwojowe, nakazujące zachowanie naturalnych wartości zasobów rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz zrównoważony rozwój gospodarki rolnej i funkcji towarzyszących.

Przez teren gminy przebiegają korytarze ekologiczne o znaczeniu regionalnym stanowiące element pasmowy obszaru nadrzędnej funkcji przyrodniczej, dla których obowiązuje zasada podporządkowania wszelkich działań utrzymaniu ciągłości powiązań ekologicznych. Znajdują się także ostoje przyrody stanowiące obszary węzłowe regionalnej sieci ekologicznej, dla których obowiązuje zasada podporządkowania wszelkiej działalności utrzymaniu wartości przyrodniczych. Obszar węzłowy obejmuje obszar Natura 2000 Dolina Wolicy, z kolei korytarz ekologiczny dolinę Wolicy i Kalinówki.

² Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr IX/44/2019 Rady Gminy Grabowiec z dnia 10 września 2019 r.

³ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr

Gmina Grabowiec położona jest w wiejskim obszarze funkcjonalnym oznaczeniu ponadregionalnym. wymagającym wsparcia procesów rozwojowych. (rozdz. VII.1. rys. 19). W związku z tym Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 oraz PZPWL wskazuje dla tych obszarów następujące cele rozwoju zagospodarowania przestrzennego:

- wzmacnianie powiązań funkcjonalnych (transportowych, teleinformatycznych, społeczno-gospodarczych) z lokalnymi ośrodkami rozwoju;
- stworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości związanej z produkcją rolną i wykorzystywaniem walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego w turystyce.

Gmina położona jest w obszarze funkcjonalnym o znaczeniu regionalnym rozwoju gospodarki żywnościowej - roślinnej rolniczej przestrzeni produkcyjnej (rozdz. VII.2, rys. 20). Dla tego obszaru jako wiodące kierunki zagospodarowania PZPWL wskazuje:

- produkcję roślinną;
- rozwój bazy przetwórstwa rolno-spożywczego;
- rozwój agroturystyki jako formy wzbogacenia funkcjonalnego obszarów wiejskich;
- rozwój infrastruktury turystycznej (głównie szlaków turystycznych);
- produkcję zdrowej żywności;
- rozwój infrastruktury technicznej i transportowej.

Na terenie gminy Grabowiec nie występują zadania i inwestycje celu publicznego o znaczeniu wojewódzkim i ponadlokalnym wymienione w PZPWL (rozdz. VIII).

10. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DIAGNOZY, O KTÓREJ MOWA W ART. 10A UST. 1 USTAWY Z DNIA 6 GRUDNIA 2006 R. O ZASADACH PROWADZENIA POLITYKI ROZWOJU, PRZYGOTOWANEJ NA POTRZEBY STRATEGII ROZWOJU GMINY

Strategia Rozwoju Gminy Grabowiec na lata 2015-2025 została przyjęta 29 lutego 2016 r. uchwałą nr XII/60/2016. Na podstawie diagnozy przygotowanej na jej potrzeby można wynieść następujące wnioski:

- Do mocnych stron gminy należą między innymi: czyste środowisko naturalne i walory przyrodnicze, położenie blisko miasta Zamościa, walory turystyczno-krajoznawcze, korzystne warunki do rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego i produkcji ekologicznej żywności, aktywni mieszkańcy;
- Do słabych stron gminy należą między innymi: niezadowalający stan techniczny dróg, niezadawalający poziom infrastruktury sanitarnej, niska aktywność w zakresie działalności inwestycyjnej, niski poziom PKB per capita na 1 mieszkańca, nieefektywna struktura gospodarki oparta na nisko dochodowym rolnictwie, niski poziom przedsiębiorczości, niewystarczająca oferta kulturalna dla dzieci i młodzieży oraz osób starszych.

IV zmiana studium wprowadza tereny, które umożliwią rozwój działalności inwestycyjnej, a także przyczynią się do wzrostu przedsiębiorczości mieszkańców gminy. Ponadto wyznaczono tereny pod drogi publiczne, dzięki czemu stan połączeń komunikacyjnych ulegnie poprawie. Zmiana studium daje również szansę na powiększenie oferty kulturalnej poprzez nowe tereny usługowe. W wyniku wprowadzonych zmian rozwój zabudowy nastąpi na obszarach o niskich walorach przyrodniczych, co pozwoli na zachowanie mocnych stron gminy.

11. ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA

Stan zabezpieczenia obszaru gminy Grabowiec objętego IV zmianą studium przed zagrożeniem bezpieczeństwa ludności oraz mienia należy uznać jako zadowalający. W obszarze IV zmiany studium występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią, które pozostają niezabudowane. W ramach Systemu Osłony Przeciwośuwiskowej Kraju (Państwowy Instytut Geologiczny) w granicach opracowania nie wyznaczono potwierdzonych zwiadem terenowym obszarów zagrożonych osuwaniem się mas ziemnych ani osuwisk.

12. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH

Utwory lessowe budujące strefę przypowierzchniową mogą być przyczyną procesów osuwiskowych. O narażeniu na ruchy masowe decydują uwarunkowania geomorfologiczne, tj. wysoczyzna lessowa porożcinana przez liczne doliny erozyjne i wąwozy lessowe oraz duża wrażliwość osadów lessowych na zmiany wilgotności.

W 2006 r. Państwowy Instytut Geologiczny rozpoczął realizację projektu Systemu Osłony Przeciwośuwiskowej. Projekt, realizowany z inicjatywy Ministra Środowiska, ma wspomóc starostów w skutecznym wypełnianiu obowiązków związanych z prowadzeniem rejestru osuwisk, nałożony rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 20 czerwca 2007 r. w sprawie informacji dotyczących ruchów masowych ziemi (Dz. U. 2007 Nr 121 poz. 840). Zgodnie z *Przeglądową mapą osuwisk i obszarów predysponowanych do występowania ruchów masowych w województwie lubelskim*, na obszarze gminy Grabowiec, w tym w rejonie IV zmiany studium, występują tereny predysponowane do wystąpienia ruchów masowych, a także istniejące osuwiska. Są to ogólne i wstępne informacje o możliwej predyspozycji obszarów (wynikającej głównie z budowy geologicznej i morfologii) do rozwoju ruchów masowych, nie potwierdzone zwiadem terenowym, dlatego nie można ich wykorzystywać przy sporządzaniu planów zagospodarowania przestrzennego.

Aktualnie *Przeglądowa mapa osuwisk i obszarów predysponowanych do występowania ruchów masowych w województwie lubelskim* to jedyne dostępne źródło dotyczące obszarów osuwiskowych w gminie.]³

Ze względu na brak występowania na obszarach III zmiany studium nie wzięto pod uwagę uwarunkowań wynikających z:

- 1) rekomendacji i wniosków zawartych w audycie krajobrazowym lub określenia przez audyt krajobrazowy granic krajobrazów priorytetowych – brak audytu krajobrazowego dla województwa lubelskiego,
- 2) występowania udokumentowanych złóż kopalin, zasobów wód podziemnych oraz udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla,
- 3) występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych.]²

[Ze względu na brak występowania na obszarach IV zmiany studium nie wzięto pod uwagę

³ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr

uwarunkowań wynikających z:

- 1) rekomendacji i wniosków zawartych w audycie krajobrazowym lub określenia przez audyt krajobrazowy granic krajobrazów priorytetowych – brak audytu krajobrazowego dla województwa lubelskiego,
- 2) występowania udokumentowanych złóż kopalin, zasobów wód podziemnych oraz udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla,
- 3) występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych.

Pozostałe zagadnienia wynikające z Art. 10 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym zostały omówione w poniższych rozdziałach. W razie potrzeby informacje zostały zaktualizowane w zakresie obejmującym niniejszą zmianę Studium.³

³ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr

I. POŁOŻENIE W REGIONIE

1. POWIĄZANIA PRZYRODNICZE

2. STRUKTURA FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNA

2.1. Użytkowanie gruntów

2.2. Powierzchnia wg granic administracyjnych

2.3. Władanie gruntami

1. POWIĄZANIA PRZYRODNICZE

Gmina Grabowiec położona jest w środkowej części mezoregionu Działy Grabowieckie należącego do prowincji Wyżyna Wschodniomałopolska i makroregionu Wyżyna Wschodniowołyńska (wg regionalizacji fizyczno -geograficznej Polski) - w strefie wododziałowej dorzecza Wieprza i Bugu.

Obszar opracowania zaliczony jest do subwołyńskiego okręgu botanicznego z bogactwem gatunków kierunkowych i geograficznych oraz krajowego węzła ekologicznego K-22 w sieci PL-ECONET. Występuje tu unikalna fauna i flora kserotermiczna, a w szczególności rezerваты, pomniki przyrody oraz Skierbieszowski Park Krajobrazowy.

W granicach administracyjnych gminy zlokalizowane są obszary i obiekty chronione prawem:

1.1. Rezerваты przyrody

Rezerwat „Rogów”

położony w miejscowości Rogów, powierzchnia 0,95 ha - stanowi ostoję przyrody rangi europejskiej w systemie CORN.

Potencjalną roślinność naturalną na obszarach wierzchowinowych stanowią subkontynentalne grądy lipowo - dębowo - grabowe małopolskiej odmiany wyżynnej - w dolinach zbiorowiska łąkowe niżowych siedlisk umiarkowanie zabagnionych - łągi jesionowo - olszowe. Utworzony został Zarządzeniem MLiPD z dnia 13.X.1965 r. (MP Nr 65, poz. 373).

Rezerwat „Wygon Grabowiecki”

w miejscowości Grabowiec Góra, powierzchnia 6,38 ha - stanowisko susza perełkowanego. W związku z zarastaniem bujną roślinnością trawiastą i samosiewem

drzew i krzewów zmniejsza się liczebność susła. Rezerwat utworzony został Zarządzeniem MOŚZNiL z dnia 13.XII.1995r. (MP Nr 5, poz. 62).

1.2. Pomniki przyrody

1. Dąb szypułkowy, nr ewidencyjny 129, lokalizacja w parku podworskim w pobliżu kaplicy w Skomorochach Dużych. *Ustanowiony Orzeczeniem Nr 3 Wojewody Zamojskiego z 14.XII.1987 r. (Dz. Urz. Woj. Zamojskiego z 1988 r. Nr 1, poz. 2).*
2. Modrzew europejski, nr ewidencyjny 130, lokalizacja w parku podworskim w Szystowicach. *Ustanowiony Orzeczeniem Nr 3 Wojewody Zamojskiego z 14.XII.1987r. (Dz.Urz.Woj. Zamojskiego z 1988 r. Nr 1, poz. 2)*
3. Wiąz górski, nr ewidencyjny 131, lokalizacja w parku podworskim w Szystowicach. *Ustanowiony Orzeczeniem Nr 3 Wojewody Zamojskiego z 14.XII.1987r. (Dz.Urz.Woj. Zamojskiego z 1988r. Nr 1, poz. 2)*
4. Buki pospolite szt. 2, nr ewidencyjny 132, lokalizacja w parku podworskim w Grabowczyku. *Ustanowiony Orzeczeniem Nr 3 Wojewody Zamojskiego z 14.XII.1987r. (Dz.Urz.Woj. Zamojskiego z 1988r. Nr 1, poz. 2)*
5. Topole białe szt. 2, nr ewidencyjny 133, lokalizacja w parku podworskim nad stawem w Szystowicach. *Ustanowiony Orzeczeniem Nr 3 Wojewody Zamojskiego z 14.XII.1987r. (Dz.Urz.Woj. Zamojskiego z 1988 r. Nr 1, poz- 2)*
6. Brzozy brodawkowate szt. 4, nr ewidencyjny 161, lokalizacja w parku podworskim w Grabowczyku. *Ustanowiony Orzeczeniem Nr 1 Wojewody Zamojskiego z 2.XII.1988r. (Dz.Urz.Woj. Zamojskiego z 1988r. Nr 16, poz. 152)*
7. Kasztanowiec biały, nr ewidencyjny 162, lokalizacja w parku podworskim w Grabowczyku. *Ustanowiony Orzeczeniem Nr 1 Wojewody Zamojskiego z 2.Xli.1988r. (Dz.Urz.Woj. Zamojskiegoz 1988r. Nr 16, poz. 152)*
8. Kasztanowiec biały, nr ewidencyjny 163, lokalizacja w parku podworskim w Skomorochach Dużych. *Ustanowiony Orzeczeniem Nr 1 Wojewody Zamojskiego z 2.Xtl.1988r. (Dz.Urz.Woj. Zamojskiego z 1988r. Nr 16, poz. 152)*
9. Buk pospolity, nr ewidencyjny 166, lokalizacja przed frontem dworu w Szystowicach,

*Ustanowiony Orzeczeniem Nr 1 Wojewody Zamojskiego z 2.XII. 1988 r.
(Dz. Urz. Woj. Zamojskiego z 1988 r. Nr 16, poz. 152)*

10. Źródło, nr ewidencyjny 262, powierzchnia 0,03 ha, lokalizacja
w dolinie rzeki Kalinówka w miejscowości Grabowiec Góra.
*Ustanowiony Rozporządzeniem Nr 21 Wojewody Zamojskiego z 20. VII.
1992 r. (Dz. Urz. Woj. Zamojskiego Nr 15).*

1.3. Parki krajobrazowe

- 1.3.1. Skierbieszowski Park Krajobrazowy położony na części gminy
Grabowiec - ok. 620 ha (2,4 % pow. parku), obejmujący
również część gmin: Miączyn, Izbica, Sitno, Skierbieszów i
Stary Zamość, wraz z otuliną na części obszarów gmin:
Grabowiec - ok. 720 ha (8,3 % pow. otuliny), Izbica,
Skierbieszów, Sitno i Stary Zamość.
Powierzchnia Skierbieszowskiego Parku Krajobrazowego -
25 830 ha.
Powierzchnia Otuliny Skierbieszowskiego Parku
Krajobrazowego - 8 707 ha. Skierbieszowski Park
Krajobrazowy powołany został Rozporządzeniem Nr 9
Wojewody Zamojskiego z 23.1.1995 r. (Dz. Urz. Woj.
Zamojskiego z 1995 r. Nr 2, poz. 25) wraz z otuliną w celu
ochrony wartości przyrodniczych, krajobrazowych,
historycznych i kulturowych przed wpływem czynników
zewnętrznych.
- 1.3.2. Obszar chronionego krajobrazu gmina bezpośrednio graniczy
od strony północnej z Grabowiecko - Strzeleckim
Obszarem Chronionego Krajobrazu.

2. STRUKTURA FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNA

Gmina Grabowiec położona jest w województwie lubelskim, w powiecie zamojskim i graniczy z gminami:

- od północy - Kraśniczyn, Wojsławice, Uchanie,
- od wschodu - Trzeszczany,
- od południa - Miączyn,
- od zachodu - Skierbieszów.

Podstawową funkcją gminy jest rolnictwo - produkcja żywności w postaci surowców, jak i finalnych produktów spożywczych. Gmina posiada gleby o najwyższych klasach bonitacyjnych, kl. I - III należące do najbardziej urodzajnych w kraju zajmują 81,1 % użytków rolnych i ok. 69 % powierzchni gminy.

Gmina Grabowiec posiada bardzo dobrze wykształcony ośrodek administracyjno - usługowy dla ludności gminy i rolnictwa w miejscowości Grabowiec (siedziba władz samorządowych). Pełni on również funkcję skoncentrowanego ośrodka usługowego mieszkalnictwa dla ludności nierolniczej oraz rozwoju drobnego przemysłu, przetwórstwa produktów rolnych i materiałów budowlanych oraz ponadlokalnego ośrodka w zakresie szkolnictwa średniego i obsługi turystyki.

Ośrodkami wspomagającymi są Szyszowice i Tuczępy ze względu na ich funkcje w obszarze i istniejącą zwartą zabudowę.

Pozostałe miejscowości - głównie produkcja żywności i usługi podstawowe, we wsiach położonych malowniczo i krajobrazowo możliwość rozwoju funkcji wypoczynku - wsie letniskowe.

Na terenie gminy zlokalizowane są dwa rezerваты przyrody: flory - „Rogów” i fauny - „Wygon Grabowiecki”, pomniki przyrody - głównie drzewa (14 szt.) w parkach podworskich, źródłisko w dolinie rzeki Kalinówka, Skierbieszowski Park Krajobrazowy wraz z otuliną i bezpośrednio graniczący z gminą od strony północnej Grabowiecko - Strzelecki Obszar Chronionego Krajobrazu. Status prawny tych terenów powinien zapewnić stan względnej równowagi ekologicznej wyróżniającym się krajobrazowo obszarom.

Gmina Grabowiec w granicach administracyjnych zajmuje powierzchnię 12 888 ha, zamieszkała jest przez 5220 mieszkańców (XII.1999 r.), a gęstość zaludnienia wynosi 40,5 M/km² (powiat 60 M/km², województwo 89 M/km², Polska 124 M/km²). Sieć osadniczą gminy tworzy 26 miejscowości skupione w 23 sołectwach.

Gmina jest dość dobrze skomunikowana, siedziba gminy Grabowiec oddalona jest ok. 32 km od siedziby powiatu i ok. 100 km od siedziby województwa, układ dróg powiatowych i gminnych zapewnia dogodnie połączenia z miejscowościami gminy i drogami wojewódzkimi położonymi poza jej granicami.

Z uwagi na atrakcyjność krajobrazową obszaru gminy - urozmaicona rzeźba terenu, duże walory rekreacyjne lasów, występowanie licznych źródeł -stwarzają szansę rozwoju rekreacji i turystyki.

2.1. Użytkowanie gruntów

W użytkowaniu gruntów w gminie w latach 1990 - 1998 następuje zmniejszenie powierzchni użytków rolnych o 346 ha, co stanowi 3,1% ich powierzchni oraz 2,7 % powierzchni ogólnej gminy.

Użytki rolne w gminie stanowią 82,9 % powierzchni ogólnej gminy, powiat zamojski - 70,6 % i województwo lubelskie - 68,4 % ogólnej powierzchni (tabela nr 1).

Tabela 1 UŻYTKOWANIE GRUNTÓW wg granic administracyjnych

Lp	Rok	Ogólna powierz- chnia gruntów	w tym					
			użytki rolne					las i grunty
			razem	grunty orne	sady	łąki	pastwiska	leśne

		w hektarach %						
1.	1990	12 888	11 031	9 572	79	1165	215	1199
2.	1991	12 888	11 031	9 572	79	1165	215	1199
3.	1992	12 888 100	11 031 85,5	9 572 74	79 0 ,9	1165 9,0	215 1,7	1199 9,3
4.	1993	12 888 100	11 031 85,6	9 572 74,3	79 0,9	1165 9,0	215 1,7	1199 9,3
5.	1994	12 888 100	11 031 85,6	9 556 71,3	79 0,9	1173 9,1	223 1,7	1199 9,3
6.	1995	12 888 100	11 031 85,6	9 556 71,3	79 0,9	1173 9,1	223 1,7	1199 9,3
7.	1996	12 888 100	10 685 82,5	9187 71,3	113 0,9	1087 8,4	299 2,3	1031 8,0
8.	1997	12 888 100	10 685 82,9	9 187 71,3	113 0,9	1087 8,4	298 2,3	1244 9,7
9.	1998	12 888 100	10 684 82,9	9189 71,3	116 0,9	1379 10,7		1250 9,7
POWIAT ZAMOJSKI 1998		187 227 100	132 093 70,6	107 176 57,2	1542 0,8	18331 9,8	5044 2,7	38 130 20,4
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE 1998		2 511 448 100	1717 975 68,4	1347 452 53,7	33 332 1,3	260 419 10,4	76 772 3,1	548 678 21,8
POLSKA [tys.ha] 1998		31 268,5 100	18 442,7 59,0	14 114,1 76,5	265,2 0,9	2615,7 8,4	1447,7 4,6	8918,1 28,5

2.2. Władanie gruntami

Na terenie gminy Grabowiec władanie gruntami przedstawia się następująco;

- własność prywatna	-10 662 ha	82,73 %
- Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa	- 653 ha	5,07 %
- Skarb Państwa	- 420 ha	3,26 %
- Mienie Komunalne	40 ha	0,31 %
- Spółdzielnie Produkcyjne	50 ha	0,39 %
- grunty Wspólnoty Gminnej	- 106 ha	0,82 %
- grunty gmin wyznaniowych	10 ha	0,08 %
- Parafia Grabowiec		
- Parafia Tuczępy		
- drogi powiatowe	84 ha	0,65 %
- drogi gminne	- 199 ha	1,54%
- grunty lasów państwowych	- 664 ha	5,15%
RAZEM	-12 888 ha	100,00%

II. UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

1. SFERA EKOLOGICZNA
2. SFERA KULTUROWA
3. SFERA SPOŁECZNA
4. SFERA PRODUKCYJNA
5. KOMUNIKACJA I TRANSPORT
6. SFERA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

1. SFERA EKOLOGICZNA

1.1. UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

- 1.1. 1. Położenie
- 1.1. 2. Budowa geologiczna
- 1.1.3. Rzeźba terenu
- 1.1.4. Warunki klimatyczne
- 1.1. 5. Wody powierzchniowe i podziemne
- 1.1.6. Gleby
- 1.1 7. Szata roślinna
- 1.1.8. Ekosystemy leśne
- 1.1. 9. Parki wiejskie
- 1.1.10. Systemy rolne
- 1.1.11. Świat zwierząt
- 1.1.12. Obszary i obiekty chronione

1.1. UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

1.1.1. Położenie

Według regionalizacji fizyczno - geograficznej Polski gmina położona jest w środkowej części mezoregionu Działy Grabowieckie należącego do prowincji Wyżyna Wschodniomałopolska i makroregionu Wyżyna Wschodniowołyńska. Obszar ten położony jest w strefie wododziałowej dorzecza Wieprza i Bugu.

1.1.2. Budowa geologiczna

1. Litologia, stratygrafia i tektonika

Obszar opracowania należy do dużej jednostki struktury wgłębnej -niecki brzeżnej, położonej pomiędzy platformą prekambryjską od północnego -wschodu, a zapadliskiem przedkarpackim od południowego - zachodu. Dostępny badaniom fundament stanowią skały dolnopaleozoiczne głównie kambryjskie, sylurskie łupki, mułowce i iłowce powstałe w warunkach geo-synklinalnych.

Tak ukształtowany fundament pokrywają skały osadowe, które poczynając od dewonu powstawały w warunkach platformowych, głównie podczas epikontynentalnych zalewów. W dewonie uskoki Izbica - Zamość - Rawa Ruska podzielił nieckę brzeżną na podniesienie radomsko - kraśnickie w części SW i rów mazowiecko - lubelsko - lwowski w części NE (w obrębie którego znajduje się obszar opracowania).

W rowie tym począwszy od środkowego dewonu odkładają się paleozoiczne skały osadowe. Początkowo są to osady morskie. Wyżej występują lądowe utwory old redu, ponad którymi ponownie pojawiają się osady morskie facji lagunowej. Utwory dewońskie kończą się utworami sedymentacji pełnomorskiej (wapienie, dolomity) oraz piaskowcami i mułowcami reprezentującymi regresyjny etap cyklu sedymentacyjnego. Na utworach dewońskich zalegają osady karbońskie z licznymi warstwami węgla kamiennego o niewielkiej miąższości.

W jurze podniesienie radomsko - kraśnickie, jak również rów mazowiecko - lubelsko - lwowski objęte zostają przez transgresję morską. Pokrywa osadów mezozoicznych od jury środkowej do kredy górnej stanowi nieckę lubelską wchodzącą w skład synklinorium brzeżnego. Utwory jurajskie rozpoczynają się mułowcami, przechodzą w dolomity, a kończą się wapieniami i piaskowcem. Strop jury nawiercono w Kol. Zrąb w sąsiedztwie gminy na głębokości 837 m.

Ruchy fazy młodokimeryjskiej spowodowały regresję morza. Ponowna transgresja objęła całą nieckę brzeżną w górnej kredzie. Miąższość kredy wynosi 819 m. Dolną warstwę stanowią transgresyjne osady, piaski, piaskowce, które przechodzą w utwory węglanowe. Górną przedczwartorzędową warstwę stanowią osady górnego mastrychtu. Po przesunięciu się osi niecki w kierunku NE nastąpiło osadzenie się odpornej opoki.

Bezpośrednio na utworach kredowych zalega czwartorzęd, ponieważ trzeciorzęd zachował się na bardzo małych powierzchniach. Najstarsze osady czwartorzędowe reprezentują preglacjałna seria piaszczysto - żwirowa przykryta brukiem i żwirami lub soczewkami gliny zwałowej zlodowacenia południowopolskiego. Ponad moreną występują dwie pokrywy soliflukcyjne, dolna gruzowo - gliniasta odpowiadająca zlodowaceniowi środkowopolskiemu, natomiast górna młodszej soliflukcji lessowej ze zlodowacenia młodszego.

Less lub deluwia lessowe pokrywają niemal całą wierzchovinę. W rozmieszczeniu tych utworów można zauważyć pewną prawidłowość. Na garbach wierzchowinowych ukazuje się kreda lub też pokrywa lessowa jest płytka. Natomiast grubość lessu i produktów jego zniszczenia rośnie w dół. Regułą jest również, że zbocza zachodnie małych południkowych dolinek są pozbawione lessu lub posiadają go niewiele, natomiast less oraz deluwia lessowe znajdują się na stokach zachodnich.

Na Wierzchowinie Grabowieckiej są dwa ślady lessów, starszy zlodowacenia środkowopolskiego i młodszy zlodowacenia bałtyckiego. Miąższość lessu dochodzi do 20 m. Wolica głęboko rozcina Wierzchovinę Grabowiecką i posiada piaszczysto - lessową terasę,

która łączy się z główną terasą Wieprza. W górnym odcinku Wolicy terasa zbudowana jest z warstwowanych mułków.

Na obszarze gminy terasa najlepiej zachowała się pomiędzy Cieszyinem a Rogowem. W holocenie w obrębie den dolin osadziły się muły i torfy (okres atlantycki).

2. Surowce mineralne

Węgiel kamienny - prawie na całym obszarze gminy występują perspektywiczne złoża węgla kamiennego - rejon węglowy Kumów - Grabowiec Lubelskiego Zagłębia Węglowego. Węgloność wynosi od 2 do 8 metrów przy grubości nadkładu od 500 do 800 metrów. Złoże jest niewskazane do eksploatacji ze względu na zagrożenie zachwiania stosunków wodnych i występowanie gleb chronionych.

Torfy - występują 2 złoża spełniające kryterium zasobności

- w dolinie Wolicy w pobliżu Kol. Rogów
- w dolinie Kalinówki pomiędzy Grabowcem a Szystowicami

Zasoby zostały nie ujęte w bilansie zasobów ze względów gospodarczych.

1.1.3. Rzeźba terenu

1. *Działy Grabowieckie (Wierzchowina Grabowiecka)*

Jest to pokryty lessem garb kredowy o równoleżnikowym przebiegu linii morfologicznych nawiązujących do kierunku wołyńskiego W-E. Z przebiegiem szczelin i spękań wiąże się bieg doliny Wolicy i Kalinówki. Powierzchnia wierzchowinowa dość gwałtownie obniża się ku wschodowi. Grzbiet działowy między dopływami Bugu i Wieprza biegnący od Uchań po Horyszów Ruski, przechodzący przez Henrykówkę w SE części gminy, jest asymetryczny. Można mówić o wschodniej krawędzi wierzchowinowej. Jest to zjawisko natury strukturalnej związanej z wychodnią opoki kredowej.

Najwyższy szczyt obszaru opracowania wznosi się na wysokość 308,0 m n.p.m., natomiast najniższy ma 200,2 m n.p.m. Różnica wysokości wynosi więc 107,8 m. Dna dolin Wolicy i Kalinówki są 70 - 80 m poniżej powierzchni wierzchowinowych, co świadczy o głębokim wcięciu się rzek. Występowanie lessu i duże deniwelacje terenu przyczyniły się do rozwoju erozji wąwozowej. W największym natężeniu występuje ona w strefie wododziałowej Wolicy i Wojsławki oraz na wschodnim stoku górnego odcinka doliny rzeki Wolicy.

W dolinkach zorientowanych południowo widoczna jest wybitnie morfologiczna asymetria profilu poprzecznego stoków. Zbocza wschodnie są znacznie bardziej strome niż zachodnie.

Dno doliny Wolicy o szerokości dochodzącej do 1 km towarzyszy nieznacznie górująca terasa nadzalewowa odpowiadająca terasie Wieprza.

2. *Współczesne procesy geomorfologiczne.*

Erozja wąwozowa

- lokalnie silna do 7 km/km²;
- w obrębie kompleksów leśnych został powstrzymany rozwój erozji i widoczne są procesy starzenia się (przekształcania w parowy);
- często występują wąwozy niedostatecznie zabezpieczone (zalesienia tylko w obrębie rozcięcia), w górnych odcinkach widoczne jest dalsze rozwijanie się wąwozów. Gęsto rozchodzące się krótkie rozcięcia o stromych zboczach świadczą o intensywnych procesach erozyjnych;
- wzdłużstokowy przebieg dróg polnych powoduje powstawanie głęboznic, gęstą sieć rozcięć tego typu pochodzenia antropogenicznego stwierdzono w okolicy Wolicy Uchańskiej.

Erozja wodna powierzchniowa

- silna i bardzo silna występuje na stokach o ekspozycji zachodniej ze spadkami przekraczającymi 20 %;
- średnią i umiarkowaną narażone są gleby na pozostałym obszarze gminy z wyjątkiem kompleksów leśnych i den dolin, gdzie erozja nie występuje;

Erozja eoliczna

- na terenie Działów Grabowieckich występuje erozja eoliczna bardzo silna (natężenie - 500 - 1000 t/km²) ze względu na występowanie utworów pylastych podatnych na przewiewanie oraz małą lesistość. W obrębie den dolin i kompleksów leśnych erozja eoliczna nie występuje.

1.1.4, Warunki klimatyczne

1. Charakterystyka ogólna

Obszar gminy leży w obrębie regionu klimatycznego chełmsko - hrubieszowskiego. Klimat charakteryzuje się przewagą wpływów kontynentalnych. Średnia temperatura roku wynosi 7,3°C z najchłodniejszym styczniem (śr. temp. -4,2°C) i najcieplejszym lipcem (śr. temp. 17°C) i charakterystyczną wysoką amplitudą roczną większą od 22°C.

Zimy są długie, trwają średnio ponad 90 dni i chłodne, najniższa temperatura w roku wynosi -29°C. Pierwsze przymrozki występują pomiędzy 30. IX i 5.X, a ostatnie odpowiednio 20. IV i 30. IV. Długość okresu bezprzymrozko-wego wynosi 150-160 dni. Średnio pokrywa śnieżna występuje w ciągu 80-90 dni, co stanowi dogodne warunki do uprawiania sportów zimowych. Wiatry przeważają z sektora zachodniego (30-35%). Cisze i słabe wiatry (do 2 m/s) stanowią średnio w roku 50%, siłne (>10m/s) 10-20 %, natomiast bardzo silne (>15m/s) występują średnio w ciągu 2 dni w roku.

Średnia suma opadów wynosi 600 mm, z czego 225 mm przypada na półrocze letnie i 375 mm na zimowe. Najmniejsze opady notowane są w lutym i marcu - 30 mm, natomiast

największe w czerwcu ponad 90 mm. Bardzo niebezpiecznym zjawiskiem jest częsty opad gradu. Gmina znajduje się w III strefie zagrożenia gradowego w obrębie lubelskiego pasa gradowego o dużym stopniu niebezpieczeństwa (16-20 % ryzyka płonów). Burze gradowe najczęściej pojawiają się w lipcu (35,4 %) i sierpniu (31,5 %).

Na Działach Grabowieckich notowana jest jedna z największych liczby dni upalnych i pogodnych. Bardzo wysokie są sumy rocznego usłonecznienia ok. 1600 godzin, co stanowi bardzo dobre warunki do wykorzystania energii słonecznej.

2. Warunki klimatu lokalnego

Korzystne warunki klimatyczne dla pobytu człowieka, jak również upraw ciepłolubnych występują na stokach o ekspozycji S, SE i SW. Niekorzystne warunki klimatu lokalnego występują w obrębie den dolin w związku ze wpływem chłodnego powietrza i często występującymi inwersjami temperatury.

3. Higiena atmosfery

Na terenie gminy, jak również w bezpośrednim sąsiedztwie, nie prowadzono pomiarów zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego, jak również hałasu komunikacyjnego i przemysłowego. Należy się jednak spodziewać niskich wskaźników zanieczyszczeń SO_2 i NO_2 w związku z brakiem uszkodzeń przemysłowych drzewostanów w lasach.

1.1.5. Wody powierzchniowe i podziemne

1. Wody powierzchniowe

Niemal cały obszar opracowania znajduje się w zlewni Wolicy dopływu Wieprza. Tylko niewielki NE skrawek należy do zlewni Wojsławki - dopływu Wieprza - i część gminy na SE od działu wodnego II rzędu należy do zlewni Huczwy dopływu Bugu.

Rzeka Wolica należy do Jednolitej Części Wód Powierzchniowych rzeki Wolica do dopływu spod Huszczki Dużej (kod PLRW20006243294)¹. [Południowo-wschodni fragment gminy mieści się w granicy JCWP Henrykówka (kod RW200016266269), a północno-zachodni należy do JCWP Wojsławka (kod RW2000624349).]³

Za początek Wolicy przyjmuje się źródło w Tuczępach bijące na wysokości 253 m n.p.m., chociaż najdalej położonym od ujścia punktem jest źródło Kalinówki w Pielakach. Trzy strugi wodne Wolica, Kalinówka i potok z Czar-torii zbiegają się wachlarzowato w rejonie Kol. Rogów. Na całej długości rzeka Wolica została uregulowana. Charakterystyczną cechą dorzecza jest silne rozcięcie erozyjne terenu. Z rozcięciem wiąże się bogactwo źródeł. W żadnej innej zlewni w dorzeczu Wieprza nie występują one w takim zagęszczeniu. Źródła są mało wydajne, największe dostarczają średnio kilkanaście litrów na sekundę. Średni spadek Wolicy wynosi 1,8 ‰. Na terenie gminy średni spadek wynosi 4,3 ‰, co charakterystyczne jest dla górnego odcinka rzeki. Najwyższe średnie przepływy Wolicy występują w marcu,

¹ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr XXX/182/2014 Rady Gminy Grabowiec z dnia 07 lutego 2014 r.

³ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr

natomiast najniższe w sierpniu. Wolica posiada reżim niwalny (śnieżny) silnie wykształcony, typowy okres wezbrań występuje wiosną (marzec - kwiecień). Średni niski odpływ jednostkowy wynosi 0,75 l/s km², co świadczy o dużym deficycie wód powierzchniowych.

Na terenie gminy nie występują naturalne jeziora. Brak jest większych zbiorników retencyjnych, jedynie w Grabowcu znajduje się zbiornik o powierzchni zaledwie 0,88 ha. Lepiej przedstawia się sytuacja ze stawami. Występują 3 zespoły stawów:

- w Siedliskach o pow. 28,71 ha
- w Rogowie o pow. 23,55 ha
- w Tuczępach

2. Zanieczyszczenie wód powierzchniowych

Widoczna jest wyraźna poprawa jakości wód prowadzonych przez Wolice w latach 1976 - 1997.

Dane w mg/dm³

Lata	Tlen rozpuszczony	BZT-5	Azotany	Fosfor	Zawiesina ogólna	Miano coli
1976-81	6,1	4,2	1,05	1,11	52	0,012
1982-86	6,7	3,5	0,87	0,95	51	0,016
1987-91	10,1	2,9	0,78	0,22	40	0,077
1992-94	8,5	3,6	0,07	0,28	48	0,091
1995-97	9,4	1,7	0,05	0,21	34	0,393

Zanotowano znaczną poprawę wszystkich wskaźników, jednak nadal w obrębie gminy Grabowiec Wolica prowadzi wody mocno zanieczyszczone (III klasa czystości - z/w na zawiesinę ogólną i fosfor ogólny).

W 1996 r. ścieki do wód powierzchniowych na terenie gminy odprowadzał tylko jeden zakład - AGRO-FIRMA WGR Nowosiółki w Szystowicach. Były to ścieki przemysłowe mechanicznie oczyszczone w ilości 6 528 m³

Ładunek zanieczyszczeń	
BZT-5	9 283
Zaw. ogólna	920
ChZT-Cr	13 872

Zakład nie został zaliczony jako istotne zagrożenie czystości wód zlewni Wieprza.

3. Zagrożenie powodziowe

Dla obszaru Gminy Grabowiec sporządzone zostały mapy zagrożenia i ryzyka powodziowego w ramach programu ISOK (Informatyczny System Osłony Kraju przed

nadzwyczajnymi zagrożeniami) opracowanych przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej. Teren zmiany studium częściowo (w miejscowościach Skomorochy Duże, Tuczępy) znajduje się w granicach obszarów szczególnego zagrożenia powodzią $Q=0,2\%$, $Q=1\%$ oraz $Q=10\%$. Dodatkowo w obszarach opracowania, które sąsiadują z mniejszymi ciekami wodnymi mogą mieć miejsce lokalne podtopienia podczas wiosennych roztopów i letnich ulew.]³

2. Wody podziemne

W obrębie opracowania występują dwa poziomy wodonośne: czwartorzędowy i kredowy.

Poziom czwartorzędowy posiada swobodne zwierciadło. Zasilany jest przez infiltrację wód opadowych, posiada tendencje do obniżania się, a nawet zanikania. Wody tego poziomu narażone są na zanieczyszczenie powierzchniowe - tak pod względem fizyko - chemicznym, jak i bakteriologicznym. Wody gruntowe nie odgrywają większego znaczenia gospodarczego.

Poziom kredowy - środowisko skalne tworzy seria skał osadowych górnej kredy. Piętro wodonośne charakteryzuje się szczelinowo - porowymi warunkami gromadzenia i przepływu wód. Wody tego poziomu zostały zaliczone do Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 407 Niecka Lubelska (Chełm - Zamość) – ~~[Jednolita Część Wód Podziemnych PLGW2300107²~~ – w granicach gminy należy on do Jednolitych Części Wód Podziemnych nr PLGW200090 (przeważająca, zachodnia część gminy) oraz PLGW2000121 (mniejszy, południowo-wschodni fragment gminy).]³ Zwierciadło wody poza dolinami rzecznyymi ma na ogół charakter swobodny. Wody naporowe piętra kredowego występują w strefach dolin, gdzie są przykryte osadami czwartorzędownymi wypełniającymi kopalne doliny. Przeciętna wydajność całkowita studni wierconych waha się od 4 m³/h/lm depresji (w kredzie piszczącej i marglach miękkich) do 27 m³/h/lm depresji (w twardych marglach i opokach). Najwyższe wydajności całkowite i jednostkowe uzyskiwane są w strefach dolin rzecznych, a najniższe na wierzchowinach.

Na terenie gminy Grabowiec nie prowadzi się monitoringu wód podziemnych. Cały obszar gminy został zaliczony do Obszaru Wysokiej Ochrony GZWP. W dokumentacji hydrogeologicznej opracowanej dla GZWP nr 407 w obrębie gminy wyróżniono 3 kategorie potencjalnego zagrożenia wód podziemnych piętra kredowego:

- bardzo silnie zagrożone	- przesączalność < 2 lat
- silnie zagrożone	- przesączalność 2-5 lat
- średnio zagrożone	- przesączalność 5-25 lat

Za bardzo silnie zagrożone uznano obszar stoków z wychodzącymi na powierzchnie warstwami kredowymi lub przykrytymi cienką warstwą lessu. Niemal cały obszar z wyjątkiem dna doliny Wolicy i niewielkich skrawków został zaliczony do silnie zagrożonych zanieczyszczeniem wód podziemnych.

¹ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr XXX/182/2014 Rady Gminy Grabowiec z dnia 07 lutego 2014 r.

³ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr

W związku z położeniem gminy w obszarze wododziałowym spływ wód zarówno powierzchniowych jak i podziemnych odbywa się od wododziału do rzek drenujących - Bugu i Wieprza, dlatego ograniczone jest zagrożenie dostawania się zanieczyszczeń z sąsiednich terenów.

Obiekty zagrażające jakości wód podziemnych, to „dzikie wysypiska”:

ok. 200 m na SW od mostu w Grabowcu Góra obok boiska sportowego (niewielkie zagrożenie);
w sąsiedztwie rezerwatu „Wygon Grabowiecki”;
stacja paliw w Grabowcu;
wsie bez kanalizacji.

1.1.6. Gleby

Gmina znajduje się w rejonie glebowo - rolniczym Działy Grabowieckie. W zachodniej części gminy przeważają gleby płowe w kompleksie z brunatnymi wytworzone z lessów. Natomiast w części wschodniej od linii rzeki Kalinówka i dopływ spod Czartorii wykształciły się gleby brunatne w kompleksie z płowymi wytworzone z lessów. Gleby klas od I do lila zajmują 81,1 % ogółu gruntów ornych. Gleby brunatnoziemne (brunatne i płowe) bonitowane są bardzo wysoko, przy czym wyżej bonituje się gleby brunatne niż płowe, oraz coraz niżej gleby w miarę intensywności zmywania.

Zarówno gleby brunatne jak i płowe podatne są na erozję wodną powierzchniową. Już przy spadkach terenu 6 % zaznacza się znaczny spadek zawartości próchnicy.

W związku z występowaniem dużych spadków kl. I stanowi zaledwie 6,3 %, kl.II - 29,3 %, natomiast największy udział mają gleby kl. lila - 45,5 %.

Dno doliny Wolicy i Kalinówki, to gleby hydrogeniczne glejowe, mułowe i murszowe.

1.1. 7. Szata roślinna

Obszar opracowania został zaliczony do subwołyńskiego okręgu botanicznego i podokręgu Działy Grabowieckie. Podokrąg ten charakteryzuje się bogactwem gatunków kierunkowych - 188 gatunków, jak również licznie jest reprezentowany przez gatunki geograficzne - 446 gatunków. Udział gatunków z poszczególnych elementów kierunkowych przedstawia się następująco:

borealne	98
środkowoeuropejskie	164
górskie	27
atlantyckie	6
pontyjskie	96
śródziemnomorskie	17
południowosyberyjskie	38

W obrębie gminy stwierdzono występowanie następujących gatunków roślin chronionych:

- we wcześniej proponowanym rezerwacie „Czechówka” (jest to węzeł ekologiczny regionalnego korytarza ekologicznego dla fauny i flory leśnej, stanowiącego

połączenie kompleksów leśnych po obu stronach rzeki Wolicy z lasami Strzeleckiego Parku Krajobrazowego) - oddział nr 150 nadleśnictwa Strzelce (obecnie nie znajduje się na liście rezerwatów projektowanych):

- śnieżyczka przebiśnieg
 - wawrzynek
 - wilczelyko
 - żywiec gruczołowaty
 - żywiec cebulowaty
- w rezerwacie „Rogów” (uznany za ostoję przyrody rangi europejskiej w systemie CORIN):
- dziewięsił popłocholistny
 - len złocisty
 - żmijowiec czerwony
 - ostrożeń panoński
 - miłek wiosenny
 - oman szorstki
 - zawilec wielkokwiatowy
 - wisienka karłowata
 - ożota zwyczajna

Potencjalną roślinność naturalną na obszarach wierzchwinowych stanowią subkontynentalne grądy lipowo - dębowo - grabowe małopolskiej odmiany wyżynnej. W obrębie doliny Wolicy są to zbiorowiska łęgowe niżowych siedlisk umiarkowanie zabagnionych - łęgi jesionowo - olszowe.

1.1.8. Ekosystemy leśne

Lasy zajmują 1239 ha, tj. 9,6 % powierzchni gminy, z czego lasy prywatne pokrywają powierzchnię 575 ha. Jest to bardzo mała lesistość. Lasy państwowe należą do Nadleśnictwa Strzelce obrębu Hrubieszów. Są to lasy grabowe, dębowe, rzadziej brzozowe na siedliskach lasowych świeżych i lasowych mieszanych świeżych. We wschodniej części gminy założono plantację modrzewia.

Oddziały 137, 140, 142, 143 i 144 zostały objęte ochroną jako lasy glebochronne. Na terenie gminy nie stwierdzono w lasach przemysłowych uszkodzeń drzewostanów.

Dużym zagrożeniem jest rabunkowa gospodarka leśna w lasach prywatnych. Zjawisku temu powinno zapobiec opracowanie uproszczonych planów zarządzania w lasach prywatnych.

1.1.9. Parki wiejskie

- Dańczypol - szczątkowo zachowany park dworski o pow. 3,5 ha;
- Grabowczyk - park krajobrazowy o pow. 9 ha wykorzystujący pozostałości regularnego ogrodu;
- Hołużne - park krajobrazowy o pow. 6 ha z przepływającym malowniczym strumieniem;
- Ornatowice - pozostałości parku dworskiego o pow. 5 ha;
- Siedlisko - park krajobrazowy o pow. 3 ha ze stawami;
- Skomorochy Duże - park krajobrazowy o pow. 9 ha ze stawem;
- Szystowice - park krajobrazowy o pow. 4 ha.

1.1.10. Systemy rolne

Na obszarze gminy grunty orne stanowią 86,4 %, sady 0,9 %, łąki 11 %, a pastwiska 1,7 %.

Struktura zasiewów przedstawia się następująco:

• zboża	74	%, w tym pszenica 52,4 %
• buraki	10,42	%
• rzepak i rzepik	0,7	%
• warzywa	0,9	%
• ziemniaki	8,0	%
• strączkowe jadalne	0,3	%
• pozostałe	5,5	%

Na eutroficznych łąkach dominują kupkówka pospolita, rajgras wyniosły, wiechlina łąkowa. Domieszkę stanowią życica trwała, koniczyna biała, jaskier ostry, mniszek pospolity i krwawnik pospolity.

Nielicznie występują zadrzewienia śródpolne. Nieużytki stanowią 4 ha.

1.1.11. Świat zwierząt

Na terenie gminy stwierdzono występowanie następujących gatunków fauny:

- susł pętelkowany
 - na południe od miejscowości Grabowiec Góra, objęty ochroną rezerwatową „Wygon Grabowiecki” - zmniejsza się liczebność susła w związku z zarastaniem terenu przez samosiewy drzew i krzewów oraz zarastanie bujną roślinnością trawiastą spowodowane zmniejszeniem intensywności wypasu bydła w części

środkowej i południowej rezerwatu. Groźnym zjawiskiem jest istnienie „dzikiego wysypiska” w bezpośrednim sąsiedztwie rezerwatu.

- Grabowczyk - miejsce reintrodukcji susła
- w obrębie regionalnego korytarza dla fauny i flory łąkowej i wodno –błotnej Dolina Wolicy:
 - potrzyszcz – Grabowczyk
 - pokląskwa – Skomorochy Duże
 - łąska - Rogów
 - błotniak stawowy - obok Wolicy Uchańskiej
- brzegówka - kolonia w skarpie przy drodze z Szelatyna do Grabowca
- chrząszcz z rodziny ryjkowców - licznie występują w okolicach Wolicy Uchańskiej i Grabowca na murawach kserotermicznych.

Większa część gminy została zaliczona do obszarów o wysokich walorach faunistycznych, z wyjątkiem niewielkich skrawków w części SE i NW gminy, jak również do krajowego węzła ekologicznego K-22 w sieci PL-ECONET.

Węzeł ten obejmuje cenniejsze obszary występowania unikalnej fauny i flory kserotermicznej, a w szczególności rezerwaty chroniące susła perełkowanego [„Gliniska” w gminie Uchanie (w bezpośrednim sąsiedztwie gminy Grabowiec), „Popówka” w północnej części gminy Miączyn, „Wygon Grabowiecki”] oraz ciągi siedlisk kserotermicznych w postaci korytarzy ekologicznych.

Rezerwat „Wygon Grabowiecki” został uznany za węzeł ekologiczny w systemie CORIN.

1.1.12. Obszary i obiekty chronione

1. Rezerwaty przyrody

Lp.	Nazwa	Pow. [ha]	Lokalizacja miejscowość	Przedmiot ochrony	Podstawa prawna
1.	ROGÓW	0,95	Rogów	Płat roślinności stepowej	Zarz. MLiPDz13 października 1965 r. (MP Nr 65, poz. 373)
2.	WYGON GRABOWIECKI	6,38	Grabowiec Góra	Stanowisko susła perełkowanego	Zarz. MOŚNiLzU grudnia 1995 r. (MP Nr 5, poz. 62)

2. Pomniki przyrody (tabela na str. 28)

3. Park krajobrazowy

- SKIERBIESZOWSKI PARK KRAJOBRAZOWY

o pow. 25 830 ha powołany Rozporządzeniem Nr 9 WZ z 23 stycznia 1995 r. (Dz.Urz. Woj. Zamojskiego Nr 2, poz. 25) w celu ochrony wartości przyrodniczych, krajobrazowych, historycznych

1 kulturowych o powierzchni 25 830 ha na części obszarów gmin Grabowiec, Miączyn, Izbica, Sitno, Skierbieszów i Stary Zamość. W celu zabezpieczenia Parku Krajobrazowego przed szkodliwym wpływem czynników zewnętrznych utworzono otulinę o powierzchni 8 707 ha na części obszarów gmin: Grabowiec, Izbica, Skierbieszów, Sitno i Stary Zamość.

Wyznaczając granicę uwzględniono wyjątkowe walory przyrodnicze takie, jak:

- lasy bukowe przy północnej granicy zasięgu
- stanowiska i skupiska roślin chronionych
- wyróżniającą się od pozostałej w tej części kraju rzeźbą terenu.

4. Obszar chronionego krajobrazu.

Gmina bezpośrednio graniczy od północy z Grabowiecko - Strzeleckim Obszarem Chronionego Krajobrazu. (Rozporządzenie Nr 49 Wojewody Lubelskiego z 28.02. 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Lub. z 04.04.2006 r. Nr 69, poz.1288)). Jest to niezwykle malowniczy teren Wyniosłości Giełczewskiej i Działów Grabowieckich, o bardzo dużych walorach krajobrazowych, odznaczający się urozmaiconą rzeźbą terenu w postaci suchych dolinek i wąwozów oraz okazami rzadkiej roślinności. Jest to obszar o dużych walorach widokowych. Niezwykłe urozmaicenie krajobrazu stanowi Bug, jedna z nielicznych w Polsce rzek o nieregulowanym korycie i bardzo licznych starorzeczach. Do rzadkich gatunków roślin należą: goryczka krzyżowa, obuwnik pospolity, storczyk kukawka i inne. Obszar łączy parki krajobrazowe – Skierbieszowski i Strzelecki, stanowiąc naturalny korytarz pomiędzy parkami.

Projektowane powiększenie obszaru chronionego krajobrazu

Niemalże cała powierzchnia gminy poza południowo - wschodnim fragmentem położona jest w granicach projektowanego poszerzenia obszaru chronionego krajobrazu¹.

¹Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr XXX/182/2014 Rady Gminy Grabowiec z dnia 07 lutego 2014 r.

Nr ewiden.	Rodzaj	Opis	Miejscowość	Określenie położenia	Właściciel	Podstawa prawna
129	PD	dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>) o obw. 440 cm i wys. 22 m	Skomorochy Duże	w parku podworskim w pobliżu kaplicy	własność Skarbu Państwa użytkowana przez Marię Zaniecką zam. Skomorochy Duże	Orzeczenie Nr 3 Wojewody Zamojskiego z dnia 14 grudnia 1987r. (Dz.Urz.Woj. Zamojskiego z 1988 r. Nr 1 poz. 2)
130	PD	modrzew europejski (<i>Larix decidua</i>) o obw. 330 cm i wys. 24 m	Szystowice	w parku podworskim obok mogiły z krzyżem ku czci pomordowanych w 1944r.	własność Skarbu Państwa adm. przez Szkołę Podstawową w Szystowicach	Orzeczenie Nr 3 Wojewody Zamojskiego z dnia 14 grudnia 1987r. (Dz.Urz.Woj. Zamojskiego z 1988 r. Nr 1 poz. 2)
131	PD	wiąz górski (<i>Ulmus glabra</i>) o obw. 330 cm i wys. 20 m	Szystowice	w parku podworskim po prawej stronie podjazdu	własność Skarbu Państwa adm. przez Szkołę Podstawową w Szystowicach	Orzeczenie Nr 3 Wojewody Zamojskiego z dnia 14 grudnia 1987r. (Dz.Urz.Woj. Zamojskiego z 1988 r. Nr 1 poz. 2)
132	GD	2 buki pospolite (<i>Fagus silvatica</i>) o obw. 310 cm, 340cm i wys.25m	Grabowczyk	w Środkowej części parku podworskiego	własność Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w Grabowcu	Orzeczenie Nr 3 Wojewody Zamojskiego z dnia 14 grudnia 1987r. (Dz.Urz.Woj. Zamojskiego z 1988 r. Nr 1 poz. 2)
133	GD	2 topole białe (<i>Populus alba</i>) o obw. 420 cm, 510cm i wys.25m	Szystowice	w parku podworskim nad stawem	własność Skarbu Państwa adm. przez Szkołę Podstawową w Szystowicach	Orzeczenie Nr 3 Wojewody Zamojskiego z dnia 14 grudnia 1987r. (Dz.Urz.Woj. Zamojskiego z 1988 r. Nr 1 poz. 2)
161	GD	4 brzozy brodawkowate (<i>Betula verrucosa</i>) o obw. 200, 220, 245, 260cm i wys.25m	Grabowczyk	w parku podworskim w pobliżu alei lipowej i kolistego młodnika	własność PFZ adm. przez RSP w Grabowcu z siedzibą w Siedlisku	Orzeczenie Nr 1 Wojewody Zamojskiego z dnia 2 grudnia 1988r. (Dz.Urz.Woj. Zamojskiego z 1988 r. Nr 16 poz. 152)
162	PD	kasztanowiec biały (<i>Aesculus hippocastanum</i>) o obw. 430 cm i wys. 18m	Grabowczyk	w środkowej części parku podworskiego	własność PFZ adm. przez RSP w Grabowcu z siedzibą w Siedlisku	Orzeczenie Nr 1 Wojewody Zamojskiego z dnia 2 grudnia 1988r. (Dz. Urz.Woj. Zamojskiego z 1988 r. Nr 16 poz. 152)
163	PD	kasztanowiec biały (<i>Aesculus hippocastanum</i>) o obw. 430 cm i wys. 22m	Skomorochy Duże	w parku podworskim na południe od dworku i kapliczki	własność PFZ adm. przez Marię Zaniecką zam. Skomorochy Duże	Orzeczenie Nr 1 Wojewody Zamojskiego z dnia 2 grudnia 1988r. (Dz. Urz.Woj. Zamojskiego z 1988 r. Nr 16 poz. 152)
166	PD	buk pospolity odm. zwisająca (<i>Fagus sylvatica</i> „Pendula”) o obw. 270 cm i wys.15m	Szystowice	przed frontem dworu	własność Skarbu Państwa adm. przez Szkołę Podstawową w Szystowicach	Orzeczenie Nr 1 Wojewody Zamojskiego z dnia 2 grudnia 1988r. (Dz. Urz. Woj. Zamojskiego z 1988 r. Nr 16 poz. 152)
262	IN	źródło o pow. 0,03 ha	Grabowiec Góra	w dolinie rzeki Kalinówka ok. 250 m na południowy zachód od mostu	własność Wspólnoty wsi Grabowiec dz. nr 26	Rozporządzenie Nr 21 Wojewody Zamojskiego z dnia 20 lipca 1992r. (Dz.Urz.Woj. Zamojskiego Nr 15)

5. OBSZARY NATURA 2000**PLH060058
Dolina Wolicy**

Obszar obejmuje fragment doliny Wolicy, dopływu Wieprza, częściowo położony w granicach gminy (południowo-zachodni fragment gminy). W dolinie przeważają różne typy zbiorowisk łąkowych. W miejscach o mniejsze wilgotności występują łąki świeże użytkowane ekstensywnie z takimi gatunkami jak: rajgras wyniosły, złocień właściwy, komonica zwyczajna, bodziszek łąkowy i in.. W miejsca wilgotniejszych występują łąki ze związku *Calthion Salustri*, są to zbiorowiska dominujące w obszarze. Nieznaczny fragment doliny zajmują zmienno wilgotne łąki trzęślicowe z trzęślicą modrą, czarcikęsem łąkowym, wierzbą rokitą. Występuje tu również ubogie młaki niskoturzycowe z turzycą Duvalla, turzycą żółtą i kruszczykiem błotnym. W starorzeczach wykształca się zbiorowisko z osoką aloesową, grążlem żółtym, żabiściegiem pływającym i rzęsami. Niewielkie powierzchnie zajmują łągi olszowo – jesionowe, gdzie w drzewostanie dominuje olcha czarna, w podszycie bez czarny, a w runie gatunki nitrofilne (pokrzywa zwyczajna, podagrycznik pospolity, nawłóć późna).

W granicach obszaru stwierdzono występowanie czterech typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej oraz trzech gatunków zwierząt i jednego gatunku roślin z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Ponadto w obszarze występuje bocian biały wymieniany w Załączniku I Dyrektywy Ptasie.

**PLH060027
Wygon
Grabowiecki**

Nie zidentyfikowano istotnych zagrożeń dla stabilności obszaru. Ochroną objęty jest pas wygonu – pastwiska, ciągnącego się po obu stronach drogi gruntowej o powierzchni 8,4 ha. Teren w całości położony w granicach gminy. Pastwisko zlokalizowane jest na zboczu o wystawie NE. Okalają go pola uprawne, tylko od północy przylega do zarośli okrajowych pobliskiego lasu. Obszar położony jest w obrębie Działów Grabowieckich. Wzgórza o charakterze działów międzydolinnych mają prawie równoleżnikowy przebieg, zgodnie z układem budujących je skał wapiennych. Pokryty jest przede wszystkim podatnym na erozję lessom.

Obszar ten stanowi jedną z 7 zwartych kolonii susła perełkowanego w Polsce.

Zagrożenie stanowi :

- zaniechanie kośno-pastwiskowego użytkowania terenu;
- zarastanie terenu przez podrost drzew i krzewów;
- przeorywanie darni;
- psy i koty z pobliskich gospodarstw;
- zaśmiecanie terenu.

**PLH060062
Rogów**

obszar o powierzchni 12,0 ha obejmujący fragment zbocza nad małymi ciekami wodnymi – dopływem Wolicy. W granice obszaru wchodzi cały rezerwat przyrody „Rogów” oraz przyległe do niego zbocze. Na wierzcholinie zbocza zalega warstwa lessu, a u podnóża odsłania się podłoże kredowe. Na zboczu występuje grąd z dominacją grabu i sosną pospolitą. W runie występują charakterystyczne gatunki tj.: gwiazdnica

wielkokwiatowa, mrzanka wonna, zawilec gajowy, gajowiec żółty, żankiel zwyczajny, lilia złotogłów. Natomiast na dnie wąwozów w runie pojawiają się gatunki typowe dla łągów – ziarnopłon wiosenny, złoć żółta. Przy ekspozycji zachodniej wykształca się ciepła odmiana grądu, składem gatunkowym nawiązująca do dąbrowy świetlistej, gdzie w drzewostanie dominują dąb, a w runie pojawia się dzwonek brzoskwinio listny, groszek czerniejący, miodownik melisowaty, pierwiosnka lekarska.

U podnóża zbocza, na płytkiej rędzinie wykształca się bogata gatunkowo murawa kserotermiczna z omanem wąskolistnym, turzycą niską, leńcem pospolitym, ostrożniem panońskim i lnem złocistym, a także zbiorowiska z kłosownicą pierzastą i ożanką właściwą. W zbiorowisku tym rosną także: dziewięciśń popłocholistny, wisienka stepowa, goryczka krzyżowa i młęk wiosenny.

W granicach obszaru znajdują się dwa typy siedlisk z Załącznika I oraz jeden gatunek roślin z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej.

Przedmiotem ochrony jest zachowanie płata roślinności kserotermicznej z reliktowym stanowiskiem dziewięciśnu popłocholistnego. Występują tu liczne gatunki chronione.¹

[6. Grunty rolne i leśne

Zgodnie z ustawą o ochronie gruntów rolnych i leśnych ochronie podlegają występujące w granicach obszaru zmiany studium gleby klasy I-IIIb, które mogą zostać zabudowane tylko, jeśli jasno wynika to z ustaleń niniejszego dokumentu i uzyskana zostanie w trakcie procedury opracowania planu miejscowego stosowna zgoda właściwego Ministra. Strukturę gruntów najwyższych klas bonitacyjnych w granicach zmiany studium przedstawia poniższa tabela.

Użytek	Klasa	Powierzchnia [ha]	Procentowy udział w całkowitej powierzchni zmiany studium [%]
Ps	III	1,08	0,85
R	IIIb	8,97	7,02
R	IIIa	30,42	23,81
R	II	10,19	7,98
R	I	4,77	3,73
Ł	III	12,38	9,69
Ł	II	0,04	0,03
Razem		67,85	53,12

W granicach zmiany studium występują także tereny oznaczone w ewidencji gruntów i budynków jako grunty leśne. Ich całkowita powierzchnia wynosi ok. 4,63 ha. Zarówno grunty najwyższych klas bonitacyjnych oraz pod lasami wymagają uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia na cele nierolnicze i nieleśne zgodnie z przepisami ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych.³

¹Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr XXX/182/2014 Rady Gminy Grabowiec z dnia 07 lutego 2014 r.

³ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr

2. SFERA KULTUROWA

2.1. INFORMACJA O ZASOBACH ZABYTEKOWYCH

2.2. DOBRA KULTURY OBJĘTE OCHRONĄ WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTEKÓW

2.2. 1. Obiekty wpisane do rejestru zabytków

2.2. 2. Obiekty objęte ewidencją zabytków

2.1. INFORMACJA O ZASOBACH ZABYTEKOWYCH

Powierzchnia gminy Grabowiec -128 km², obejmuje 24 jednostki osadnicze. Obszar gminy charakteryzuje się dużymi walorami krajobrazowymi i przyrodniczymi, urozmaiconą rzeźbą terenu, zachowanymi fragmentami dawnych układów dworskich.

Gmina Grabowiec leży w centralnej części Działów Grabowieckich stanowiących wschodnią część Wyżyny Lubelskiej, na wysokości geograficznej względnej od 200 - 308 m npm. Charakterystyczną cechą rzeźby terenu gminy jest rozdzielenie tej jednostki na bardzo wąskie pasma działowe o niemal równoległym przebiegu. Sieć dolin wykazuje nie spotykaną na taką skalę w innych częściach Wyżyny asymetrię. Zbocza wschodnie są na ogół bardziej strome niż zachodnie. Jest to szczególnie widoczne w formach mniejszych i dolinach o kierunku południkowym.

W podłożu występują twarde opoki kredowe nadbudowane lessami, na których wytworzyły się dobre gleby (94 % powierzchni gminy stanowią gleby I-III klasy bonitacyjnej). W lessowe podłoże głęboko wcina się wąwóz Wolicy -dopływu Wieprza, zbocza jarów sięgają niekiedy 100 m wysokości.

Obszar gminy Grabowiec obfituje w wiele znalezisk archeologicznych: narzędzi z epoki kamienia gładzonego, srebrnych monet rzymskich, naczyń żelaznych, grotów, szklanych bransolet, kościanych szydeł, które świadczą obogatej historii osadnictwa.

Grabowiec, którego nazwa pochodzi od otaczających go niegdyś lasów grabowych, w początkach swego istnienia wchodził w skład Grodów Czerwieńskich¹. Należy do najstarszych miast Zamojszczyzny. Nie znana jest data powstania Grabowca², nie wiadomo też, kiedy został miastem. Po raz pierwszy wzmiankowany był w Kronice Ruskiej w 1228 r. jako gród warowny na ważnym szlaku handlowym z Włodzimierza Wołyńskiego na Zawichost.

¹ Grody Czerwieńskie - teren graniczny i sporny między Polską i Rusią, z głównym ośrodkiem w Czerwieniu (obecnie wieś Czernino). Na przełomie XIII-XIV w. odrębność terytorialna Grodów Czerwieńskich zanikła na rzecz ziemi chełmskiej i księstwa bełskiego jako części Rusi Halicko - Włodzimierskiej.

² wg Jan Górak „Miasta i miasteczka zamojszczyzny" Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków. Zamość 1990

Po raz pierwszy jako miasto jest wymieniony w 1366 r. i takim też został uznany przez króla Kazimierza Wielkiego. Władysław I książę mazowiecki i bełski w 1447 r. potwierdził nadanie prawa miejskiego przez Ziemowita IV, który „miasto na nowo lokował”.

Rok 1447 jest przyjmowany przez historyków jako data nadania miastu prawa magdeburskiego, wydaje się jednak, że prawo to uzyskał Grabowiec od Ziemowita IV, przed erekcją parafii.

W 1372 r. rządy na Rusi objął Władysław Opolczyk. Grabowiec był już wtedy siedzibą starostwa grodowego, stolicą powiatu i jako taki wymieniony jest w dokumencie z 1378 r. W dziesięć lat później, w 1388 r. król Władysław Jagiełło nadał ziemię bełską w skład której wchodził Grabowiec, Ziemowitowi IV księciu mazowieckiemu, ożenionemu z jego siostrą Aleksandrą a w dokumencie z 1396 r. potwierdzającym to nadanie, Grabowiec jest wymieniony jako oppidum.

W 1394 r. Ziemowit IV utworzył w Grabowcu parafię rzymsko - katolicką bardzo rozległą obejmującą 26 wsi.

Do I rozbioru Polski Grabowiec pozostaje stolicą powiatu - najpierw w księstwie bełskim, a od 1462 r. w województwie bełskim wchodzącym w skład Korony. Rozkwit miasta zakłócały częste pożary, najazdy tatarskie, kozackie i wojny szwedzkie.

W 1500 r. Grabowiec został zniszczony przez Tatarów wraz z istniejącym tu od XIII w. zamkiem i pierwszym kościołem grabowieckim.

- Zamek odbudowano. Pierwszy opis zamku jest znany z 1617 r., następny z 1624 r., kiedy drewniany wówczas zamek popadł w ruinę. Odbudowany został przez starostę grabowieckiego Stanisława Sarbiewskiego w latach 1658-1662, otrzymał wtedy dwie murowane piwnice do przechowywania ksiąg ziemskich grodzkich. Po I rozbiorze w 1772 r. zamek przestał pełnić funkcję siedziby starosty i przeznaczony został na więzienie. W 1807 r. dobra starostwa grabowieckiego zostały sprzedane Feliksowi Radziejowskiemu, który nie spłacił w pełni należności, jeszcze w 1816 r. Dozorca miast Badowski w 1819 r. notował: *„Stary zamek grodowy w murach obszernych do prywatnego obywatela prawem narodu nie należący rozebrał niniejszy dziedzic W-ny Felix Radziejowski i na swoją prywatną obrócił potrzebę”*. Jeszcze w połowie XIX w. na górze „sterczały szczątki zamczyska” i resztki bram wjazdowych. W czasie powstania styczniowego w 1863 r. postawiono na górze zamkowej trzy krzyże, ostatni z nich zawalił się w 1973 r.
- Odbudowany po zniszczeniu w 1500 r. kościół spalony został na początku XVI w., trzeci z kolei z 1630 r. zniszczony został przez Szwedów. Wizytacja z 1671 r. notuje kościół nowo wystawiony z muru, jednonawowy, z „babińcem” drewnianym. Spalił się ten kościół w 1814 r., nabożeństwa były odprawiane w cerkwi unickiej. Obecny kościół zbudowany został w latach 1820-1855 przez budowniczego Fryderyka Libenau z Krasnego Stawu, po jego śmierci dokończony przez Ignacego Kaliniaka. Z tego też czasu pochodzi murowana dzwonnica.
- Cerkiew w Grabowcu istniała już w 1394 r. O kolejnych erekcjach cerkwi brak jest informacji, przedostatnia murowana cerkiew „upadła” i nabożeństwa odprawiały się w drewnianej kaplicy. Ostatnia cerkiew p.w. św. Kajetana, murowana, była wzniesiona w

1805 r. Po kasacie unii zamieniona na prawosławną w okresie międzywojennym była znowu unicką. Została rozebrana w 1954 r.

Żydzi po raz pierwszy notowani są w Grabowcu w 1570 r., wkrótce też zapewne zbudowali tu synagogę. W 1881 r. były już w Grabowcu dwie synagogi. Miasto miało charakter rolniczo - rzemieślniczy, handlem zajmowali się Żydzi.

W Grabowcu istniały dwa cechy: od 1604 r. cech ślusarski i od 1643 r. cech szewski.

Zabudowa miasta była niemal całkowicie drewniana, jeszcze w 1860 r. na 310 domów tylko 2 były murowane. Dawna zabudowa została zniszczona przez pożary, nie zachowały się też przekazy ikonograficzne sprzed pierwszej wojny światowej. Kilka domów z podcieniami wzdłużnymi istniejących jeszcze w pierwszych latach po wyzwoleniu pozwala przypuszczać, że w XIX w. takimi domami były zabudowane pierzeje rynkowe, podobnie, jak to było w sąsiednich Wojśławicach, gdzie dość dokładnie znana jest zabudowa rynkowa.

Pierwotny układ przestrzenny Grabowca nie jest znany. Najstarszy plan miasta pokazany jest na Mapie Kwatermistrzostwa¹ z 1839 r. Wynika z niego, iż na początku XIX w. właściwe miasto stanowił obszerny rynek na rzucie prostokąta z ulicami wybiegającymi z trzech naroży, z usytuowanym w środku rynku kościołem i cerkwią. Usytuowanie to odbiegało od powszechnie przyjętej w innych miastach Lubelszczyzny zasady lokowania świątyń poza obszarem rynku. Pierzeje rynku zabudowane były drewnianymi domami ustawionymi zarówno ścianami szczytowymi, jak i wzdłużnymi w stosunku do placu rynkowego. Były to domy z podcieniami, taki bowiem „podcień” wspomniany jest w opisie miasta z XVIII wieku, takie też dwa domy przetrwały do ostatnich czasów.

Poza rynkiem widać na planie zabudowania jedynie na dwóch uliczkach wybiegających z północnych naroży rynku. Z naroża pd-wsch. wybiegała droga prowadząca do zamku, a w dalszym ciągu będąca traktem do Hrubieszowa. W ciągu XIX w. miasto rozbudowywało się poza północną pierzeję, tworząc drugie zgrupowanie zabudowy w formie podkowy zwane Dworzyskiem, będące dziś częścią osady, a w przeszłości zapewne wójtostwem grabowieckim. Grabowiec miał w 1822 r. 1492 mieszkańców, w 1827 r. 270 domów.

Herb miasta jest znany z pieczęci z 1564 r. i wyobraża fragment muru z trzema basztami.

Prawa miejskie Grabowiec utracił w 1869 r.

W czasie II wojny światowej i okresie okupacji mieszkańcy Grabowca i okolic brali czynny udział w ruchu oporu. Doprowadziło to do utworzenia wiosną 1944 r. „Rzeczpospolitej Grabowieckiej” sięgającej po Hołuzno, Grabowczyk, Białowody, Gliniska, Rogów a na zachodzie po granice powiatu zamojskiego.

Gmina posiada liczne walory wskazane do ochrony: malowniczy krajobraz, ciekł wodne i bardzo dobre gleby stanowiące naturalną barierę przed nadmierną intensyfikacją i rozproszaniem zabudowy. Niewielkie kompleksy leśne (zaledwie 9 % ogólnej powierzchni

¹ Jan Górak „Podcieniowa zabudowa miasteczek lubelszczyzny”. Państwowa Służba Ochrony Zabytków - Zamość 1996.

gminy) o dużym stopniu naturalności i dużych walorach przyrodniczych wymagają ochrony przed zmianą użytkowania na nieleśne.

Istotne znaczenie w krajobrazie gminy mają pozostałości parków podworskich:

- w Grabowczyku	z przeł. XVIII/XIX w.	(w rej. zab. nr A-188),
- w Skomorochach Dużych	z 1 poł. XIX w.	(nr A-122/443),
- w Hołużnem	z poł. XIX w.	(A-449/88),
- w Szystowicach	z 1872 r.	(A-238/83),
- w Dańczypolu		(A-460),
- w Siedliskach	z poł. XIX w.	(w ewidencji zabytków),
- w Ornatowicach	z pocz. XX w.	(w ewidencji zabytków).

Duże walory przyrodnicze i krajobrazowe pozwoliły na włączenie części doliny Wolicy do Skierbieszowskiego Parku Krajobrazowego. W Rogowie utworzono rezerwat dla ochrony unikalnej roślinności, a w Grabowczyku i Górze Grabowieckiej rezerwat susła perełkowanego.

Z uwagi na atrakcyjność krajobrazową obszaru gminy wskazany jest rozwój niewielkich form rekreacji i turystyki kwalifikowanej (wsie letniskowe), dla Grabowca w perspektywie możliwość odzyskania praw miejskich.

2.2. DOBRA KULTURY OBJĘTE OCHRONĄ WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW

2.2.1. Obiekty wpisane do rejestru zabytków

1. BRONISŁAWKA – GRABOWIEC **„Zamczysko”**
 - grodzisko na „Górze Zamkowej” na stanowisku nr 1 - Aa-232/9
2. SKIBICE **„Grodzisko”** na stanowisku nr 1 - Aa-233/10
3. SKOMOROCHY DUŻE **Zespół podworski** - A-122/443:
 - dwór drewniano-murowany, 1 poł. XIX w., klasycystyczny, remontowany od 1986,
 - kaplica murowana z początku XX w.,
 - pozostałości parku
4. GRABOWCZYK **Pozostałości parku podworskiego**
z przełomu XVIII/XIX w. - A-188
5. GRABOWIEC **Zespół kościelny** - A-210/81 z 22.08.1981:
 - kościół parafialny pw. św. Mikołaja Biskupa, murowany z 1854-55, rozbudowany 1900, remontowany 1948 i 1963,

- późnoklasycystyczny, orientowany,
– dzwonnica murowana około 1855,
późnoklasycyst.
- 6. SZYSTOWICE **Zespół dworski** - A-238/83 25.01.1983:
 - dwór murowany z 1872, obok szkoły podstaw.
 - park o pow. 4 ha
- 7. GRABOWIEC **Cmentarz grzebalny** czynny - A/327 z 1985 r. z
drzewostanem i nagrobkami, parafialny
rzymskokatolicki i grekokatolicki (w 1.1875-1926
także prawosławny)
- 8. BEREŚĆ **Cmentarz z I wojny Św.**, nieczynny - A/403 z 1987r
- 9. WOLICA UCHAŃSKA **Cmentarz z I wojny światowej**, nieczynny - A/404 z
1987 r.
- 10. HOŁUŻNO **Park dworski, krajobrazowy**, z poł. XIX w. o pow.
3,16ha-A-449/88
- 11. DAŃCZYPOL **Założenie dworskie** (park podworski) o
pow.4,95 ha - A - 460
- 12. GRABOWIEC **Dawny budynek Urzędu Gminy** drewniany z 1898
wraz z działką obecnie Gminny Ośrodek Kultury
- A-496/90

[W bezpośrednim sąsiedztwie obszarów objętych IV zmianą studium w miejscowości Wolica Uchańska znajduje się cmentarz wojenny z I wojny światowej wpisany do rejestru zabytków pod nr A/1525 z 07.10.1937 r. Cmentarz założony jest na planie prostokąta, kwatery zlokalizowane są symetrycznie względem biegnącej środkiem alejki. Drzewa mieszczą się w północnej części cmentarza, na jego obrzeżach.]³

2.2. 2. Obiekty objęte ewidencją zabytków

- 1. GRABOWIEC **Układ urbanistyczny miejscowości**
- 2. TUCZEPY **Zespół kościelny:**
 - kościół parafialny p.w. św. Anny Matki NMP
i Przemienienia Pańskiego, drewniany z
lat 1939 - 57, (1946?)
 - cmentarz kościelny z drzewostanem,
- 3. ORNATOWICE **Zespół podworski:**
 - park podworski o pow. 7,0 ha
 - dwór murowany z
początku XX w.,
częściowo rozebrany
1960

³ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr

- 2 budynki gospodarcze, murowane,
- kapliczka Matki Boskiej, brogowa murowana z XIXw., w parku

4. SIEDLISKA

Zespół dworski:

- dwór murowany z 2 poł. XIX w., w trakcie rozbudowy
- spichlerz murowany z lat 20-tych XX w.,
- kuźnia murowana z lat 30 XX w.,
- park o pow. 15 ha

5. SZYSTOWICE

- dawny folwark, obecnie gajówka

6. TUCZĘPY

- dawny folwark z pocz. XX w. „Ostków” - pozostałości zabytkowego parku

7. SZYSTOWICE

Zespół gorzelni:

- murowany budynek gorzelni z 1904r.
- murowany budynek magazynu spirytusu

8. GRABOWIEC

- młyn murowany z 1924 r., czynny.

9. GRABOWIEC

- dawna apteka (ul. Skierbieszowska 17 i 17a),
- dawna plebania prawosławna, obecnie przedszkole,
- dawna diakonówka obecnie sklep (ul. Kościelna)
- dawna szkoła, obecnie izba Pamięci (ul. Kozia)

10. SKOMOROCHY MAŁE

- szkoła drewniana z 1914 r.

11. TUCZEPY

- szkoła drewniana z lat 30-tych XX w.

12. BEREŚĆ

- cmentarz prawosławny (po 1875 r.), dawniej grekokatolicki (XIX w.), nieczynny.

13. BEREŚĆ

- cmentarz prawosławny, nieczynny

14. BRONISŁAWKA

- cmentarz zamknięty (żydowski).

15. GRABOWIEC

- cmentarz żydowski „stary”, nieczynny.

16. TUCZEPY

- cmentarz parafialny rzymskokatolicki, dawniej prawosławny i grekokatolicki, czynny.

17. BRONISŁAWKA

- dom nr 3, uż. Franciszek Jonas, drewniany, 1883

18. BRONISŁAWKA

- dom nr 13, uż. Piotr Prystupa, drewniany, 1884

19. DAŃCZYPOL

- dom, ul. Kozia 5, uż. Franciszka Wysocka,
drewniany, 1902.

20. GRABOWIEC - dom Ludowy drewniany z 1935 r., obecnie dom parafialny.
21. GRABOWIEC - GÓRA - dom nr 44, drewniany 1919.
22. WOLICA UCHAŃSKA - dom mieszkalny nr 31, z pocz. XX w.
23. WOLICA UCHAŃSKA - dom mieszkalny nr 31 a, z 1920 r.
24. BEREŚĆ - kapliczka domkowa z 1934 r. z figurą Matki Boskiej
25. GRABOWCZYK - kapliczka św. Józefa z XIX w. domkowa, drewniana
26. SZYSTOWICE - kaplica murowana św. Jana Chrzciciela z lat 50 XX w.
27. WÓŁKA TUCZĘPSKA - kapliczka domkowa z XIX w.
28. WOLICA UCHAŃSKA - kapliczka drewniana 2 poł. XIX w.
29. TUCZĘPY - kapliczka św. Stanisława Bpa, murowana.

Lp	Obiekt	Nr rejestru (karta ewid.)	Ustalenia
----	--------	------------------------------	-----------

Bereść

1.	Kapliczka domkowa z 1934 r. z figurą Matki Boskiej		Ochrona kapliczki wraz z drzewostanem i najbliższym otoczeniem.
2.	Cmentarz z I wojny światowej, nieczynny ¹	A/403 z 1987r.	Położenie - przy drodze z Grabowca do Hrubieszowa, obok starego cmentarza obrządku wschodniego, między zabudową. Układ - prostokąt o pow. 0,24 ha (0,1 ha?); mogiły zbiorowe zlokalizowane prostopadle do drogi, między nimi indywidualne. W pn. części cmentarza wydzielona kwatera z mogiłami z 1939 r. Historia - założony prawdopodobnie po 1915 r. (1918?), wtórnie wykorzystany pod pochówki w 1939 r. Stan zachowania - dwie mogiły zbiorowe - żołnierskie i kilka mało czytelnych mogił indywidualnych - oficerskich. W wydzielonej kwaterze

¹ Informacje nt cmentarzy na podst. publikacji PSOZ w Zamościu 1994 - Danuta Kawalko „Cmentarze województwa zamojskiego”

			trzy mogiły z II wojny światowej. Ogrodzenie - wał ziemny, kwatera z II wojny światowej ogrodzona płotkiem z metalowych przęseł. Niewielkie lipy i dęby rosną wzdłuż pd. i wsch. granicy oraz na mogiłach, całość porośnięta krzewami bzu czarnego. Wszelka działalność lub przeznaczenie wymaga zgody WKZ. Aby utrzymać widok na cmentarz należy pozostawić niezabudowane części działek sąsiadujących z cmentarzem od zach. i południa.
3.	Cmentarz prawosławny (po 1875 r.), d. grekokatolicki (XIX w.), nieczynny		Położenie - przy drodze z Grabowca do Hrubieszowa, w środku wsi między zabudową nieznacznie wyniesiony ponad otaczający teren, sąsiaduje z cmentarzem z I wojny światowej. Układ - prostokąt o pow. 0,2 ha, bez podziału na kwatery. Historia - założony prawdopodobnie w XIX w. dla grekokatolików, od 1875 do pocz. XX w. także prawosławny. Stan zachowania - cztery kamienne nagrobki z lat 1879 -1912 r. Ogrodzenie - brak. Postuluje się ochronę kamiennych nagrobków z lat 1879-1912, drzewostanu (szpalery lipowe wzdłuż granic pn., wsch. i pd.) oraz utrzymanie ciągłości funkcji terenu.
4.	Cmentarz prawosławny, nieczynny		Położenie - 200 m na północ od drogi z Grabowca do Hrubieszowa i starego cmentarza obrządku wschodniego, poza zabudową. Układ - czworobok o pow. 0,17 ha, bez podziału na kwatery, groby kierowane na wschód. Historia - założony prawdopodobnie na początku XX w. dla parafii prawosławnej, jako kontynuacja cmentarza położonego we wsi. Użytkowany do końca II wojny światowej. Stan zachowania - 6 kamiennych nagrobków z lat 1937-1944. Drzewostan: jesion, kasztanowiec, lipy z odrostów wyciętych drzew oraz krzewy. Ogrodzenie - brak.

Bronisławka

5.	Dom nr 3, uż. Franciszek Jonas, drewn. 1883 Obiekt częściowo rozebrany	(156)	<i>Dom frontem zwrócony do drogi przebiegającej przez wieś, znajduje się w pobliżu starej studni. Gospodarstwo ogrodzone drewnianym płotem. Zabudowania gospod, z lat 30-tych, stodoła z lat 70-tych. Ściany - na węgiel, bielone, sosnowe. Strop na 6 belkach, dach trzyspadowy, 8 okien sześcioczęściowych, czworo drzwi wejściowych¹</i>
6.	Dom nr 13, uż. Piotr Prystupa, drewn. 1884 Obiekt rozebrany	(157)	<i>Dom był zbudowany przy drodze przebiegającej przez wieś, frontem zwrócony do drogi, nie ogrodzony, bez zabudowań gospodarczych, w pobliżu domu studnia, za domem rozległy sad. Ściany - na węgiel, bielone, sosnowe. Strop na 7 belkach, dach czterospadowy, 8 okien sześcioczęściowych, dwoje drzwi wejściowych.</i>
7.	Cmentarz żydowski „nowy”- nieczynny		Położenie - 50m na pn. od drogi z Grabowca do Hrubieszowa, poza zabudową, w wąwozie. Układ - nie ustalone pierwotne granice cmentarza, teren uznawany za cmentarz ma kształt wydłużonego czworoboku o pow. 1,3 ha. Historia - założony w 1891r. po wypełnieniu cmentarza starego, funkcjonował do 1942 r. W czasie II wojny światowej zdewastowany przez hitlerowców, macewy wykorzystano do budowy chodników w Grabowcu. Stan zachowania - teren cmentarza pokrywają zarośla, macewy nie zachowały się, drzewostan nie występuje. Ogrodzenie - brak. Objęty ochroną konserwatorską. Przeznaczenie terenu na inny cel wymaga zgody WKZ.

Dańczypol

8.	Założenie dworskie (park podworski) o	A-460	Teren leśniczówki na terenie parku podlegającego ścisłej ochr. kons. wraz z otoczeniem. Wszelka działalność (lokalizacja nowych budynków, prowadzenie sieci
----	---------------------------------------	-------	--

¹ Kursywą ozn. informacje pochodzące z Karty Ewidencyjnej Zabytków Architektury i Budownictwa

	pow. 4,95 ha, w granicach działki 207		instalacji podziemnych i napowietrznych, budowa ujęć wody, wycinka drzew, zmiana sposobu użytkowania, właściciel itp.) wymaga zgody WKZ.
--	---------------------------------------	--	--

Grabowczyk

9.	Kapliczka św. Józefa z XIXw. domkowa		Ochrona drewnianej kapliczki i najbliższego otoczenia
10.	Pozostałości parku podworskiego z przełomu XVIII/XIXw., przekomponowany na krajobrazowy około 1880 r., proj. Władysław Czachórski	A-188	Pow. terenu 9 ha, ze 136 drzewami. Wszelka działalność na terenie parku podlegającego ścisłej ochronie konserwatorskiej wymaga zgody WKZ, uzgodnień na każdym etapie projektowania i realizacji wymaga w parku dom ludowy. Na działkach sąsiadujących z parkiem (wzdłuż drogi Grabowiec -Szystowice) WKZ wprowadza obszar kontrolowanej zabudowy.

Grabowiec

11.	Układ urbanistyczny miejscowości		Obejmuje zabytkową strefę mieszkaniowo - usługową (centrum Grabowca) w obrębie ulic: 700-lecia (ul. Poprzeczna), Kozia, Rzeczna, Skierbieszowska. Usługi ponadlokalne i lokalne, nieuciążliwe rzemiosło, zabudowa mieszkaniowa z wykluczeniem budownictwa wielorodzinnego blokowego. Ochrona układu przestrzennego, zakaz wytyczania nowych ulic oraz zachowanie przebiegu i szerokości ulic istniejących. Zachowanie przebiegu dróg wylotowych, tj. Hrubieszowskiej, Woj sławskiej, Skierbieszowskiej, Krynocki. Skierowanie rozwoju przestrzennego na pld. tereny miejscowości. W kształtowaniu architektury nowego budownictwa zalecane nawiązywanie do tradycji małomiasteczkowej architektury. Strefa wymaga uzbrojenia (wod.-kan., gaz).
12.	Zespół kościelny - kościół parafialny pw.św. Mikołaja Bpa, murowany z 1854-55, rozbud. 1905, (budowniczy Fryderyk Libenau z Krasnegostawu) remontowany 1948 i 1963, późnoklasy-cyst, orientowany - dzwonnica mur., ok. 1855, późnoklasy-cystyczna	A-210/81 22.08.1981 (2487) (2950)	<i>Kościół położony w centrum miejscowości, przy wschodniej pierzei placu targowego. Zachodnią granicę założenia wyznacza krawędź szosy prowadzącej do Skierbieszowa. Od strony północnej zabudowa plebanii. Wpd.-zach. narożniku cmentarza kościelnego dzwonnica murowana z cegły, otynkowana.</i> Teren kościoła i plebanii podlega ścisłej ochronie konserwatorskiej. Wszelka działalność (remonty, rozbudowa, przebudowy, lokalizacja nowych obiektów w obrębie cmentarza kościelnego, prowadzenie sieci instalacji podziemnych i napowietrznych, wycinka drzew itp.) wymaga zgody WKZ. WKZ wprowadza obszar kontrolowanej zabudowy na działkach sąsiadujących z zespołem kościelnym oraz na terenie zawartym między ulicami: Kościelna, Kozia, Hrubieszowska. Parafię łacińską w Grabowcu (pierwszy kościółek spalony przez Tatarów w 1500 r.) założył w 1394 r. książę Ziemowit IV. Pierwotnie zmarłych grzebano przy świątyniach,
13.	Dom Ludowy drewn. z 1935 r., ob.dom parafialny		Ochrona budynku
14.	Dawny budynek Urzędu Gminy drewniany z 1898 wraz z działką, obecnie Gminny Ośrodek Kultury, projekt - architekt powiatowy Krzycki	A-496/90 (2528)	<i>Budynek położony w centrum miejscowości, przy ul. Wojsławskiej 36. Usytuowany kalenicowo do drogi. Dach dwuspadowy, przed wejściem drewniane ganki o dwuspadowych daszkach opartych na dwóch drewnianych słupach. Elewacje bogato dekorowane (obramienia okienne, deska podokapowa, wiatrownice daszków ganku) motywami zaczerpniętymi z rosyjskiej sztuki ludowej. Obiekt dawnego Urzędu Gminy z 1898 r. Postuluje się ochronę budynku oraz układu przestrzennego zabudowy działki (ochrona przed zabudową zachodniej części działki przed frontem budynku). Rozbudowę prowadzić za budynkiem od strony wschodniej - tak, aby nie</i>

			konkurowały kubaturowo z obiektem chronionym.
15.	Młyn murowany z 1924 r., czynny		Postuluje się ochronę budynku oraz utrzymanie ciągłości jego funkcji.
16.	Cmentarz grzebalny z drzewostanem i nagrobkami, parafialny rzymskokatolicki i grekokatolicki (w 1.1875-1926 także prawosławny) czynny,	A/327 z 1985 r.	Położenie - położony 600 m na zachód od kościoła, przy drodze do Siedliska, poza zabudową. Układ - wydłużony prostokąt o pow. 3,8 ha, podzielony na kwatery, z aleją biegnącą od bramy w kier. pd.-zach. przez cały cmentarz, z cennym drzewostanem i nagrobkami. Historia - cmentarz poza miastem założony został dla katolików obydwu obrządków między 1792 a 1798 r., w latach 1875 - 1926 korzystali z niego także prawosławni. Stan zachowania - około 100 kamiennych i żeliwnych nagrobków sprzed 1945 r. Część wschodnia i centralna mają charakter parkowy, wiele drzew osiągnęło rozmiary pomników przyrody. Ogrodzenie - z pełnych i ażurowych płyt betonowych. Teren cmentarza podlega ścisłej ochronie kons. Wszelka działalność (wycinka drzew, przezn. terenu lub jego części na inny cel, lokalizacja bud. cmentarnego) wymaga zgody WKZ.
17.	Cmentarz żydowski „stary”- nieczynny.		Położenie - 200 m. na południe od rzeki Wołicy, na przedłużeniu ulicy Wspólnej i północnym skłonie góry tworzącej Działy Grabowieckie. Układ - nie ustalone pierwotne granice cmentarza, teren uznawany obecnie za cmentarz ma kształt wycinka koła o pow. ok. 1 ha. Historia - założony w 1720 r., powiększony w 1772, czynny do k. XIX w. W 1900 r. zamknięty z powodu zapelnienia. W czasie II wojny światowej zdewastowany przez hitlerowców -nagrobki wykorzystane zostały do budowy chodników przy siedzibie gestapo w Grabowcu (okolice obec. remizy przy ul. 700-lecia). Stan zachowania - teren cmentarza porośnięty trawą brak nagrobków i drzewostanu. Ogrodzenie - brak. Cmentarz objęty ochroną konserwatorską przeznaczenie terenu na inny cel wymaga zgody WKZ.
18.	- d.apteka (ul. Skierbieszowska 17 i 17a), - dawna plebania prawosławna, później przedszkole (rozebrana), - dawna diakonów-ka, później sklep, ul. Kościelna (rozebrana) - dawna szkoła obecnie Izba Pamięci (ul.Kozia)		Budynek zabytkowy dawnej szkoły - poczta, izba pamięci, usługi łączności i kultury. Adaptacja usług,
19.	Dom.ul.Kozia 5, uż. Franciszka Wysocka, drewniany, 1902,	(158)	<i>Dom położony na przeciwko posterunku policji, ścianą szczytową zwrócony do ulicy, nieogrodzony. Ściany na węgiel, pobielone, sosnowe. Strop na 9 belkach, dach dwuspadowy, dwoje drzwi wejściowe.</i>

Grabowiec-Góra

20.	Dom nr44, uż.Kazimiera Buczkowska, drewn. 1919	(159)	<i>Dom położony przy drodze z Miączyna do Grabowca, Cofnięty w głąb podwórza, od ulicy oddzielony ogrodem, ogrodzony drewnianym płotem. Ściany na węgiel sosnowe, strop na 6 belkach, dach dwuspadowy, okna stare sześcioczęściowe, nowe dwuczęściowe. Dwoje drzwi wejściowych.</i>
-----	--	-------	---

Hołużno

21.	Park dworski, krajobrazowy, z poł. XIX w. o pow. 3,16 ha	A-449/88	Park podworski podlega ścisłej ochronie konserwatorskiej. Wszelka działalność, zmiana użytkowania i właściciela wymaga zgody WKZ.
-----	--	----------	---

Ornatowice

22.	Zespół podworski; - park podworski o pow. 7,0 ha - dwór murowany z pocz. XX w., cz. rozebrany 1960 - 2 bud. gosp., mur., - kapliczka w parku Matki Boskiej, brogowa mur. z XIX w.		Ochrona zespołu jako całości. Umieszczenie funkcji kontynuującej dawne przeznaczenie obiektu. Ochrona drzewostanu rosnącego na obrzeżach zespołu, w alei biegnącej od zespołu do lasu, tworzącego resztki kompozycji ogrodowej (na wsch. od dworu w sąsiedztwie kapliczki), w płn. części zespołu w sąsiedztwie zabudowy gospodarczej oraz pojedynczych drzew parkowych rosnących na terenie zespołu. Postuluje się zabezpieczenie i remont dworu i budynków gospodarczych z zachowaniem kubatury istniejącej oraz elewacji.
-----	---	--	--

Siedlisko

23.	Zespół dworski; - dwór murowany z 2 poł. XIX w., w trakcie rozbud. - spichlerz mur. z lat 20-tych XX w., - kuźnia murów, z lat 30 XX w., - parko pow. 15 ha		Teren Spółdzielni Produkcyjnej z/s w zespole podworskim i remizy OSP - zabytkowy zespół dworski. Postuluje się ochronę zespołu dworskiego (dworu, spichlerza, kuźni, parku), jako całości będącej w posiadaniu jednego użytkownika, ochronę istniejącego układu przestrzennego zespołu bez wprowadzenia nowych elementów, ewentualną rozbudowę gospodarczą prowadzić w miejscach historycznie uzasadnionych, tj. w płd.-wsch. części zespołu. Ochrona istniejącego drzewostanu, Renowacja dawnego układu wodnego, remont budynku dworu z zachowaniem obecnej kubatury i elewacji.
-----	---	--	---

Skomorochy Duże

24.	Zesp. podworski; - dwór drewniano-murowany, 1 poł. XIX w., klasycystyczny, uż. M. Znaniecka, remont, od 1986, - kaplica murowana z pocz. XX w., - pozostałości parku	A-122/443 4.08.1969 (160)	Dwór usytuowany jest w środku obszernego (9 ha) parku, otynkowany, na kartuszu nad wejściem na tympanonie i na drzwiach wejściowych umieszczony jest herb Nałęcz-Płomłość Skomorowskich (właścicieli Skomoroch od XVII w. do 1945 r). Część środkowa piętrowa, przy lewej ścianie szczytowej obszerny taras przykryty daszkiem na 8 słupach z cegły, w elewacji ogrodowej balkon z żeliwną balustradą, wsparty na arkadach podtrzymywanych czterema filarami zewnętrznymi i dwoma przyściennymi. Dach dwuspadowy, w połaciach dachowych po dwie półkoliste lukarny w trójkątnych szczykach. Obiekt podlega ścisłej ochronie. Wszelka działalność (lokalizacja nowych budynków, prowadzenie sieci, budowa dróg, ujęć wody, zmiana użytkownika) wymaga zgody WKZ. Uzgodnień na każdym etapie projektowania i realizacji wymaga prowadzony remont dworu.
-----	--	---------------------------------	---

Skomorochy Małe

25.	Szkoła drewniana z 1914 r., (uległa zniszczeniu)		Obiekt szkoły drewnianej zbudowanej z materiału pochodzącego z dawnego dworu.
-----	---	--	---

Szysztowice

26.	Dawny folwark, obecnie gajówka		Ochrona drzewostanu parkowego rosnącego na terenie dawnego folwarku w Szerokcach k/Szysztowic.
27.	Zespół dworski; - dwór murowany z 1872,	A-238/83 25.01.1983	Zespół dworsko-parkowy usytuowany w dolinie ciekru, poza linią zabudowy wsi. Frontowa część parku obrzeżona alejami lipowymi. Dwór zajmuje miejsce centralne, frontem orientowany na zachód. Zachowane ślady gazonu. Za dworem kompozycja parku krajo-

	obecnie szkoła podstawowa - park o pow. 4 ha	(2971)	zowa, związana z ciekim, w drzewostanie przewaga olszy czarnej i wierzby. Adaptacja usług, ochrona dawnego dworu (wszelkie prace za zgodą WKZ). Park ze stawem podlega ścisłej ochronie konserwatorskiej. Wszelka działalność wymaga zgody WKZ. Ustala się obszar kontrolowanej zabudowy wzdłuż drogi dojazdowej do Szystowic - pn-wsch. strona drogi, od drogi Grabowiec - Uchanie.
28.	Zespół gorzelni: - murowany budynek gorzelni z 1904r. - murowany budynek magazynu spirytusu		Teren gorzelni i upraw polowych - zespół zabytkowy gorzelni składający się z budynku gorzelni i magazynu spirytusu - objęte ochroną. Teren przemysłu. Ewentualna rozbudowa nie może przesłaniać elewacji frontowej budynku głównego.
29.	Kaplica murowana św. Jana Chrzyciela z lat 50 XX w.		Ochrona kaplicy wraz z drzewostanem w granicach ogrodzenia i rosnącego drzewostanu.

Tuczępy

30.	Zespół kościelny; - kościół par. p.w. św. Anny Matki NMP i Przemienienia Pańskiego, drewniany z lat 1939-57, (1946?) - cmentarz kościelny z drzewostanem,	(29299)	<i>Wieś Tuczępy wzmiankowana jest już w 1394 r. Istniała tu parafia unicka i cerkiew drewniana do 1938 r. (rekonc. w 1919 r. na kościół). W roku 1939 rozpoczęto budowę nowego kościoła, po 1944 r. zrąb rozebrano i ponownie rozpoczęto budowę od fundamentów. Kościół usytuowany jest w środku wsi na wzgórzu, na miejscu dawnej cerkwi. Zwrócony prezbiterium na zachód. Zbudowany z drewna sosnowego konstrukcji wieńcowej, na podmurówce z cegły, oszalowany. Nawa główna przykryta dachem dwuspadowym, dwie niższe nawy boczne z dachami jednopołaciowymi, od zachodu niższe prezbiterium przykryte dachem wielopołaciowym, do obu stron prezbiterium przylegają niskie zakrystie z dachami dwuspadowymi. Od frontu na całą szerokość kościoła biegnie obszerny podcień przykryty dachem trójspadowym z trójkątnym szczytem na osi. Do kościoła prowadzą z ulicy monumentalne schody o 21 stopniach i 4 spocznikach. Na cmentarzu kościelnym murowana dzwonnica typu bramowego z 1959r. Postuluje się ochronę zespołu kościelnego jako całości.</i>
-----	---	---------	---

31.	Cmentarz parafialny rzymskokatolicki, dawniej prawosławny i grekokatolicki, czynny		Położenie - 200 m na pn.-wsch. od kościoła, przy drodze do Wojsławic, między zabudową. Układ - pow. 0,54 ha, główny element planistyczny stanowi aleja biegnąca od bramy w kierunku zachodnim. Wzdłuż granic cmentarza rosną w szpalerach młode świerki i modrzewie, od zachodu starą część cmentarza wyznacza dwurzędowy szpaler z kasztanowców, lip i jesionów. Historia - założony w XIX w. (przeniesiony tu z terenu wokół cerkwi). Stan zachowania - najstarszy zachowany nagrobek z czytelną inskrypcją pochodzi z 1886 r. Ogrodzenie - metalowa siatka na metalowych słupach. Postuluje się ochronę ciągłości funkcji terenu, drzewostanu oraz nagrobków drewnianych z lat 1920-1950.
32.	Szkoła drewniana z lat 30-tych XX w.		Adaptacja usług oświaty, ochrona budynku i przestrzennego układu zabudowy działki. Pozostawienie widoku na budynek szkolny z drogi, ewentualna rozbudowa w płn. i pin. - zach. części działki szkolnej).
33.	Dawny folwark z pocz. XX w. „Ostków” - pozostałości		Postuluje się ochronę drzewostanu parkowego rosnącego na terenie dawnego folwarku

	zabytkowego parku		
--	-------------------	--	--

Wolica Uchańska

34.	Kapliczka drewniana 2 poł. XIX w.		
35.	Cmentarz z I wojny światowej.nieczynny	A/404 z 1987r.	Położenie - na zachodnim krańcu wsi, przy drodze z Grabowca do Skierbieszowa, na szczycie wzniesienia. Układ - wydłużony czworobok o pow. 0,07 ha. Cztery kwatery wydzielone krzyżującymi się alejami, w północnej części kopiec. Historia - zał. po 1915 r. (1918?), ponownie wykorzystany podczas II wojny światowej, Stan zachowania - mogiły zbiorowe i kopiec ziemny z I wojny światowej. W części południowej wtórne pochówki z II wojny światowej, w północnej części cmentarza rośnie 12 dębów o rozmiarach pomnikowych. Ogrodzenie - metalowa siatka na metalowych słupach. Postuluje się ochronę ciągłości funkcji terenu, drzewostanu oraz nagrobków drewnianych z lat 1920-1950. Wszelka dział, (przeznaczenie na inny cel, wycinki drzew, roboty porządkowe i ziemne) wymaga zgody WKZ. Ochroną objęto także drzewostan rosnący przy krzyżu przydrożnym znajdujący się przy wsch. granicy cmentarza.
36.	Dom mieszkalny nr 31, zpocz.XXw., wł. Stanisława Badach (rozebrany)	(161)	<i>Dom przeniesiony w obecne miejsce w 1920 r., ścianą frontową zwrócony do drogi Skierbieszów-Grabowiec. Od drogi ogródek, całość ogrodzona siatką i płotem. Ściany sosnowe, na węgiel, pobielone. Strop na 5 belkach, dach dwuspadowy, dwoje drzwi wejściowych.</i>
37.	Dom mieszkalny nr 31a,z1920 r., wł. Józef Kozar (w karcie jest: nr 32a)	(162)	<i>Dom ścianą frontową zwrócony do drogi Skierbieszów-Grabowiec, Przed domem ogródek, całość ogrodzona siatką. Ściany sosnowe, na zrąb, bielone. Strop na 7 belkach, dach dwuspadowy, okna sześcioczęściowe z okiennicami dwoje drzwi wejściowych.</i>

Wólka Tuczępska

38.	Kapliczka domkowa z XIX w., św. Stanisława Biskupa, murowana		Kapliczka z figurą św. Stanisława Biskupa, z początku XX w. - ochrona kapliczki i jej otoczenia.
-----	--	--	--

Zabytki archeologiczne

Lp	Miejscowość, obiekt	Nr rejestru	Ustalenia
39.	Bronisławka - Grabowiec- „Zamczysko” - grodzisko na „Górze Zamkowej” na stanowisku nr 1	Aa-232/9	
40.	Skibice - „Grodzisko” na stanowisku nr 1	Aa-233/10	Teren grodziska wczesnośredniowiecznego zwanego „Wały” - objęty ochroną archeologiczną. Adaptacja i ochrona zarysu dawnego grodziska.
41. ¹	Dańczypol stanowisko nr 7, obszar AZP nr 86-	brak w rejestrze ¹	Wszelkie inwestycje związane z pracami ziemnymi, prowadzone w obrębie obszaru stanowiska archeologicznego należy prowadzić zgodnie z przepisami odrębnymi ¹

¹ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr XXX/182/2014 Rady Gminy Grabowiec z dnia 07 lutego 2014 r.

	91/32 ¹		
42. ¹	Bronisławka stanowisko nr 7 obszar AZP nr 86-91/23 stanowisko nr 5 obszar AZP nr 86-91/21 ¹	brak w rejestrze ¹	Wszelkie inwestycje związane z pracami ziemnymi, prowadzone w obrębie obszaru stanowiska archeologicznego należy prowadzić zgodnie z przepisami odrębnymi ¹
43. ¹	Grabowiec stanowisko nr 52, 53, 54, 55 obszar AZP nr 86-91/139, 140, 141, 142 stanowisko nr 36, 37, 38, 48, 49 obszar AZP nr 86-91/123, 124, 125, 135, 136 stanowisko nr 45 obszar AZP nr 86-91/132 stanowisko nr 44 z obszaru AZP nr 86-91/131 ¹	brak w rejestrze ¹	Wszelkie inwestycje związane z pracami ziemnymi, prowadzone w obrębie obszaru stanowiska archeologicznego należy prowadzić zgodnie z przepisami odrębnymi ¹
44. ¹	Szczelatyn stanowisko nr 1 obszar AZP nr 86-90/137 ¹	brak w rejestrze ¹	Wszelkie inwestycje związane z pracami ziemnymi, prowadzone w obrębie obszaru stanowiska archeologicznego należy prowadzić zgodnie z przepisami odrębnymi ¹
45. ¹	Bereść obszar AZP nr 87-92/78 obszar AZP nr 87-91/73, 74, 75, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 112, 113, 114, 115, 116 ¹	brak w rejestrze ¹	Wszelkie inwestycje związane z pracami ziemnymi, prowadzone w obrębie obszaru stanowiska archeologicznego należy prowadzić zgodnie z przepisami odrębnymi ¹

[W granicach zmiany studium zlokalizowane są następujące zabytki nieruchome wpisane do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków (WEZ):

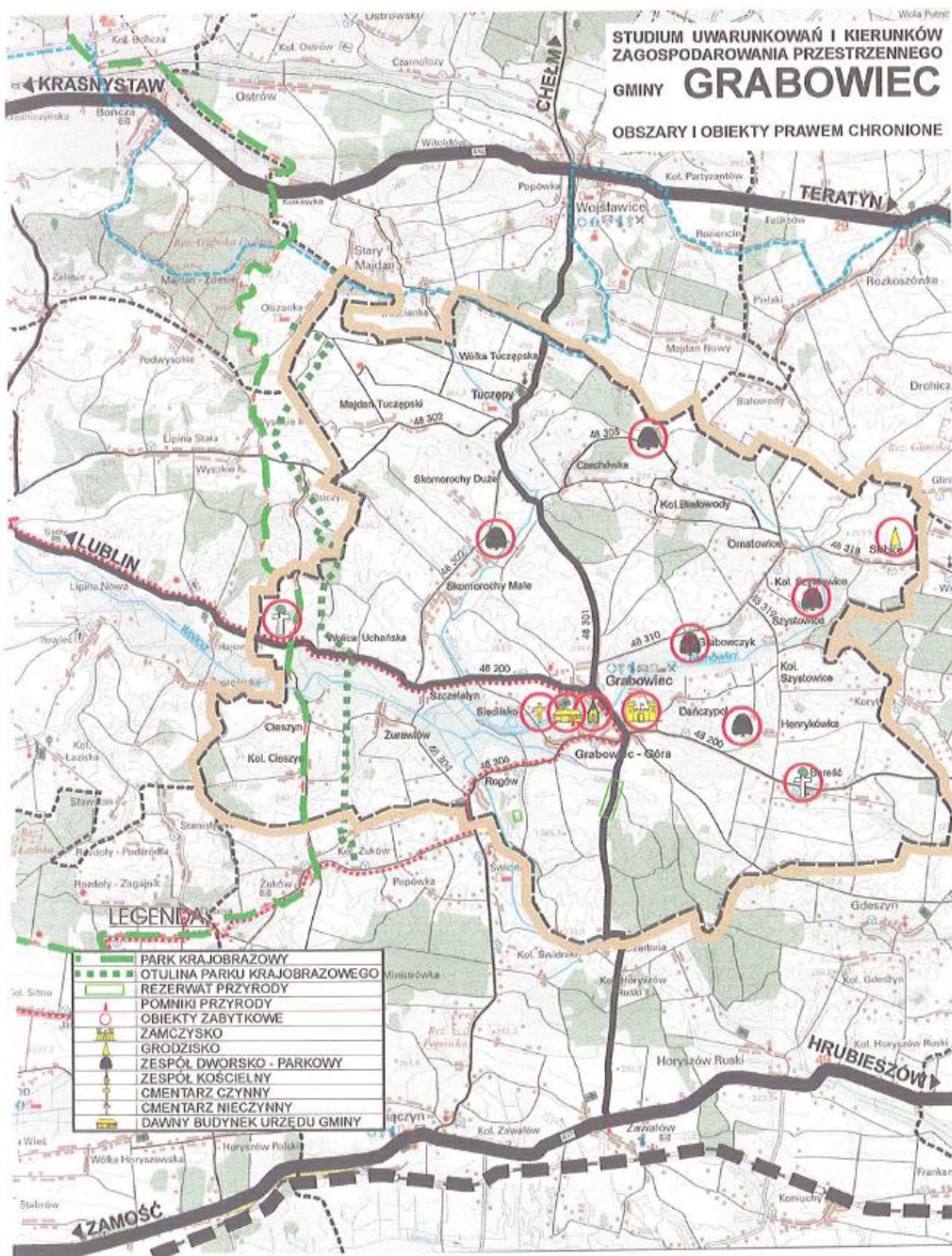
- Park dworski w Grabowczyku,
- Cmentarz prawosławny „nowy” w Bereściu”,
- Założenie dworsko-ogrodowe w Siedlisku,
- Założenie dworsko-ogrodowe w Ostkowie.

Ponadto IV zmiana studium obejmuje następujące stanowiska archeologiczne wpisane do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków (WEZ):

- AZP nr 86-91/133,
- AZP nr 86-91/132,
- AZP nr 86-90/1.³

¹ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr XXX/182/2014 Rady Gminy Grabowiec z dnia 07 lutego 2014 r.

³ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr

3. SFERA SPOŁECZNA

3.1. STOSUNKI LUDNOŚCIOWE, DEMOGRAFIA

- 3.1.1. Ludność
- 3.1.2. Ruch naturalny ludności
- 3.1.3. Migracje ludności
- 3.1.4. Pracujący
- 3.1.5. Poziom wykształcenia
- 3.1.6. Bezrobotni
- 3.1.7. Uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju

3.2. MIESZKANICTWO

- 3.2.1. Rodzaje zabudowy
- 3.2.2. Zorganizowane formy zabudowy mieszkaniowej
- 3.2.3. Zasoby mieszkaniowe zamieszkane,
standardy mieszkaniowe
- 3.2.4. Mieszkania oddane do użytku

3.3. URZĄDZENIA OBSŁUGI MIESZKAŃCÓW - usługi wg EKD

- 3.3.1. Administracja, porządek i bezpieczeństwo publiczne
- 3.3.2. Obsługa finansowa
- 3.3.3. Kultura
- 3.3.4. Edukacja
- 3.3.5. Ochrona zdrowia i opieka społeczna
- 3.3.6. Handel, gastronomia, rzemiosło
- 3.3.7. Łączność
- 3.3.8. Sport, turystyka
- 3.3.9. Usługi inne
- 3.3.10. Kierunki rozwoju usług - uwarunkowania

3.4. AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA

3.5. BUDŻET GMINY

3. SFERA SPOŁECZNA

Głównymi elementami charakteryzującymi sferę społeczną są:

- stosunki ludnościowe,
- mieszkalnictwo,
- urządzenia obsługi mieszkańców - usługi wg EKD,
- aktywność społeczna,
- budżet gminy.

3.1. STOSUNKI LUDNOŚCIOWE, DEMOGRAFIA

Zjawiska zachodzące w demografii przedstawiono w przedziałach czasowych 1990-1998, tj. w okresie 9 lat.

Analizą objęto następujące elementy struktury demograficznej:

1. Podział administracyjny, ludność
2. Ruch naturalny ludności
3. Migracje ludności
4. Pracujący
5. Poziom wykształcenia
6. Bezrobotni
8. Uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju.

3.1.1. Ludność

Stan ludności w gminie Grabowiec na koniec 1998r. wynosił 5110 osób, w tym 2624 kobiety (51,35 %). Wskaźnik ludności - 40 osób/km² jest niższy od wskaźnika dla powiatu zamojskiego (60 osób/km²) i województwa lubelskiego (89 osób/km²), Polska -124 osoby/km².

Na 100 mężczyzn przypadało 105,6 kobiet,
powiat -103,1
województwo -105,0
Polska-105,7

W okresie od 1990 do 1998 liczba ludności gminy maleje o 367 osób, co stanowi 6,7 % ludności do stanu w 1990 r.

Wg danych z Urzędu Gminy Grabowiec na koniec 1999 r. liczba ludności w gminie wynosiła 5220 osób, co wskazuje na zmniejszenie wyżej podanych dysproporcji.

3.1.2. Ruch naturalny ludności

Przyrost naturalny jest ujemny i w 1998 r. na 1000 ludności (-6,0) był wyższy od wskaźnika dla powiatu (-2,0) i województwa (0,08), Polska „+0,5”, w tym wieś „+1,7”.

3.1.3. Migracje ludności

Saldo migracji jest niekorzystne i zmienne od „-57” w 1990 r. do „-72” w roku 1997 i „-18” w 1998 r.

Wskaźniki dotyczące salda migracji na 1000 ludności w 1998 r. przedstawiają się następująco:

gmina	- 3,49
powiat zamojski	- 0,9
województwo lubelskie	- 1,0
Polska	- 0,3

Analiza demograficzna wskazuje na spadek liczby ludności zarówno w wieku przedprodukcyjnym, poprodukcyjnym, jak i produkcyjnym, są to tendencje niekorzystne (tabela nr 1a/1).

Dane charakteryzujące procesy demograficzne w gminie przedstawiają tabele nr 1,1 a, 1a/1,1b, 2,3.

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

Lp	ROK	POWIERZCHNIA		SOŁECTWA	MIEJSCOWOŚCI
		w ha	w km ²		
1.	1990	12 888	129	24	26
2.	1991	12 888	129	24	26
3.	1992	12 888	129	24	26
4.	1993	12 888	129	24	26
5.	1994	12 888	129	24	26
6.	1995	12 888	129	24	26
7.	1996	12 888	129	24	26
8.	1997	12 888	129	24	26
9.	1998	12 888	129	24	26
POWIAT ZAMOJSKI - 1998		187 227	1872	-	-
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE - 1998		2 511 448	25 115	3 649	4 246
POLSKA - 1998		31 268 502	312 685	39 743	57 660

Tabela nr 1

Lp.	ROK	LUDNOŚĆ							Kobiety na 100 mężczyzn
		ogółem	na 1 km ²	z liczby ogółem					
				męż- czyźni	ludność w wieku			popro- dukcyj- nym	
					przed- produk- cyjnym	produkcyjnym			
						razem	w tym mę- czyźni		
1.	1990	5477	42	2692	X	X	X	X	103,5
2.	1991	5393	42	2655	1340	2759	X	X	103,1
3.	1992	5452	42	2678	1369	2778	X	X	103,7
4.	1993	5382	42	2637	1358	2706	1491	1318	104,1
5.	1994	5392	42	2639	1359	2719	1496	1314	104,3
6.	1995	5333	41	2619	1334	2685	1482	1314	103,6
7.	1996	5271	41	2570	1314	2638	1450	1319	105,1
8.	1997	5198	40	2532	1297	2593	1431	1308	105,3
9.	1998	5110	40	2486	1259	2564	X	1287	105,6
POWIAT ZAMOJSKI - WIEŚ -1998		100 800	55	49 867	27 102	53149	X	20 549	102,1
POWIAT ZAMOJSKI -1998		113 127	60	55 688	30 347	60 083	X	22 697	103,1
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE -1998		2239500	89	1092361	597 174	1289903	671 493	352423	105,0
POLSKA - 1998 w tys. osób		38667,0	124	18798,3	9888,7	23226,3	11984,9	5552,0	105,7

LUDNOŚĆ

Tabela nr 1a

x – brak danych

Ludność w gminie w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w % w stosunku do liczby ludności ogółem - na tle wskaźników powiatowych, wojewódzkich i krajowych przedstawia się następująco:

Tabela nr 1a/1

Lp.	Wyszczególnienie	% udział ludności z liczby ogółem w wieku:		
		przedprodukcyjnym	produkcyjnym	poprodukcyjnym
1.	Gmina Grabowiec – 1998 r.	24,6	50,2	25,2
2.	Powiat zamojski – 1998 r.	26,8	53,1	20,1
3.	Województwo lubelskie - 1998 r.	26,7	57,6	15,7
4.	Polska – 1998 r.	25,6	60,1	14,3

Powyższe wskaźniki świadczą o depresji demograficznej występującej w Gminie Grabowiec.

LUDNOŚĆ

stan 1999-07-08

1999-12-22

Tabela nr 1b

LP.	MIEJSCOWOŚĆ - ulica	KOBIECY		MĘŻCZYŹNI		OGÓŁEM		UWAGI
1.	BEREŚĆ	162	160	166	167	328	327	
2.	BRONISŁAWKA	51	51	52	51	103	102	
3.	CIESZYN	75	74	75	76	150	150	
4.	CZECHÓWKA	55	55	66	66	121	121	
5.	DANCZYPOL	39	39	41	41	80	80	
6.	GRABOWCZYK	67	69	65	67	132	136	
7.	GRABOWIEC:	522	526	466	468	988	994	
	ul. 700-lecia	28	27	24	23	52	50	
	ul. Cmentarna	26	27	26	27	52	54	
	ul. Górna	2	2	3	2	5	4	
	ul. Hrubieszowska	6	6	7	7	13	13	
	ul. Jatkowa	15	15	9	9	24	24	
	ul. Kościelna	5	7	5	6	10	13	
	ul. Kozia	19	18	22	22	41	40	
	ul. Krynocki	31	31	20	21	51	52	
	ul. Parkowa	15	15	16	16	31	31	
	ul. Partyzantów	3	3	4	4	7	7	
	ul. Rynek	2	2	3	3	5	5	
	ul. Rieczna	11	13	11	11	22	24	
	ul. Skierbieszowska	124	125	113	112	237	237	
	ul. Wesote	26	27	32	34	58	61	
	u). Wojsławska	172	171	142	143	314	314	
	ul. Wspólna	12	12	14	13	26	25	
	ul. Zielona	25	25	15	15	40	40	
8.	GRABOWIEC GÓRA	323	324	310	303	633	627	
9.	HENRYKÓWKA	40	39	36	36	76	75	
10.	HOŁUŻNO	61	59	60	60	121	119	
11.	MAJDAN TUCZĘPSKI	103	102	109	107	212	209	
12.	ORNATOWICE	121	120	126	125	247	245	
13.	ORNATOWICE - KOL.	25	28	28	30	53	58	
14.	ROGÓW	116	116	114	113	230	229	
15.	SIEDLIKO	55	54	48	49	103	103	
16.	SKIBICE	47	47	57	55	104	102	
17.	SKOMOROCHY DUŻE	99	99	113	111	212	210	
18.	SKOMOROCHY MAŁE	113	111	119	117	232	228	
19.	SZCZELATYN	12	12	14	14	26	26	
20.	SZYSTOWICE	155	153	161	156	316	309	
21.	TUCZĘPY	188	187	181	181	369	368	
22.	WOLICA UCHAŃSKA	88	89	90	89	178	178	
23.	WÓŁKA TUCZĘPSKA	58	54	58	55	116	109	
24.	ŻURAWLÓW	57	61	53	54	110	115	

R A Z E M	2632	2629	2608	2591	5240	5220	
-----------	------	-------------	------	-------------	------	-------------	--

RUCH NATURALNY LUDNOŚCI

Tabela nr 2

LP.	ROK	Mał- żeństwa	Urodze- nia żywe	Zgony		Przyrost naturalny	Mał- żeństwa	Urodze- nia żywe	Zgony	Przyrost naturalny
				ogółem	w tym niemowlą t					
		w liczbach bezwzględnych						na 1000 ludności		
1.	1990	48	78	69	-	9	8,4	13,7	12,1	1,6
2.	1991	50	88	98	3	-10	8,91	15,69	17,47	-1,78
3.	1992	41	69	78	2	-9	7,38	12,41	14,03	-1,62
4.	1993	36	37	82	2	-5	6,57	14,06	14,97	-0,91
5.	1994	37	78	80	-	-2	6,8	14,3	14,7	-0,4
6.	1995	40	66	79	-	-13	7,4	12,3	14,7	-2,4
7.	1996	37	56	86	1	-30	7,0	10,6	16,2	-5,6
8.	1997	35	66	84	1	-18	6,7	12,6	16,0	-3,4
9.	1998	25	57	88	3	-31	4,9	11,1	17,1	-6,0
POWIAT ZAMOJSKI- WIEŚ -1998		492	1166	1349	11	-183	4,9	11,6	13,4	-1,8
POWIAT ZAMOJSKI - 1998		552	1275	1506	12	-231	4,8	11,1	13,1	-2,0
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE - 1998		12256	24398	24207	251	191	5,45	10,85	10,76	0,08
POLSKA 1998	wieś	-					5,4	12,2	10,5	1,7
	ogółem	-					5,7	10,2	9,7	0,5

MIGRACJE LUDNOŚCI

Tabela nr 3

LP	ROK	Napływ *)				Odływ *)				saldo migracji
		ogółem	z miast	ze wsi	z za-granicy	ogółem	do miast	na wieś	za granicę	
1.	1990	38	8	30	-	95	46	49	-	-57
2.	1991	63	19	44	-	137	89	48	-	-74
3.	1992	57	17	40	-	126	88	38	-	-69
4.	1993	42	X	X	X	107	X	X	X	-65
5.	1994	74	X	X	X	101	X	X	X	-27
6.	1995	58	24	34	-	98	57	41	-	-40
7.	1996	67	17	48	2	101	64	35	2	-34
8.	1997	40	15	23	2	112	64	48	-	-72
9.	1998	X	X	X	X	X	X	X	X	-18
POWIAT ZAMOJSKI - WIEŚ -1998		X	X	X	X	X	X	X	X	-148
POWIAT ZAMOJSKI - 1998		1496	X	X	8	1601	X	X	3	-105
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE -1998		26 380	10 644	15 481	255	28 641	14219	14 198	224	-2261

*) Napływ - zameldowania na podyt stały

*) Odływ - wymeldowania z pobytu stałego

x brak danych

3.1.4. Pracujący

Pracujących w gospodarce narodowej w 1998 r. było 238 osób (spadek w stosunku do roku 1990 o ok. 30 %), co stanowiło 2,42 % pracujących w powiecie i 0,05 % w województwie lubelskim (tabela nr 1,2).

PRACUJĄCY W GOSPODARCE NARODOWEJ

LP.	ROK	Zatrudnienie		Sfera produkcji materialnej, w tym						Sfera poza produkcją materialną
		ogółem	w tym kobiet	ogółem	przemysł	budownictwo	transport	łącznie	handel	
1.	1990	338	186	121	-	-	-	-	84	217
2.	1991	298	208	153	18	-	-	19	68	236
3.	1992	420	200	181	27	-	-	17	60	239
4.	1993	323	x	x	15	x	x	x	40	x
5.	1994	321	x	x	27	10	19	x	19	198

Tabela nr 1

x – brak danych

PRACUJĄCY

LP	ROK	OGÓŁEM	z liczby ogółem		
			kobiety	sektor publiczny	sektor prywatny
1.	1990	338	186	121	217
2.	1991	298	X	X	X
3.	1992	420	200	X	X
4.	1993	323	X	X	X
5.	1994	321	X	X	X
6.	1995	262	151	203	59
7.	1996	272	149	232	40
8.	1997	259	148	220	39
9.	1998	238	X	X	X
POWIAT ZAMOJSKI -1998		9 828	X	X	X
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE - 1998		419 579	X	X	X

Tabela nr 2

x – brak danych

3.1.5. Poziom wykształcenia

Poziom wykształcenia w gminie podano dla ludności w wieku 15 lat i więcej faktycznie zamieszkałej w gospodarstwach z użytkownikiem gospodarstwa rolnego (działki rolnej) wg danych „Powszechnego Spisu Rolnego -1996 r.”

Korzystnie w gminie występują zjawiska w zakresie wykształcenia wyższego, średniego ogólnokształcącego i policealnego, natomiast wskaźniki w zakresie szkolnictwa podstawowego i bez wykształcenia odbiegają od terenów wiejskich i dawnego województwa zamojskiego - gmina Grabowiec 40,8 %, wieś - 35,2 %, województwo zamojskie - 34,0 % (tabela nr 1).

POZIOM WYKSZTAŁCENIA - ludność w wieku 15 lat i więcej faktycznie zamieszkała w gospodarstwach z użytkownikiem gospodarstwa rolnego (działki rolnej)

Tabela nr 1

LP.	WYSZCZEGÓL-NIENIE	OGÓŁEM	wyższe	policealne	średnie zawodowe	średnie ogólnokształcące	zasadnicze zawodowe	podstawowe	niepełne podstawowe, bez wykształcenia
1.	^o	3801 /78,3%	72 /1,5%	94 /1,9%	296 /6,1 %	232 /4,8%	678 /14,0%	1981 /40,8%	448 19,2%
	GMINA								
	GRABOWIEC 1996 R.	m 1897	25	22	175	68	449	1019	139
	k	1904	47	72	121	164	229	962	309
2.	^o	217 077 /76,8%	3616 /1,3%	3639 /1,3%	27 617 /9,8%	7557 /2,7%	50 836 /18,0%	99 556 /35,2%	24 256 /8,6%
	WIEŚ								
	1996 R.	m 108 451	1549	728	13 475	1810	32226	50 291	8372
	k	108 626	2067	2911	14 142	5747	18 610	49 265	15 884
3.	^o	239 699 /76,8%	5508 /1,8%	4619 /1,5%	33199 /10,6%	9902 /3,2%	55190 /17,7 %	106 032 /34,0%	25 249 /8,1 %
	WOJE-WÓDZTWO								
	ZAMOJSKIE 1996 R.	m 119 402	2448	960	16 334	2515	35 098	53 341	8706
	k	120 297	3060	3659	16 865	7387	20092	52 691	16 543

3801/78,3 % - ogółem / procentowy udział ludności w grupie do ludności ogółem

o - ogółem

m - mężczyźni

k - kobiety

3.1.6. Bezrobotni

Analiza zarejestrowanych bezrobotnych wskazuje na zróżnicowaną liczbę bezrobotnych:

- lata 1992 -1995 - wzrost liczby bezrobotnych (154 - 247),
- lata 1995 -1997 - spadek (247 - 209) oraz ponowny wzrost w roku 1998 w stosunku do roku 1997 o 22 osoby, tj. o 10,5 %.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w gminie 9,6 % jest równa stopie bezrobocia w powiecie (9,5 %) i niższa od stopy bezrobocia w województwie (10,3%) i Polsce (10,4%). Według danych z 1996 r. bezrobocie ukryte w rolnictwie - w kontekście zatrudnionych w rolnictwie wynosiło ok. 9 % zatrudnionych.

Stopa bezrobocia: stosunek liczby zarejestrowanych bezrobotnych do liczby ludzi aktywnej zawodowo.

Charakterystykę bezrobocia rejestrowanego w latach 1992 -1998 podaje tabela nr 1

BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI

Tabela nr 1

LP	ROK	OGÓŁEM	z liczby ogółem				
			kobiety	absolwenci	zwolnieni z przyczyn dot. zakładu pracy	pobierających zasiłek	pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy
1.	1990	x	x	x	x	x	x
2.	1991	x	x	x	x	x	x
3.	1992	154	45	26	22	63,0	x
4.	1993	172	53	26	19	84	61
5.	1994	210	95	36	27	120	73
6.	1995	247	108	33	24	113	110
7.	1996	229	97	13	24	90	111
8.	1997	209	96	8	24	38	119
9.	1998	231	102	16	24	21	120
POWIAT ZAMOJSKI - 1998		6113	3260	440	722	720	x
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE - 1998		117136	64 697	8546	7655	21 067	50 700
POLSKA -1998 tys. osób		1831,4	1071,3	110,7	125,4	420,2	739,7

x - brak danych

3.1.7. Uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju

- uwarunkowania:

- spadek liczby ludności gminy, w tym w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym,
- ujemny przyrost naturalny,
- ujemne saldo migracji,
- niskie zatrudnienie w sferze produkcji materialnej,
- korzystne wskaźniki w zakresie wykształcenia wyższego, policealnego i średniego ogólnokształcącego.

- cele i kierunki rozwoju:

- podniesienie poziomu wykształcenia (bez wykształcenia, podstawowe, zasadnicze zawodowe),
- podniesienie standardu życia mieszkańców gminy,
- tworzenie nowych miejsc pracy, szczególnie w usługach,
- wzmocnienie sieci osiedleńczej na terenach związanych z rozwojem turystyki i rekreacji (agroturystyka, rolnictwo ekologiczne).

Biorąc pod uwagę zarysowaną w 1999 r. tendencję wzrostu liczby ludności gminy, możliwość tworzenia dodatkowych miejsc pracy, szczególnie w usługach, w tym agroturystyce i przetwórstwie rolno - spożywczym, przewiduje się zmniejszenie depresji demograficznej, co wskazuje na osiągnięcie przez gminę w perspektywie - 2010 r. liczbę ludności 5400 mieszkańców \pm 5 %.

3.2. MIESZKANICTWO

Istniejący układ przestrzenny gminy przedstawia zarówno zwarte jak i rozproszone formy zabudowy, Teren gminy obejmuje 26 miejscowości skupione w 24 sołectwach.

Najbardziej zaludnioną miejscowością jest Grabowiec - 994 mieszkańców -19 % ogółu ludności, Góra Grabowiec - 627 osób - 12 % oraz miejscowości do 200 mieszkańców -1474 osoby - 28 %, najmniejszą miejscowością jest Szczelatyn -26 osób - 0,5 % ogółu mieszkańców. Większość wsi nie posiada wykształconej formy przestrzennej.

3.2.1. Rodzaje zabudowy

Zabudowę poszczególnych miejscowości gminy stanowi głównie zabudowa zagrodowa i jednorodzinna.

- zabudowa zagrodowa stanowi ok. 80 % zasobów zabudowy mieszkaniowej, stan technicznej zabudowy dobry i średni, ilość mieszkań ok. 1315;
- zabudowa jednorodzinna ok. 20 % zasobów, tj. 328 mieszkań, stan techniczny zabudowy dobry, lokalizacja głównie w miejscowości Grabowiec i Grabowiec Góra.

3.2.2. Zorganizowane formy zabudowy mieszkaniowej

Na terenie gminy nie występują zorganizowane formy zabudowy mieszkaniowej.

W zabudowie jednorodzinnej około 2 % mieszkań stanowią tzw. dawne „mieszkania funkcyjne” (przy policji, ośrodku zdrowia, usługach edukacji, weterynarii, gorzelni, spółdzielni produkcyjnej).

3.2.3. Zasoby mieszkaniowe zamieszkane, standardy mieszkaniowe.

Mieszkalnictwo gminy Grabowiec w 1998 r. charakteryzowało się następującymi wskaźnikami (tabela nr 1)

- ilość mieszkań	-	1 643
- ilość izb	-	5 359
- powierzchnia użytkowa mieszkań	-	112 546 m ²
- przeciętna liczba izb w mieszkaniu	-	3,26
- przeciętna liczba osób w 1 mieszkaniu	-	3,08

- przeciętna liczba osób na 1 izbę	-	0,94
- powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	-	68,5 m ²
- powierzchnia użytkowa na 1 osobę	-	22,0 m ²
- ilość mieszkań na 1000 mieszkańców	-	321,5

Wskaźniki uzyskane w gminie w zakresie mieszkalnictwa są korzystniejsze od wskaźników powiatowych i wojewódzkich (tabela nr 1).

Ilość mieszkań na 1000 ludności w gminie wynosi 321,5 i jest wyższa od wskaźników: powiatowego (290,9), wojewódzkiego (298,0) i krajowego (302,3), dotyczy to również powierzchni użytkowej/1 osobę:

gmina	-	22,3 m ²
powiat	-	20,3 m ²
województwo	-	19,1 m ²
Polska	-	18,8 m ²

Nie stwierdzono braków terenowych dla realizacji mieszkalnictwa w gminie.

W studium wnioskuje się:

- wyznaczenie terenów budowlanych na obszarach uzbrojonych w infrastrukturę techniczną: wodociąg wiejski, drogi utwardzone,
- w istniejącej zabudowie mieszkaniowej podnieść standard użytkowy i estetyczny poprzez zaopatrzenie mieszkań w łazienki i w.a, które dotąd ich nie posiadają
- należy dążyć do obniżenia zużycia energii na ogrzewanie mieszkań (termorenowacja budynków), stosować ekologiczne nośniki energii do ogrzewania mieszkań (energia elektryczna, olej opałowy oraz gaz po wykonaniu gazyfikacji gminy).

3.2.4. Mieszkania oddane do użytku

W latach 1990 -1998 oddano do użytku 50 mieszkań. W 1998 r. wskaźnik mieszkań oddanych do użytku na 1000 ludności wynosił w gminie 0,2, natomiast w powiecie zamojskim -1,1, województwie lubelskim - 2,2, w Polsce -2,1 (tabela nr 2).

W celu poprawy istniejącej sytuacji należy skuteczniej stosować formy preferencyjne obowiązujące w kraju dla rozwoju budownictwa - kasy mieszkaniowe, ulgi finansowe itp (tabela nr 2)

ZASOBY MIESZKANIOWE ZAMIESZKANE

Tabela nr 1

LP.	ROK	Mieszkania	Izby	Powierzchnia użytkowa mieszkań w m ²	Przeciętna				
					liczba izb w mieszkaniu	liczba osób		powierzchnia użytkowa	
						w 1 mieszkaniu	na 1 izbę	1 mieszkanie	na 1 osobę
1.	1990	1614	5199	109 445	3,22	3,37	1,05	67,8	20,1
2.	1991	1622	5234	110 100	3,23	3,30	1,02	67,9	20,6
3.	1992	1625	5252	110411	3,23	3,33	1,03	67,9	20,3
4.	1993	1631	5279	110 900	3,24	3,28	1,01	68,0	20,8
5.	1994	1634	5296	111 264	3,24	3,28	1,01	68,1	20,8
6.	1995	1643	5357	112 500	3,22	3,25	0,99	68,5	21,2
7.	1996	1643	5357	112 480	3,26	3,19	0,98	68,5	21,5
8.	1997	1642	5354	112 450	3,26	3,14	0,96	68,5	21,8
9.	1998	1643	5359	112 546	3,26	3,08	0,94	68,5	22,0
POWIAT ZAMOJSKI - 1998		32 909	108 839	2261,8 tys. m ²	3,31	3,39	1,03	68,7	20,3
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE -1998	wieś	345,7	1138,8	23 640	3,29	3,43	1,04	68,4	19,9
	ogółem	667 480	2 265 077	41 877,5 tys. m ²	3,39	3,28	0,97	62,7 m ²	19,7 m ²
POLSKA - 1998 tys.	wieś	3864,9	14 192,8	277 301	3,67	3,79	1,03	71,7	19,0
	ogółem	11 687,7	40 524,3	713 998	3,47	3,24	0,94	61,7 m ²	18,8 m ³

**MIESZKANIA. IZBY, POWIERZCHNIA UŻYTKOWA MIESZKAŃ
ODDANYCH DO UŻYTKU**

Tabela nr 2

LP.	ROK	Mieszkania	Izby	Powierzchnia użytkowa mieszkań w m ²	Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²
1,	1990	12	57	1119	93,3
2.	1991	9	37	724	80,4
3.	1992	4	21	344	86,0
4.	1993	6	27	514	85,7
5.	1994	5	21	418	83,6
6.	1995	14	72	1451	103,6
7.	1996	-	-	-	-
8.	1997	-	-	-	-
9.	1998	1	5	96	96
POWIAT ZAMOJSKI -1998		129	714	15 430	119,6
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE -1998	wieś	1097	5971	129 899	88,7
	ogółem	4921	20 334	396 936	80,7
POLSKA - 1998 tys.	wieś	19 039	102 711	2 361 058	94,1
	ogółem	80 594	349 309	7 524 116	97,0

Mieszkania oddane do użytku w 1998 r. /1000 ludności:

gmina Grabowiec - 0,2;
powiat zamojski -1,1;

województwo wieś - 0,9;
lubelskie: ogółem - 2,2

Polska: wieś -1,3
ogółem - 2,1

3.3. URZĄDZENIA OBSŁUGI MIESZKAŃCÓW - USŁUGI WG EKD

Jednym z elementów charakteryzującym sferę społeczną są usługi.

Zgodnie z Zarządzeniem Prezesa GUS od 1 lipca 1994r. w klasyfikacji usług w Polsce obowiązuje Europejska Klasyfikacja Działalności, która ma zastosowanie do usług w gospodarce wolnorynkowej.

Europejska Klasyfikacja Działalności - EKD zastępuje stosowaną dotychczas w Polsce Klasyfikację Gospodarki Narodowej - KGN.

Dla potrzeb „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec” analizą i badaniami objęto rodzaje usług w następujących sekcjach:

- administracja,
- obsługa finansowa,
- porządek i bezpieczeństwo publiczne,
- kultura,
- edukacja,
- ochrona zdrowia i opieka społeczna,
- handel, gastronomia, rzemiosło,
- łączność,
- sport, turystyka,
- usługi inne,
- kierunki rozwoju usług.

3.3.1. ADMINISTRACJA, PORZĄDEK I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE - SEKCJA „L”

- Administracja samorządowa

Gmina Grabowiec posiada bardzo dobrze wykształcony ośrodek administracyjny - usługowy. Urząd Gminy zlokalizowany jest w miejscowości Grabowiec przy ul. Rynek 2, gdzie siedzibę ma również Zarząd Gminy i Rada Gminy.

- Urząd Gminy w Grabowcu, ul. Rynek 2:

powierzchnia terenu	-	0,15 ha
powierzchnia użytkowa	-	460 m ²
zatrudnienie	-	15 etatów
zabudowa o konstrukcji murowanej,		
wysokość II kondygnacje,		
stan techniczny dobry.		

- Porządek i bezpieczeństwo publiczne

Usługi związane z porządkiem i bezpieczeństwem publicznym sprawowane są przez Policję, lokalizacja w Grabowcu przy ul. Hrubieszowskiej 1,

powierzchnia terenu	-	0,12 ha
powierzchnia użytkowa	-	100 m ²
zatrudnienie	-	4 osoby
zabudowa o konstrukcji murowanej,		
wysokość II kondygnacje, stan		
techniczny dobry.		
Komisariat Policji dysponuje 2 środkami lokomocji.		

- Administracja gospodarcza

- Gminny Zakład Komunalny świadczy usługi na terenie gminy w zakresie:

- budowy, konserwacji i rozbudowy sieci wodociągowej,
 - usuwania nieczystości płynnych i stałych,
 - dostawą ciepła dla potrzeb miejscowości Grabowiec w zakresie centralnego ogrzewania i ciepłej wody z istniejącej kotłowni ekologicznej przy ul. Koziej,
 - budowy dróg gminnych,
- zatrudnienie - 11 osób,
powierzchnia terenu - 0,50 ha (łącznie z kotłownią).

Zadania realizacyjne Zakładu - budowa stacji wodociągowej z zasilaniem elektroenergetycznym oraz gminnej oczyszczalni ścieków w Grabowcu.

Istniejące zainwestowanie i lokalizacja do zachowania w „Studium”.

3.3.2. OBSŁUGA FINANSOWA - „SEKCJA I”

Obsługę finansową gminy Grabowiec pełni Bank Spółdzielczy w Zamościu Oddział w Grabowcu, zlokalizowany przy ul. Rynek 2,

powierzchnia terenu	-	0,12 ha
powierzchnia użytkowa	-	376 m ²
zatrudnienie	-	12 osób
zabudowa o konstrukcji murowanej, wysokość zabudowy II kondygnacje, stan techniczny dobry, własność Banku Spółdzielczego.		

Obiekty administracji, porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz obsługi finansowej do utrzymania w „Studium”.

3.3.3. KULTURA-SEKCJA „O”

Usługi kultury w gminie Grabowiec reprezentowane są przez: Gminny Ośrodek Kultury i Bibliotekę Gminną w Grabowcu, punkty biblioteczne, świetlice wiejskie i obiekty sakralne.

- Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu przy ul. Rynek 1

prowadzi działalność kulturalno - oświatową ze szczególnym kultywowaniem lokalnych tradycji, izba pamięci.

Ośrodek posiada powierzchnię użytkową 300 m², w tym sala widowiskowa - wielofunkcyjna o pow. użytkowej 80 m², 60 miejsc. Zatrudnienie w ośrodku kultury wynosi 4 osoby (3 etaty), zabudowa I kondygnacyjna, stan techniczny zabudowy dobry, powierzchnia terenu 0,06 ha.

- Biblioteka Gminna

organizacyjnie podlega Gminnemu Ośrodkowi Kultury, lokalizacja w Grabowcu przy ul. Wojsławskiej 2, powierzchnia użytkowa 100 m², zatrudnienie 1,5 etatu.

Ilość woluminów 22 033, wypożyczenia: 1998 r. -20 842,

I półrocze 1999 r. -12 665 (dane Urzędu Gminy).

Wskaźniki dotyczące księgozbiorów, wypożyczeń i liczby ludności na 1 placówkę biblioteczną są porównywalne ze wskaźnikami powiatowymi i wojewódzkimi (tabela nr 1).

Punkty biblioteczne zlokalizowane są w miejscowościach: Bereść, Tuczępy i Szystowice (likwidacja punktu bibliotecznego w Szystowicach w 1999 r.)

- Świetlice wiejskie

położone są w miejscowościach: Bereść, Cieszyn, Góra Grabowiec, Henrykówka, Majdan Tuczępski, Ornatowice, Rogów, Szystowice, Skomorochy Duże, Skomorochy Małe, Skibice, Siedlisko, Tuczępy, Wólka Tuczępska, Wolica Uchańska i Żurawlów, są podstawowymi placówkami kulturalnymi na wsiach w zakresie organizowania i uroczystości lokalnych.

Lokalizacje ich związane są z siedzibami ochotniczych straży pożarnych i organizacji ludowych.

- Obiekty sakralne

administrowane są przez Parafie Rzymsko - Katolickie:

Parafia Rzymsko - Katolicka, kościół pw. św. Mikołaja w Grabowcu, ul. Rynek 5,

Parafia Rzymsko - Katolicka, kościół pw. św. Anny w Tuczępach,

Kaplica (dojazdowa) w Ornatowicach administrowana przez Parafię w Grabowcu.

Parafie administrują również cmentarze wyznaniowe w Grabowcu i Tuczępach. Parafie należą do Dekanatu Grabowiec.

W/w obiekty kultury należy zachować w „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego”, w miejscowości Grabowiec należy wyznaczyć rezerwę terenową dla potrzeb cmentarza.

BIBLIOTEKI PUBLICZNE

Tabela nr 1

LP.	ROK	PLACÓWKI BIBLIOTECZNE				Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną.	Księgozbiór w woluminach		czytel - nicy	Księgozbiór w woluminach	
		ogółem	biblioteki	filie	punkty biblioteczne		w tys.	na 1000 ludności		w tys.	na 1 czytelnika
1.	1990	7	1	-	6	5477	21,7	3970	1029	14,6	14,2
2.	1991	7	1	-	6	5393	21,9	4060	871	13,8	15,9
3.	1992	7	1	-	6	5452	22,2	4067	763	15,6	20,4
4.	1993	7	1	-	6	5382	22,2	4132	731	13,2	18,0
5.	1994	6	1	-	5	5392	22,3	4136	844	14,9	17,6
6.	1995	5	1	-	4	5333	22,3	4179	800	17,8	22,2
7.	1996	5	1	-	4	5271	22,3	4239	763	14,4	18,9
8.	1997	4	1	-	3	5198	22,6	4344	837	16,8	20,0
9.	1998	4	1	-	3	5110	22,0	4302	850	20,8	24,5
POWIAT ZAMOJSKI - 1998		57	15	22	20	3057	454,2	4015	15790	326,0	20,6
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE -1998	wieś	764	525		239	2280		3893	175,9 tys.	X	21,1
	ogółem	946	665		281	3368	7737,2	3455	453,3 tys.	8737,6	19,3
POLSKA -1998 tys.	wieś	8525	6136		2389	2412	57820	3921	1982 tys.	152067	21,7
	ogółem	12 500	9167		3333	4218	135630	3508	7314 tys.	42970	20,8

x/ - biblioteki i filie

Wskaźniki dotyczące czytelników/1000 ludności:

gmina Grabowiec - 166,

powiat zamojski - 140,

województwo lubelskie - wieś: 146, ogółem: 202,

Polska - wieś: 134, ogółem: 189.

3.3.4. EDUKACJA - SEKCJA „M”

1. Wychowanie przedszkolne

Wychowanie przedszkolne w gminie reprezentowane jest przez przedszkole zlokalizowane w Grabowcu oraz oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych w Tuczępach i Bereściu.

- Przedszkole samorządowe w Grabowcu, ul. Wojsławska 1

- miejsc - 78
- dzieci - 73
- zatrudnienie - 4,55 etatu (6 nauczycieli)
- lokalizacja w budynku szkoły podstawowej, stan techniczny dobry,
- wykorzystanie miejsc w przedszkolu 94 %.

Dane dotyczące wychowania przedszkolnego w gminie w latach 1990 -1998 podaje tabela nr 1.

2. Szkolnictwo podstawowe

Na terenie gminy Grabowiec funkcjonują 3 szkoły podstawowe zlokalizowane w następujących miejscowościach:

- Grabowiec
- Tuczępy (placówka zamknięta)¹
- Bereść

oraz gimnazjum w Grabowcu.

Szkoła podstawowa, gimnazjum i przedszkole samorządowe w Grabowcu tworzą Zespół Szkół im. Henryka Sienkiewicza, lokalizacja przy ul. Wojsławskiej 1. Istniejące obiekty po zlikwidowanych szkołach podstawowych w Majdanie Tuczępskim, Skomorochach Małych, Szystowicach i Ornatowicach należy adaptować i wykorzystać dla potrzeb społeczności lokalnej.

- szkoła podstawowa w Grabowcu posiada klasy 1-6, oddziałów 8, uczniów 427, miejsc 400, zatrudnia 44 osoby, w tym 31 nauczycieli, izb lekcyjnych 21, sala gimnastyczna wspólna z liceum ogólnokształcącym, zmianowość 1,21. Powierzchnia działki 0,92 ha (wspólnie z gimnazjum i liceum), stan techniczny dobry;

¹Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr XXX/182/2014 Rady Gminy Grabowiec z dnia 07 lutego 2014 r.

- szkoła podstawowa w Tuczępach posiada klasy 1-6, oddziałów 8, uczniów 61, miejsc 80 (wykorzystanie miejsc 76 %), zatrudnia 10 osób, w tym 9 nauczycieli, izb lekcyjnych 6, sali gimnastycznej brak, zmianowość 1. Powierzchnia działki 0,64 ha, stan techniczny średni;
- szkoła podstawowa w Bereściu posiada klasy 1-3, uczniów 18, miejsc 90, zatrudnia 4 osoby, w tym 3 nauczycieli, izby lekcyjne 4, sali gimnastycznej brak, zmianowość 1. Powierzchnia działki 2,56 ha, stan techniczny średni.

3. Gimnazjum

- Gimnazjum w Grabowcu posiada 1 klasę, 3 oddziały, 72 uczniów i 72 miejsca, zatrudnia 6 osób, w tym 6 nauczycieli, izby lekcyjne 3, sala gimnastyczna wspólna ze szkołą podstawową i liceum ogólnokształcącym, zmianowość 1. Powierzchnia działki 0,92 ha (wspólnie ze szkołą podstawową i liceum), stan techniczny dobry.

Średnia liczba uczniów na szkołę w gminie Grabowiec w roku szkolnym 1998/99 wynosiła 146 i była wyższa od średniej w powiecie zamojskim (118), natomiast niższa od wskaźnika wojewódzkiego (191), pozostałe wskaźniki: liczba uczniów na pomieszczenie do nauczania, na nauczyciela zatrudnionego i oddział są zróżnicowane i porównywalne (tabela nr 2,3).

WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE

Tabela nr 1

LP.	ROK		PLACÓWKI	ODDZIAŁY	MIEJSCA	DZIECI	NAUCZYCIELE
1.	1990	a	5	8	62	133	11
		b	1	3	62	77	6
		c	4	5	X	56	5
2.	1991	a	6	8	39	119	10
		b	1	2	39	36	4
		c	5	6	X	83	6
3.	1992	a	6	6	X	105	9
		b	1	1	39	23	3
		c	5	5	X	82	6
4.	1993	a	6	7	36	112	7
		b	1	1	36	26	2
		c	5	6	X	86	5
5.	1994	a	6	6	39	89	5
		b	1	1	39	23	2
		c	5	5	X	66	3
6.	1995	a	6	5	X	85	6
		b	1	1	39	26	2
		c	5	4	X	59	4
7,	1996	a	6	4	X	79	3
		b	1	1	30	29	2
		c	5	3	X	50	1
8.	1997	a	5	6	X	95	6
		b	1	1	25	17	3
		c	4	5	X	78	3
9.	1998	a b c	5	X	X	83	X
POWIAT ZAMOJSKI 1998			116/11/105	129/29/100	x/719/x	2159/636/ 1523	3/46/87
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE 19987			1564 373 1191	2673 1403 1270	X 32 327 X	52 753 34 104 18 649	3696 2540 1156

x - brak danych

a - ogółem

b - przedszkola

c - oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych

1998 */ - stan 20. IX. 1998 r.

SZKOŁY PODSTAWOWE DLA DZIECI I MŁODZIEŻY

Tabela nr 2

LP.	ROK	SZKOŁY			Ucznio -wie	Absol- wenci	Nauczyciele		Powierz- chnia do naucza- nia	Oddziały
		ogółem	z ogółem				pełnoza- trudnieni	niepełno- zatrud- nieni		
			filialne	z klasami I-VIII						
1.	1990	5	-	5	615	60	X	X	X	X
2.	1991	5	-	5	610	84	X	X	X	X
3.	1992	5	4	5	613	72	X	X	X	X
4.	1993	5	-	5	609	68	X	X	X	X
5.	1994	5	X	X	528	71	51	X	40	34
6.	1995	5	-	3	603	70	48	8	40	31
7.	1996	7	-	3	591	63	47	9	40	34
8.	1997	4	-	3	581	73	45	7	42	30
9.	1998	4	-	X	583	X	X	X	34	
POWIAT ZAMOJSKI 1998		118	-	X	13 924	1798	1227	X	933	792
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE 19987		1498	X	X	286 794	40 997	21 365	X	14 975	14 073

x - brak danych

*/ - łącznie ze szkołami artystycznymi I stopnia realizującymi jednocześnie program nauczania szkoły podstawowej

NIEKTÓRE WSKAŹNIKI W ZAKRESIE SZKÓŁ PODSTAWOWYCH

Tabela nr 3

LP.	ROK	LICZBA UCZNIÓW NA:			
		szkołę	pomieszczenie do nauczania	nauczyciela pełnozatrudnionego	oddział
1.	1990	123	15	X	X
2.	1991	122	15	X	X
3.	1992	122	15	X	X
4.	1993	122	15	X	X
5.	1994	121	15	10	16
6.	1995	121	15	13	19
7.	1996	84	15	13	17
8.	1997	145	14	13	19
9.	1998	146	X	X	X
POWIAT ZAMOJSKI - 1998/99		118	15	11	18
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE -1998	ogółem	194	19	14	21
	wieś	116	15	12	17
POLSKA - 1998	ogółem	255	21	15	22
	wieś	137	16	13	18

x – brak danych

4. Szkolnictwo średnie

W miejscowości gminnej Grabowiec przy ul. Wojsławskiej 1 zlokalizowane jest Liceum Ogólnokształcące im. 8 Bydgoskiego Pułku Piechoty. Liceum posiada 12 klas, uczniów 298, zatrudnia 36 osób w tym 22 nauczycieli, izby lekcyjne 13, sala gimnastyczna wspólna ze szkołą podstawową i gimnazjum, zmianowość 1.

Powierzchnia działki (wspólnie ze szkołą podstawową i gimnazjum) 0,92 ha, stan techniczny dobry.

Liceum prowadzi internat - 40 miejsc, 40 użytkowników, stan techniczny dobry.

Szkolnictwo średnie w gminie ma niewątpliwy wpływ na jej rozwój oraz powiązanie z sąsiednimi obszarami.

Liczba uczniów w liceum ogólnokształcącym stanowi 28 % uczącej się młodzieży w liceach w powiecie zamojskim i 0,4 % w województwie lubelskim. Liczba uczniów przypadająca na pomieszczenie do nauczania 23, jest niższa od wskaźników powiatowych - 27 i wojewódzkich - 35 (Polska - 28), co jest zjawiskiem pozytywnym (tabela nr 4).

Z uwzględnieniem istniejącego szkolnictwa ogólnokształcącego należy dążyć również do rozwoju szkolnictwa zawodowego.

LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE

Lp.	ROK SZKOLNY	SZKOŁA	Uczniowie	Absolwenci	Nauczyciele		Pomieszczenia do nauczania	Oddziały
					pełnozatrudnieni	niepełnozatrudnieni		
1	1990/91		246	45	X	X	11	8
2.	1991/92		224	58	X	X	11	8
3.	1992/93		233	48	X	X	11	8
4.	1993/94		242	49	X	X	11	8
5.	1994/95		239	57	13		11	8
6.	1995/96		233	56	13	3	11	8
7.	1996/97		234	51	16	1	11	9
8.	1997/98		266	50	17	5	13	10
9.	1998/99		277	X	X	X	13	12
9.	1999/2000		298	-	22	-	13	12
POWIAT ZAMOJSKI - 1998/99		3	1058	239	57	-	39	37
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE - 1998/997		144	57861	11682	2846	-	1665	1924

x - brak danych

*/ - na początku roku szkolnego

Większość obiektów edukacji w gminie znajduje się w dobrym stanie technicznym. Ilość szkół oraz ich wyposażenie w pomieszczenia lekcyjne jest wystarczająca dla zaspokojenia potrzeb gminy.

Koszty utrzymania szkolnictwa podstawowego stanowią poważne obciążenie budżetu gminy (48,2 % wydatków budżetu w 1998 r. i 50,9 % wydatków budżetu w 1999 r.). Wysokie koszty utrzymania wynikają z małej ilości uczniów w szkołach (szkoła podstawowa w Bereściu 18 uczniów).

Tendencje malejącej liczby urodzeń w kraju występują również w gminie Grabowiec. To zjawisko spadku urodzeń będzie miało wpływ na rozpoczętą w 1999 r. reorganizację szkolnictwa - tworzenie gimnazjów, przekształcenie szkół podstawowych w szkoły 6 - letnie jak i likwidację placówek o niewielkiej liczbie uczniów.

Obiekty po zlikwidowanych szkołach podstawowych w Majdanie Tuczep-skim, Skomorochach Małych i Szystowicach należy adaptować dla potrzeb wynikających z możliwości rozwojowych gminy - usługi, drobna działalność produkcyjna, gastronomia itp. - rezerwy usługowe związane z potrzebami społeczności lokalnej.

3.3.5. OCHRONA ZDROWIA I OPIEKA SPOŁECZNA - SEKCJA „N”

Ochrona zdrowia w gminie Grabowiec organizacyjnie związana jest z Zespołem Opieki Zdrowotnej w Hrubieszowie.

W lecznictwie otwartym świadczy tu usługi:

- Gminny Ośrodek Zdrowia w Grabowcu, ul. Kozia

zabudowa dwukondygnacyjna murowana w dobrym stanie technicznym

ilość gabinetów lekarskich	- 5, (ogólny, rehabilitacyjny, ginekologiczny, zabiegowy, punkt szczepień)
powierzchnia użytkowa	- 670 m ²
powierzchnia terenu	- 0,597 ha
zatrudnienie	- 13 osób, w tym 4 lekarzy, 7 pielęgniarek

świadczy usługi w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej - 24 sołectwa, ok. 5 300 osób.

W zakresie lecznictwa specjalistycznego i szpitalnego gmina obsługiwana jest przez przychodnię specjalistyczne i szpital w Zamościu. W zakresie pomocy doraźnej gmina obsługiwana jest przez karetki sanitarne w Zamościu.

Wskaźniki obsługi mieszkańców przez pracowników służby zdrowia są wyższe niż w innych gminach wiejskich, ale niższe niż średnia w regionie. Wyraźny jest niedobór lekarzy stomatologów (tabela nr 1,2). System organizacyjny służby zdrowia zmienia się w związku z reformą systemu ubezpieczeń i administracji, czego przykładem w regionie jest powstawanie prywatnych gabinetów lekarskich, gabinetów analitycznych i zaplecza badawczo - diagnostycznego.

- Apteka

Jako stan zadowalający można uznać wyposażenie w apteki, na 1 aptekę przypada 5110 mieszkańców, powiat - 5387 M (tabela nr 3). Apteka zlokalizowana jest w budynku Gminnego Ośrodka Zdrowia w Grabowcu przy ul. Koziej - apteka prywatna typ A, powierzchnia użytkowa 100 m², zatrudnienie 2 osoby.

PERSONEL SŁUŻBY ZDROWIA

Tabela nr 1

LP.	ROK	Lekarze	Lekarze dentyści	Farmaceuci	Pielęgniarki	Położne	Lekarze	Lekarze dentyści	Farmaceuci	Pielęgniarki	Położne
		w liczbach bezwz					głędnych na 10 tysięcy ludności				
1.	1990	3	-	1	5	1	5,5	-	1,8	9,1	1,8
2.	1991	3	1	1	5	1	5,6	1,9	1,9	9,3	1,9
3.	1992	3	1	1	5	1	5,5	1,8	1,8	9,2	1,8
4.	1993	2	1	1	5	1	3,7	1,9	1,9	9,3	1,9
5.	1994	2	1	1	5	1	3,7	1,9	1,9	9,3	1,9
6.	1995	2	1	1	5	1	3,8	1,9	1,9	9,4	1,9
7.	1996	2	1	1	5	1	3,8	1,9	1,9	9,5	1,9
8.	1997	4	1	1	5	1	7,7	1,9	1,9	9,6	1,9
9.	1998	4	1	1	5	1	7,8	1,9	1,9	9,8	1,9
POWIAT ZAMOJSKI - 1998		71	24	X	367	X	6,3	2,1	X	32,4	X
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE -1998		5576	1157	1781	13 770	1571	24,9	5,2	8,0	61,5	7,0
POLSKA - 1998		90086	17 323	20 572	213 127	24 434	23,3	4,5	5,3	55,1	6,3

x - brak danych

ZAKŁADY AMBULATORYJNEJ OPIEKI ZDROWOTNEJ

Tabela nr 2

LP.	ROK	PRZYCHODNIE				OŚRODKI ZDROWIA	
		ogółem	w tym:			ogółem	w tym gminne
			rejonowe	służby medycyny pracy	prywatne		
1.	1990	-	-	-	-	1	1
2.	1991	-	-	-	-	1	1
3.	1992	-	-	-	-	1	1
4.	1993	-	-	-	-	1	1
5.	1994	-	-	-	-	1	1
6.	1995	-	-	-	-	1	1
7.	1996	-	-	-	-	1	1
8.	1997	-	-	-	-	1	1
9.	1998	-	-	-	-	1	1
POWIAT ZAMOJSKI - 1998		4	4	-	x	18	x
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE -1998		266	92	43	30	261	158
POLSKA		5825	2188	1537	428	3205	471

x - brak danych

APTEKI

Tabela nr 3

LP.	ROK	APTEKI		Punkty apteczne I typu	Liczba ludności na 1 aptekę	Far r zatr w a	naceuci udnieni ptekach
		ogółem	w tym prywatne			ogółem	w tym prywatnych
1.	1990	1	-	-	5477	1	-
2.	1991	1	-	-	5393	1	-
3.	1992	1	1 ₊₁	-	5452	1	1
4.	1993	1	1	-	5382	1	1
5.	1994	1	1	-	5392	1	1
6.	1995	1	1	-	5333	1	1
7.	1996	1	1	-	5271	1	1
8.	1997	1	1	-	5198	1	1
9.	1998	1	1	-	5110	1	1
POWIAT ZAMOJSKI - 1998		21	x	x	5387	x	x
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE -1998	WIEŚ	188	188	x	6367	x	x
	OGÓŁEM	568	532	4	3942	1195,7	1032,7
POLSKA 1998	WIEŚ	1493	1456	x	9876	x	x
	OGÓŁEM	7484	6958	223	5167	14670,9	13213,1

x - brak danych

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

posiada siedzibę w Grabowcu przy ul. Koziej 15 o powierzchni użytkowej 49 m², zatrudnia 8 osób: 3 pracowników socjalnych i 5 opiekunek domowych. Jest to jednostka organizacyjna samorządu gminy, która świadczy usługi zasiłków pieniężnych, ochrony macierzyństwa, dożywiania dzieci i innych usług opiekuńczych ludziom biednym oraz dotkniętym patologicznie, działa od 1990 r.

Liczba rodzin korzystających z pomocy GOPS i liczba świadczeń wzrasta i na przestrzeni lat przedstawia się następująco:

Liczba rodzin:	1997 r.	- 239	liczba świadczeń:	1997 r.	- 2 701
	1998 r.	- 349		1998 r.	- 18 116
	1999 r.	- 411		1999 r.	- 21 373

1999 r. – wzrost o 72% w
stosunku do 1997r.

1999 r. – wzrost o 146% w
stosunku do 1997r.

Wzrastają również wydatki na świadczenia od 221 500 zł w 1997 r. do 350 900 zł w 1999 r. (wzrost o 58,4 %).

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy obiekty ochrony zdrowia i opieki społecznej należy adaptować, nie zachodzi potrzeba nowych lokalizacji dla tych usług.

Wydatki na poszczególne rodzaje świadczeń w 1999 r. przedstawiają się następująco:

- renty socjalne	-	38,5 %
- zasiłki rodzinne	-	14,5 %
- zasiłki stałe	-	14,2 %
- świadczenia pielęgnacyjne	-	11,1 %
- świadczenia kombatanckie	-	8,3 %
- dożywianie dzieci	-	4,2 %

3.3.6. HANDEL, GASTRONOMIA, RZEMIOSŁO - SEKCJA „G” I „H”

Zgodnie z Europejską Klasyfikacją Działalności (EKD) podmioty gospodarcze prowadzące działalność usługową zakwalifikowane do sekcji „G” Handel Hurtowy i Detaliczny, to:

- naprawy pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów przeznaczenia osobistego i użytku domowego

nazywane są jednostkami handlowymi.

Ważne znaczenie dla funkcjonowania gminy ma rozwój usług o charakterze komercyjnym - bytowych, handlowych, gastronomicznych i rzemiosła. W wyniku przemian społeczno - gospodarczych następuje rozwój sieci usług realizowanych przez prywatnych inwestorów.

W bilansie usług w gminie najszybszy wzrost ilości placówek o charakterze rzemieślniczo - usługowym, które wzbogaciły rozwój rodzajowy i branżowy nastąpił w miejscowości gminnej

- Grabowcu (1999r. -23), Majdanie Tuczepskim (2), Tuczepach (1), Wólce Tuczepskiej (1), Czechówce (1), Ornatowicach (1), Bereściu (1), Górze Grabowiec (3), Rogowie (1), Wolicy Uchańskiej (1), Skomorochach Małych (3) i Skomorochach Dużych (1).

Dominują tu branże spożywcze, spożywczo - przemysłowe, artykułami gospodarstwa domowego i artykułami do produkcji rolnej.

Część sołectw pozbawiona jest stałych obiektów handlowych branży spożywczej. Na terenie gminy występuje niedobór podmiotów gospodarczych świadczących usługi gastronomiczne.

Brak jest również obiektów hotelowych wyspecjalizowanych w obsłudze hotelowo - wypoczynkowej dla turystów.

W gminie istnieją możliwości rozwoju agroturystyki jako dodatkowego źródła utrzymania ludności.

W miejscowości gminnej zlokalizowane jest targowisko gminne (rejon ul. Rynek) na terenie o pow. 0,16 ha (powierzchnia sprzedażowa 1600 m²). Roczne wpływy z targowiska stanowią ok. 0,2 % dochodów budżetu gminy. Targowisko - w „studium” - do przeniesienia do miejscowości Grabowiec Góra, lokalizacja zgodnie z planem ogólnym gminy.

Liczba zakładów prowadzonych przez podmioty gospodarcze w gminie w 1997 r. wynosiła:

- sekcja „G” handel i naprawy - 55,
w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą - 49, jest to wzrost o 12 % w stosunku do 1996 r. (odpowiednio 49 i 44)
- sekcja „H” hotele i restauracje - 3,
w tym osoby fizyczne prowadzące działalność - 3.

3.3.7. ŁĄCZNOŚĆ - SEKCJA „I”

W gminie funkcjonują dwie placówki pocztowo - telekomunikacyjne w Grabowcu i Tuczępach.

- Urząd Pocztowy w Grabowcu przy ul. Koziej 4

zlokalizowany jest w lokalu będącym własnością Urzędu Gminy:

okienka nadawczo-oddawcze	-	2
powierzchnia użytkowa	-	45 m ²
zatrudnienie	-	7 osób
stan techniczny - dobry		

- Agenda Poczтовая w Tuczępach

okienko nadawczo-oddawcze	-	1
powierzchnia użytkowa	-	18 m ²
zatrudnienie	-	1 osoba
stan techniczny średni, własność prywatna		

Istniejące obiekty winny być modernizowane i wyposażone odpowiednio do ich potrzeb wynikających z prawidłowej obsługi ludności.

PLACÓWKI POCZTOWE I USŁUG TELEKOMUNIKACYJNYCH

LP.	ROK	PLACÓWKI - TELEKOML	POCZTOWO NIKACYJNE	ABONENCI TELEFONICZNI	
		w liczbach bezwzględnych	ludność na 1 placówkę w tys. osób	w liczbach bezwzględnych	na 1000 ludności
1.	1990	2	2,7	196	35,8
2.	1991	2	2,7	x	x
3.	1992	2	2,7	235	43,1
4.	1993	2	2,7	237	44,1
5.	1994	2	2,7	246	45,6
6.	1995	2	2,7	259	48,6
7.	1996	3	1,8	299	56,7
8.	1997	3	1,7	305	58,7
9.	1998	3	1,7	307	60,0
POWIAT ZAMOJSKI - 1998		39	2,9	13255	117,2
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE-1998		670	3,3	431049	192,5
POLSKA -1998		x	x	x	219,4

x – brak danych

3.3.8. SPORT, TURYSTYKA - SEKCJA „O”

Do urządzeń sportowych na terenie gminy zaliczyć należy boiska wiejskie i urządzenia sportowe edukacji - jako ogólnodostępne dla społeczności lokalnej:

stadiony szkolne, boiska sportowe i sale gimnastyczne w istniejących i zlikwidowanych obiektach oświaty w Grabowcu, Grabowiec Góra, Cieszynie, Tuczępach, Bereściu, Majdanie Tuczępskim, Skomorochach Małych, Szystowicach i Wolicy Uchańskiej.

Stan i zagospodarowanie obiektów i terenów rekreacyjno - sportowych w gminie należy uznać za niewystarczające.

Brak jest obiektów służących zajęciom sportowym i rekreacyjnym w okresie zimowym. Należy realizować usługi związane ze sportem, rekreacją w oparciu o tereny leśne, istniejące i projektowane zbiorniki wodne wyznaczone przez plan ogólny gminy (i Wydział Ochrony Środowiska byłego Urzędu Wojewódzkiego w Zamościu). Należy również upowszechnić w miejscowościach wiejskich agroturystykę i ekoturystykę.

3.3.9. USŁUGI INNE-SEKCJA „L”

Dotyczy to usług Ochotniczych Straży Pożarnych w miejscowościach:

- Bereść	-	15 członków
- Cieszyn	-	18 członków
- Grabowiec	-	21 członków
- Góra Grabowiec	-	29 członków
- Henrykówka	-	16 członków
- Majdan Tuczępski	-	17 członków
- Ornatowice	-	31 członków
- Rogów	-	14 członków
- Szystowice	-	10 członków
- Skomorochy Duże	-	11 członków
- Skomorochy Małe	-	33 członków
- Skibice	-	22 członków
- Siedlisko	-	5 członków
- Tuczępy	-	23 członków
- Wólka Tuczępska	-	12 członków
- Wolica Uchańska	-	5 członków
- Żurawłów	-	22 członków

Ochotnicza Straż Pożarna w gminie zrzesza około 300 członków, zabudowę OSP stanowią strażnice - remizy strażackie pełniące również funkcję świetlic wiejskich. Stan techniczny dobry i średni. Powierzchnia terenu około 2 ha.

Ochotnicze Straże Pożarne na terenie gminy zorganizowane są w trzech typach jednostek pożarniczych - w zależności od wyposażenia technicznego:

1. jednostki typu „S” wyposażone w samochody gaśnicze:

Grabowiec, Góra Grabowiec,
Ornatowice, Wolica Uchańska, Bereść,
Tuczępy.

2. jednostki typu „M” wyposażone tylko w motopompy:

Cieszyn, Henrykówka, Majdan
Tuczępski, Rogów, Skomorochy Duże,
Skomorochy Małe, Siedlisko,
Szystowice, Skibice, Wólka
Tuczępska, Żurawłów.

3. KSRG - jednostka wchodząca w skład Krajowego Systemu
Ratownictwa Gaśniczego: Grabowiec

3.3.10. KIERUNKI ROZWOJU USŁUG - UWARUNKOWANIA

W sferze zaspokojenia potrzeb mieszkańców gminy w usługi priorytetowymi zadaniami będą:

- zachować i zmodernizować obiekty istniejące,
- przystosować niewykorzystane obiekty - szczególnie usług rolniczych i likwidowanych usług oświaty (szkoły podstawowe), dla potrzeb społeczności lokalnej,
- uzupełnić sieć usług zgodnie z ustaleniami planu ogólnego gminy,
- rozwijać sieć handlową i usługową zgodnie z europejskimi tendencjami z pozyskaniem kapitału zagranicznego.

3.4. AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA

W celu określenia aktywności społecznej w gminie w analizowanym okresie 1994 - 1998 zastosowano wskaźnik podmiotów gospodarczych na 10 000 ludności.

Gmina Grabowiec w 1998 r. posiadała 109 podmiotów gospodarczych, co stanowiło 3,3 % ilości podmiotów gospodarczych w gminach wiejskich i 2,6 % w powiecie zamojskim.

Wskaźnik podmiotów gospodarczych w 1998 r. na 10 000 ludności w gminie wynosił 213 i był niższy od wskaźnika powiatowego - powiat zamojski 366, gmin wiejskich powiatu zamojskiego 293 i województwa lubelskiego 543.

Jednakże w gminie następuje wzrost liczby podmiotów gospodarczych oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą co wskazuje na wzrost aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców gminy (tabela nr 1).

PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WG SEKCJI (EKD)

Tabela nr 1

Lp.	Rok	Ogółem	Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	Rybołówstwo, rybactwo	Górnictwo, kopalnictwo	Działalność produkcyjna	Zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz, wodę	Budownictwo	Handel i naprawy	Hotele i restauracje	Transport, składowanie, łączność	Pośrednictwo finansowe	Obsługa nieruchomości i firm	Administracja publiczna i obrona narodowa	Edukacja	Ochrona zdrowia i opieka społeczna	Pozostała działalność produkcyjna	Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników
1.	REGON 1994	115	3	-	-	13	1	19	47	5	12	1	2	1	6	3	2	-
2.	1995 a	82	4			9	1	13	35	3	4	1	2	1	6	1	2	-
	b	64	2	-	-	8	-	13	32	3	4		1	-	-	1	-	-
3.	1996 a	98	5			7	1	12	49	4	4	2	3	1	6	1	3	-
	b	78	3	-	-	7	-	12	44	3	4	1	2	-	-	1	1	-
4.	1997 a	107	7			7	1	11	55	3	4	2	3	1	6	3	4	-
	b	86	5	-	-	6	-	11	49	3	4	1	2	-	-	3	2	-
5.	1998	109	7	-	-	8	1	10	55	4	4	3	3	2	5	3	4	-
	WIEŚ	3320	200	-	-	476	3	376	1364	54	258	58	182	43	114	56	136	-
	POWIAT ZAMOJSKI	4138	220	-	-	581	5	450	1696	108	294	69	241	50	131	102	191	-

a - ogółem

b - w tym osoby prowadzące działalność produkcyjną

3.5. BUDŻET GMINY

Reforma systemu budżetowego dokonana w Polsce w 1991r. zlikwidowała budżet terenowy, stanowiący do końca 1990r. integralną część budżetu państwa. W wyniku tej reformy wyłonione zostały budżety gmin jako odrębne budżety samorządów lokalnych. Każda gmina prowadzi gospodarkę finansową opracowaną na podstawie własnego budżetu uchwalonego przez radę gminy.

Przy opracowaniu studium badaniami objęto budżety gminy Grabowiec w latach 1990-1998 (tabela nr 1).

1. Rok 1998

- Dochody budżetu gminy

Łączne dochody budżetu gminy w 1998r. wynosiły 3 513,0 tys. zł i były o 1,4 % wyższe w porównaniu z rokiem 1997.

Gmina posiadała wysoki wskaźnik udziału dochodów własnych w dochodach ogółem - 31 % (powiat -18,9 %, województwo - 27,5 %)

W przeliczeniu na 1 mieszkańca dochody własne gminy wynosiły 682,0 zł i były niższe od wskaźnika powiatowego - 795,0 zł i wojewódzkiego -932,0 zł.

- Wydatki budżetu gminy

Wysokość dochodów budżetu gminy zdecydowała o rozmiarach wydatków w 1998 r.

Nastąpił wzrost wydatków w latach 1990 - 1996 z 330,3 tys. zł do 4461,4 tys. zł oraz spadek w latach 1997 i 1998 - odpowiednio do 3594,6 tys. zł i 3555,0 tys. zł.

Wydatki budżetu gminy, w tym inwestycyjne na 1 mieszkańca od 1990 r. do 1996 r. wzrastały od 60,64 zł do 842,73 zł, w latach 1997 i 1998 wynosiły odpowiednio 691,54 zł i 690,0 zł.

Wskaźniki powiatowe i wojewódzkie w roku 1998 są korzystniejsze od wskaźników gminnych (tabela nr 1).

BUDŻETY**GMINY**

LP.	ROK	DOCHODY			WYDATKI		
		OGÓŁEM (tys. zł)	w tym: własne (tys. zł)	na 1 mieszkańca	OGÓŁEM (tys. zł)	w tym: wydatki inwestycyjne (tys. zł)	na 1 mieszkańca (zł)
1.	1990	394,0	183,9	71,94	330,3	107,0	60,64
2.	1991	422,4	222,3	77,98	362,0	117,0	66,82
3.	1992	515,4	241,2	96,05	566,8	139,0	105,64
4.	1993	738,2	376,0	136,15	710,1	140,4	130,97
5.	1994	919,6	394,3	170,82	932,0	167,9	173,13
6.	1995	1214,0	533,1	226,53	1181,2	180,3	220,41
7.	1996	4144,3	868,0	163,96	4461,4	2089,9	842,73
8.	1997	3465,0	1181,8	666,6	3594,6	869,3	691,54
9.	1998	3513,0	1056,0	682,0	3555,0	451,0	690,0
POWIAT ZAMOJSKI -1998		90126	17 030	795,0	92384	19 298	815,0
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE -1998		2 086 326	573 459	932,0	2125 021	399 898	948,0
POLSKA-1998		46119 400	15 432800	1193	47495100	10659 700	1228,0

4. SFERA PRODUKCYJNA

4.1. FUNKCJE STANOWIĄCE PODSTAWY GOSPODARCZE GMINY

- 4.1. 1. Rolnictwo
- 4.1.2. Przemysł, bazy, składy
- 4.1.3. Działalność gospodarcza

4.1. FUNKCJE STANOWIĄCE PODSTAWY GOSPODARCZE GMINY

4.1. 1. Rolnictwo

- I. Diagnoza stanu istniejącego z określeniem preferencji rozwoju i jego zagrożeń (ograniczeń).

- 1. Diagnoza stanu z uwzględnieniem Powszechnego Spisu Rolnego z 1996 r.

- II. Uwarunkowania rozwoju

4.1.2. Przemysł, bazy, składy

4.1.3. Działalność gospodarcza

4.1. 1. Rolnictwo

I. Diagnoza stanu istniejącego z określeniem preferencji rozwoju i jego zagrożeń (ograniczeń)

Struktura gospodarcza gminy Grabowiec jest zdecydowanie monofunkcyjna, zdominowana przez rolnictwo, z którym związane jest ponad 90 % ogółu pracujących, co przesądza o słabości innych miejscowych źródeł rozwoju.

Podstawą działalności rolniczej są bardzo korzystne warunki naturalne, które pod względem wartości rolniczej przestrzeni produkcyjnej kwalifikują gminę na 8 miejscu na Zamojszczyźnie.

(wg oceny JUNG - Puławy wartość rolniczej przestrzeni produkcyjnej wynosi dla gminy 98,1 pkt, dla województwa lubelskiego 73,5 pkt, dla kraju 66,6 pkt.).

Zespół warunków naturalnych osiąga tu wysokie wartości, dominują gleby bardzo dobre i dobre - czarnoziemy i gleby brunatne, należące do najbardziej urodzajnych w kraju. Gleby najwyższych klas bonitacyjnych od I do lila zajmują 81,1 % ogółu gruntów ornych, w tym kl. I - 6,3 %, w kl. II - 29,3 %, w kl. lila - 45,5 %. Część gleb podlega procesom erozyjnym, co obniża ich produktywność.

Największe powierzchnie gruntów ornych o najwyższych klasach bonitacyjnych od I do II posiadają wsie: Grabowiec, Grabowiec Góra, Henrykówka, Rogów. Struktura użytkowania ziemi wskazuje na wybitnie rolniczy charakter gminy. Użytki rolne zajmują 85 % powierzchni ogólnej gminy. W strukturze użytków rolnych dominują grunty orne 86 %, sady zajmują 1 %, łąki 11 %, pastwiska 2 %.

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GMINIE OGÓŁEM (dane z 1998 roku)

Tabela nr

Pow. ogólna w ha	UŻYTKI ROLNE w ha					Lasy i grunty leśne w ha	Pozostałe grunty
	razem	grunty orne	sady	łąki	pastwiska		
12 888	10 941 100 %	9 448 86,4 %	107 0,9%	1 198 11 %	188 1,7%	1 239	708
100%	85%					9,6 %	5,4 %

Rolnictwo gminy charakteryzuje:

- zdecydowana przewaga użytków rolnych. We władaniu rolników indywidualnych znajduje się 88 % ogółu użytków rolnych. Wśród użytków rolnych grunty orne stanowią 87,7 %, sady 1 %, łąki 10,6 % i pastwiska 0,7 %.

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W INDYWIDUALNYCH GOSPODARSTWACH ROLNYCH (dane z 1998 roku)

Tabela nr 2

Pow. ogólna w ha	UŻYTKI ROLNE w ha					Lasy i grunty leśne w ha	Pozostałe grunty
	razem	grunty orne	sady	łąki	pastwiska		
10 456	9 676 100%	8 494 87,7 %	92 1 %	1 021 10,6%	69 0,7 %	575	205
100 %	92,5 %					5,5 %	2 %

Sektor państwowy reprezentowany przez: mienie komunalne, AWRSP, Skarb Państwa zajmuje 9,2 % ogółu użytków rolnych.

- zdecydowana przewaga gospodarstw małych i średnich.

W gminie znajduje się 1209 gospodarstw indywidualnych oraz 239 gospodarstw posiadających działki rolne o powierzchni do 1 ha (razem 1448 gospodarstw). Gospodarstwa o areale od 1 do 7 ha stanowią 52 % ogółu, od 7 do 10 ha 23%.

GOSPODARSTWA INDYWIDUALNE WG GRUP OBSZAROWYCH I POWIERZCHNI UŻYTKÓW ROLNYCH (dane z 1996 r.)

Tabela nr 3

Liczba gospodarstw indywidualnych	Grupy obszarowe i powierzchnia użytków rolnych w ha						
	1 - 2	2 - 5	5 - 7	7 - 10	10 - 15	15 - 20	20 - 50 i więcej
1 209	92	316	218	274	212	73	24
100 %	8 %	26 %	18 %	23 %	17 %	6 %	2 %

W stosunku do 1988 roku liczba gospodarstw (łącznie z użytkującymi działki rolne do 1 ha) zwiększyła się o 192 gospodarstwa - postępowało dalsze rozdrobnienie gospodarstw, któremu sprzyjają istniejące przepisy, pozwalające dzielić gospodarstwa.

Średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi 7,7 ha UR i 8,2 ha gruntów ogółem (województwo lubelskie 6,1 ha UR, kraj 7,0 ha UR) i wzrosła na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia o 0,7 ha.

Wśród gospodarstw rolniczych ocenionych wg grup społeczno - ekonomicznych w gminie występują gospodarstwa:

- rolnicze 58,2 % ogółu
- rolniczo - pracownicze 1,4% ogółu
- pracownicze i pracowniczo - rolnicze 8,6 % ogółu
- emerytów i rencistów 22,5 % ogółu
- z pozarolniczą działalnością gospodarczą 1,2 % ogółu
- pozostałe 8,1% ogółu

Wśród gospodarstw indywidualnych 25 % prowadzi działalność wyłącznie lub głównie na potrzeby własne, 70 % prowadzi działalność głównie na rynek.

Według samooceny użytkowników gospodarstw rolnych (badano 65 % ogółu gospodarstw) tylko 23 % posiada perspektywy rozwojowe, do 29 % brak jednoznacznej opinii, a 48 % stanowią gospodarstwa nierozwojowe.

- wysokie zatrudnienie na 100 ha użytków rolnych, wynoszące w gminie 28 osób/100 ha UR - co daje w gminie łączne zatrudnienie w rolnictwie ok. 2990 osób, bezrobocie ukryte w kontekście zatrudnionych w rolnictwie wynosiło w 1996 r. 265 osób, tj. ok. 9 % zatrudnionych (w regionie zamojskim 27 osób, w kraju 21). Liczba zawodowo czynnych w rolnictwie wynosi 2706 osób i wzrosła w okresie ostatniego dziesięciolecia o ok. 18

% Dla 57 % zatrudnionych w tym dziale praca w gospodarstwie była głównym źródłem utrzymania, dla pozostałych 43 % dodatkowym (ok. 12 % utrzymywało się z pracy najemnej, 31 % z niezarobkowych źródeł, w tym renty i emerytury).

- występowanie niekorzystnego zjawiska starzenia się ludności rolniczej. 23 % ludności wiejskiej w gminie wkroczyło w wiek poprodukcyjny (prawie co czwarty mieszkaniec wsi). Gospodarstwa wg cech demograficznych domowników przedstawiają się następująco:
 - składające się wyłącznie z osób młodych 5,3 % ogółu gospodarstw
 - wyłącznie w wieku średnim 10,4 % ogółu gospodarstw
 - wyłącznie starszych 10,7% ogółu gospodarstw
 - prowadzone wyłącznie przez emerytów i rencistów 15,0% ogółu gospodarstw
 - bez dzieci i osób do 25 roku życia 43,0 % ogółu gospodarstw
- niskie przygotowanie zawodowe rolników. 64 % ogółu posiada wykształcenie podstawowe i niepełne podstawowe, w tym 52 % stanowią rolnicy z ukończonym wykształceniem podstawowym i 12 % z podstawowym nieukończonym.
- produkcja roślinna jako wiodący kierunek działalności. W produkcji roślinnej specjalizuje się 62 % gospodarstw, 35 % prowadzi produkcję mieszaną. W strukturze zasiewów dominują zboża - 74 % ogółu powierzchni zasiewów, w tym pszenica stanowiąca 71 % ogółu zasiewów zbóż.

STRUKTURA ZASIEWÓW ZBÓŻ (dane za 1999 r.)

Tabela nr 4

WYSZCZEGÓLNIENIE	POWIERZCHNIA ZASIEWÓW w ha	UDZIAŁ PROCENTOWY %
Pow. zasiewów ogółem	7 542	100
zboże ogółem	5 585	74
w tym:		
- pszenica	3 950	52,4
- żyto	100	1,2
- jęczmień	735	10,0
- owies	100	1,2
- mieszanki zbóż	700	9,2
strączkowe jadalne	24	0,3
ziemniaki	600	8,0
buraki cukrowe	800	10,6
rzepak i rzepik	50	0,7
warzywa gruntowe	65	0,9
pozostałe	383	5,5

W produkcji roślinnej gmina osiąga niezbyt wysokie efekty wyrażające się wielkością

osiąganych plonów, na co niewątpliwie wpływa spadek nawożenia i erodowanie gleb.

ŚREDNIE PLONY (q/ha) - dane za 1999 r.

Tabela nr 5

	GMINA GRABOWIEC		woj. lubelskie 1998 r.
	1985 r.	1999 r.	
pszenica	30,1	27,0	30,9
żyto	26,0	24,0 [^]	24,0
jęczmień	33,0	26,0	29,1
owies	31,0	23,0	25,6
pszenżyto ozime		26,0	27,0
mieszanki zbóż		25,0	27,8
- ziemniaki	160	170	199
- rzepak i rzepik		17,0	19,2
- strączkowe jadalne		30	17,5
- buraki cukrowe		380	372
zboża ogółem	29,7	26,7	27,8

ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE I ICH OBSADA W SZTUKACH PRZELICZENIOWYCH

Tabela nr 6

Lata	bydło ogółem		trzoda chlewna	owce	konie	kozy
		w tym krowy				
1996	3 966	1 584	5 380	233	371	36
1989	4 871	1 825	4 615	3 593	1 069	-
1985	5 305	2 176	4 339	3 775	1 532	-

OBSADA ZWIERZĄT GOSPODARSKICH NA 100 ha UR (dane 1996 r.)

Tabela nr 7

Zwierzęta gospodarskie	OBSADA			woj. lubelskie 1996 r.
	1985 r.	1989 r.	1996 r.	
- bydło ogółem	50,8	47,7	40,9	36,1
w tym: krowy	20,9	17,9	16,4	
- trzoda chlewna	41,6	45,2	55,6	89,0
- owce	36,2	35,2	2,4	
- konie	14,7	10,4	3,8	
- kozy	-	-	0,4	

W produkcji zwierzęcej specjalizuje się jedynie 3 % ogółu gospodarstw. W analizowanym okresie w stosunku do 1985 r. nastąpił znaczny spadek ilości zwierząt gospodarskich: bydła o 25 %, krów o 27 %, owiec o 94 % i koni o 76 %. Natomiast obsada trzody chlewnej wzrosła o 24 %.

- surowcowy charakter produkcji rolnej.

Wyprodukowane surowce rolne wywożone i przetwarzane poza gminą z wyjątkiem ziemniaków, których część wykorzystywana jest przez gorzelnię w Szystowicach. Zlokalizowany w sąsiedniej gminie Trzeszczany zakład przetwórstwa owocowo -

warzywnego w Nieledwi ma wpływ na stopniowy wzrost powierzchni upraw warzywniczych oraz sadownictwa w gminie.

- wyposażenie w maszyny rolnicze.

Wyposażenie indywidualnych gospodarstw w sprzęt rolniczy wzrosło znacznie w ostatnich latach, przy czym stopień mechanizacji związany jest z wielkością gospodarstwa. Na jeden ciągnik przypada 11 ha UR (region zamojski 11,0, kraj 16,0).

WYPOSAŻENIE GOSPODARSTW INDYWIDUALNYCH W MASZYNY	
MASZYNY ROLNICZE	% GOSPODARSTW POSIADAJĄCYCH SPRZĘT
kombajny zbożowe	6,9
kombajny ziemniaczane	4,5
kombajny buraczane	4,2
silosokombajny	-
rozsiwacze nawozów	19,4
rozrzutniki obornika	27,2
kosiarki ciągnikowe	16,9
kopaczki do ziemniaków	14,6
sadzarki ziemniaków	21,0
prasy zbierające	6,5
opryskiwacze polowe	36,0
opryskiwacze sadownicze	0,7
dojarki bańkowe	6,3
dojarki rurociąговые	0,2
schładzarki do mleka	2,6
agregaty uprawowe	3,4

- wyposażenie w obiekty obsługi rolnictwa jest niewystarczające. Gminę obsługuje:
 - Spółdzielnia Kółek Rolniczych w Grabowcu i jej filie w Bereściu, Grabowcu Górze, Skomorochach Dużych,
 - Lecznica Weterynaryjna w Grabowcu,
 - GS Grabowiec - obsługuje gminę w zakresie sprzedaży artykułów do produkcji rolnej oraz jest to teren lokalizacji punktów skupu: zwierząt, zbóż, warzyw,
 - punkty skupu buraków cukrowych (Grabowiec Góra, Tuczępy),
 - punkty skupu owoców (Grabowiec, Tuczępy)
 - punkt skupu warzyw (Grabowiec)
 - punkt skupu ziół (Grabowiec)
 - punkt skupu ziemniaków (Szysławice - teren gorzelni)
 - punkty skupu mleka (Grabowiec Góra, Bereść, Ornatowice, Holużno, Wolica Uchańska).

Sprzedaż artykułów do produkcji rolnej oraz magazyny znajdują się głównie w Grabowcu. Magazyny i place składowe poza Grabowcem znajdują się w: - Grabowcu Górze - magazyn PZZ i silosy zbożowe, skład materiałów budowlanych.

Główne problemy rolnictwa wynikające z oceny stanu istniejącego:

1. Konieczność ochrony wysokiej jakości gleb przed zmianą sposobu przeznaczenia na nierolniczą przy jednoczesnej potrzebie rozwoju działalności gospodarczej.
2. Deficyt wód powierzchniowych i ich wysoki stopień zanieczyszczenia przez zrzuty ścieków z nieskanalizowanych terenów wiejskich, spływy powierzchniowe z terenów użytkowanych rolniczo.
3. Wysoki stopień zagrożenia wód podziemnych GZWP wynikający z budowy geologicznej procesów hydrogeologicznych.
4. Degradacja gleb lessowych, spowodowana głównie erozją wodną pogłębianą niewłaściwymi metodami gospodarowania.
5. Wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym, wskazujący na zaawansowany proces starzenia się mieszkańców wsi. Stanowi on jednocześnie szansę dalszego rozwoju z uwagi na możliwość wymiany pokoleń w rolnictwie - zastąpienie ludzi starych młodymi, lepiej wykształconymi, zdolnych do przekształceń swoich gospodarstw.
6. Niski stopień wykształcenia rolników.
7. Rozdrobnienie gospodarstw.
8. Ukryte bezrobocie agrarne i bardzo wysokie zatrudnienie w rolnictwie - pilna potrzeba tworzenia nowych miejsc pracy poza rolnictwem.

II. Uwarunkowania rozwoju

Czynniki sprzyjające rozwojowi:

- korzystna przestrzeń produkcyjna dla rolnictwa, wyróżniona w krajowych programach przestrzennych jako część obszaru o potencjalnych możliwościach wzrostu produkcji rolnej - wchodzi w skład krajowego zagłębia żywności,
- czyste środowisko naturalne o dużych predyspozycjach do ekologizacji rolnictwa,
- prywatna własność ziemi dająca możliwość szybkiego dostosowania się do gospodarki rynkowej,
- możliwość wprowadzenia produkcji specjalistycznej - sadownictwa, zielarstwa, upraw miododajnych (wykorzystanie warunków naturalnych i istniejących nadwyżek siły roboczej w rolnictwie),
- możliwość wykorzystania walorów wsi (Majdan Tuczepski, Czechówka, Szystowice, Dańczypol, Henryków, Siedlisko, Hołużne, Kolonia Białowo-dy, Szczelatyn) dla rozwoju funkcji agroturystyki opartej na bazie gospodarstw wiejskich jako dodatkowego źródła dochodów dla rolników,
- rezerwy siły roboczej, która może odejść do przemysłu przetwórczego i obsługi rolnictwa,
- istniejące stawy rybne - możliwość rozwoju gospodarki rybackiej.

Czynniki ograniczające rozwój:

- monofunkcyjna struktura gospodarcza, zdominowana przez rolnictwo o charakterze surowcowym, z czym wiąże się niska dochodowość mieszkańców,
- brak bazy przetwórczej dostosowanej do potencjalnych możliwości produkcji rolnej,
- defekty strukturalne rolnictwa - rozdrobnienie gospodarstw i przeludnienie ogromne z towarzyszącym mu ukrytym bezrobociem, utrudniające przejście do gospodarki rynkowej,
- bariera kapitałowa wiążąca się z niską opłacalnością produkcji rolnej, ograniczająca inwestowanie w rolnictwie, brak możliwości tworzenia w krótkim czasie alternatywnych miejsc pracy, co utrudnia prawidłową restrukturyzację gospodarki rolnej,

- bardzo wysokie zatrudnienie w rolnictwie,
- niskie kwalifikacje zawodowe rolników i związana z tym mała inicjatywa i obiektywność mieszkańców wsi,
- postępujący proces starzenia się mieszkańców wsi,
- niedoinwestowanie w zakresie obsługi rolnictwa,
- bariery ekologiczne:
 - podatność około 6 % gruntów ornych gminy na erozję, wymuszająca zmianę sposoby zagospodarowania obszarów erozyjnych,
 - niekorzystne warunki wodne pod względem jakości wód powierzchniowych,
 - możliwość łatwego skażenia GZWP ograniczająca chemizację rolnictwa i prowadzenia hodowli na skalę przemysłową
 - niewłaściwe warunki wodne w glebach - potrzeba wykonania zabiegów melioracyjnych na 799 ha użytków zielonych,
 - niedoinwestowanie w zakresie infrastruktury technicznej i społecznej

II. 1. Diagnoza stanu z uwzględnieniem Powszechnego Spisu Rolnego z 1996 r.

Charakterystykę rolnictwa w gminie Grabowiec w oparciu o Powszechny Spis Rolny z 1996 r. przedstawiono wg poniższej problematyki w porównaniu z gminami wiejskimi powiatu zamojskiego:

1. Ludność faktycznie zamieszkała w gospodarstwach domowych.
2. Ludność faktycznie zamieszkała w gospodarstwach domowych wg wieku i płci.
3. Ludność faktycznie zamieszkała w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego wg grup wieku i płci.
4. Ludność w wieku 15 lat i więcej faktycznie zamieszkała w gospodarstwach domowych wg źródeł utrzymania i płci.
5. Użytkownicy gospodarstw rolnych wg wieku i płci.
6. Gospodarstwa domowe z użytkowaniem gospodarstwa rolnego według źródeł utrzymania.
7. Liczba pracujących na 1 indywidualne gospodarstwo rolne.
8. Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej.

Wg Powszechnego Spisu Rolnego z 1996 r. „Ludność faktycznie zamieszkała w gospodarstwach domowych z użytkowaniem gospodarstwa rolnego (działki rolnej)”

w Gminie Grabowiec przedstawia się następująco:

Tabela nr 1

	Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe użytkowników gospodarstw rolnych (działek rolnych)	Ludność w gospodarstwach domowych z użytkowaniem gospodarstwa rolnego (działki rolnej)				Przeciętna liczba osób w gospodarstwie
			razem	mężczyźni	kobiety	na 100 mężczyzn przypadających kobiet	razem
1.	Gmina Grabowiec	1 446	4 855	2 435	2 420	99,4	3,36
2.	Gminy wiejskie	70 345	257 321	129 289	128 032	99,0	3,66

Ludność faktycznie zamieszkała w gospodarstwach domowych z użytkowaniem gospodarstwa rolnego (działki rolnej) wg wieku i płci”

Tabela nr 2

Lp.	Wyszczególnienie	Ogółem	w wieku							
			0-14	15-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-64	65 lat i więcej
1.	o	4 855	1 054	268	572	585	611	492	299	974
	m	2 435	538	137	312	332	334	236	135	411
	k	2 420	516	131	260	253	277	256	164	563

o – ogółem

m – mężczyźni

k – kobiety

„Ludność faktycznie zamieszkała w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego (działki rolnej) wg grup wieku i płci”

Tabela nr 3

Lp.	Wyszczególnienie	Ogółem	w wieku					
			przedprodukcyjnym	produkcyjnym			poprodukcyjnym	nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym
				razem	mobilnym	niemobilnym		
1.	0	4 855	1 207	2 510	1 582	928	1 138	93,4
	Gmina							
	Grabowiec	m	2 435	619	1 405	887	518	411
	k	2 420	588	1 105	695	410	727	119,0
2.	0	282 651	75 381	152 319	98 866	53 453	54 951	85,6
	m	142 069	38 742	84 344	54 079	30 265	18 983	68,4
	Gminy wiejskie	k	140 582	36 639	67 975	44 787	23 188	35 968

- wiek przedprodukcyjny - 0 -17 lat
- wiek produkcyjny - mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat
- w tym mobilny -18 - 44 lata
- niemobilny - mężczyźni 45 - 64 lata, kobiety 45 - 59 lat
- wiek poprodukcyjny - mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety 60 lat i więcej

„LUDNOŚĆ W WIEKU 15 LAT I WIĘCEJ FAKTYCZNIE ZAMIESZKAŁA W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH Z UŻYTKOWNIKIEM
GOSPODARSTWA ROLNEGO (działki rolnej) WG ŹRÓDEŁ UTRZYMANIA I PŁCI”

Tabela nr 4

Lp-	Wyszczególnienie	Ogółem	Utrzymujący się z jednego źródła		Utrzymujący się z dwóch źródeł	Z liczby ogółem utrzymujących się głównie lub wyłącznie					Utrzymywani
			razem	w tym z pracy w swoim gospodarstwie rolnym		z pracy w swoim gospodarstwie rolnym	z pracy poza swoim gospodarstwem rolnym		z niezarobkowych źródeł		
							razem	w tym na własny rachunek	razem	w tym z emerytury	
1.	0	3 795	2178	1 466	1 617	1 535	340	43	1 620	993	285
	Gmina	1 894	1 157	859	737	899	173	33	668	377	144
	Grabowiec	1 901	1 021	607	880	636	167	10	952	616	141
2.	0	216 755	107 697	68 313	109 058	76 038	34130	2 579	87 070	45 401	18182
	Gminy	108 289	54 682	37 170	53 607	41 524	19 488	1 795	37 403	17 401	8 938
	wiejskie	108 466	53 015	31 143	55 451	34 514	14 642	784	49 667	28 000	9 244

UŻYTKOWNICY GOSPODARSTW ROLNYCH (działek rolnych)
WG WIEKU I PŁCI

Tabela nr 5

Tabela nr 6								
Lp-	Wyszczególnienie	Ogółem	w wieku					
			15 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 - 64	65 lat i więcej
1.	0	1 446	142	289	337	255	110	313
	Gmina							
	m	1 169	118	261	303	213	87	187
	Grabowiec							
	k	277	24	28	34	42	23	126
2.	0	77 279	7 073	15 496	19 154	13 732	6 668	15 156
	Gminy							
	m	56 941	5 498	12 341	15 207	10 600	4 730	8 565
	wiejskie							
	k	20 338	1 575	3 155	3 947	3 132	1 938	6 591

GOSPODARSTWA DOMOWE Z UŻYTKOWNIKIEM GOSPODARSTWA ROLNEGO (działki rolnej) WG ŹRÓDEŁ UTRZYMANIA

Tabela nr 6

Lp-	Wyszczególnienie	Gospodarstwa ogółem	Utrzymujący się z jednego źródła		Utrzymujący się z dwóch źródeł	Utrzymujący się z trzech źródeł	Z liczby ogółem utrzymujących stę głównie lub wyłącznie				
			razem	w tym z pracy w swoim gospodarstwie rolnym			z pracy w swoim gospodarstwie rolnym	z pracy poza swoim gospodarstwem rolnym		z niezarobkowych źródeł	
								razem	w tym na własny rachunek	razem	w tym z emerytury
1.	Gmina Grabowiec	1 446	291	274	847	308	745	185	34	516	289
2.	Gminy wiejskie	77 279	10117	9 022	42176	24 986	33 977	15 978	1 527	27 285	15 144

LICZBA PRACUJĄCYCH NA 1 INDYWIDUALNE GOSPODARSTWO ROLNE
(działkę rolną)

Działki rolne

Tabela nr 7

Lp-	Wyszczególnienie	Ogółem	Pracujący			
			wyłącznie w swoim gospodarstwie (działce)	głównie w gospodarstwie (działce) dodatkowo poza swoim gospodarstwem (działką)	wyłącznie poza swoim gospodarstwem (działką)	głównie poza swoim gospodarstwem (działką) a dodatkowo w swoim gospodarstwie (działce)
1.	Gmina	0	1,24	1,04	0,04	0,16
	m	0,51	0,41	-	0,03	0,08
	Grabowiec	k	0,73	0,63	0,01	0,08
2.	Gminy	0	1,62	1,10	0,15	0,36
	m	0,76	0,47	0,01	0,09	0,20
	wiejskie	k	0,86	0,63	0,06	0,16

Indywidualne gospodarstwa rolne

1.	O	2,46/0,76	2,22	0,03	0,03	0,19
	Gmina					
	m	1,30/0,54	1,17	0,01	0,01	0,10
	Grabowiec					
	k	1,16/0,22	1,04	0,01	0,02	0,09
2.	0	2,55/0,79	2,10	0,04	0,06	0,35
	Gminy					
	m	1,32/0,52	1,06	0,03	0,03	0,20
	wiejskie					
	k	1,23/0,27	1,04	0,01	0,02	0,15

AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA LUDNOŚCI W WIEKU 15 LAT I WIĘCEJ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH Z UŻYTKOWNIKIEM
INDYWIDUALNEGO GOSPODARSTWA ROLNEGO (działki rolnej)

Tabela nr 8

	Wyszczególnienie	Ogółem	Pracujący							Bezrobotni	Bierni zawodowo	Współczynnik aktywności zawodowej
				w swoim gospodarstwie (działce)			poza swoim gospodarstwem (działką)					
				razem	razem	wyłącznie	głównie	razem	wyłącznie			
1.	Gmina 0	3 381	2 971	2 706	2 675	31	267	38	227	12	398	88,2
	m	1 714	1 567	1 433	1 415	18	134	16	118	7	140	91,8
	Grabowiec k	1 667	1 404	1 273	1 260	13	131	22	109	5	258	84,5
2.	Gminy 0	189 104	164 007	137 794	135 026	2 768	26 213	3 557	22 656	919	24178	87,2
	m	95 015	84 865	69 896	67 983	1 913	14 969	1 988	12 981	483	9 667	89,8
	wiejskie k	94 089	79142	67 898	67 043	855	11 244	1 569	9 675	436	14 511	84,6

4.1.2. PRZEMYSŁ, BAZY, SKŁADY

Działaność przemysłową na terenie gminy Grabowiec prowadzą drobne zakłady usługowo - przetwórcze przemysłu spożywczego i drzewnego oraz gorzelnia w Szystowicach:

Gorzelnia Szystowice

- zakład prywatny, powierzchnia działki 0,72 ha, zatrudnienie 3 osoby, zabudowa produkcyjna i mieszkaniowa - stan techniczny dobry (zakład nieczynny)¹.

Piekarnia w Grabowcu

- zakład prywatny na bazie GS, zatrudnienie 3 osoby, zabudowa w dobrym stanie technicznym.

Młyn elektryczny w Grabowcu

- zakład prywatny, powierzchnia działki 0,20 ha, zatrudnienie 2 osoby, stan techniczny dobry.

Tartak prywatny w Grabowcu Górze

- wstępna przeróbka drewna, powierzchnia działki 0,20 ha, zatrudnienie 2 osoby, stan techniczny średni.

Wytwórnia Wód Gazowanych w Grabowcu - zakład prywatny,

Rozlewnia Piwa

- zabudowa murowana w dobrym stanie technicznym o powierzchni 120 m², zatrudnienie 3 osoby.

Baza Gminnej Spółdzielni SCh w Grabowcu

- zabudowa magazynowa, biurowa, składy, powierzchnia terenu 3,16 ha, zatrudnienie 2 osoby, stan techniczny zabudowy średni. Baza „GS” w likwidacji.

¹ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr XXX/182/2014 Rady Gminy Grabowiec z dnia 07 lutego 2014 r.

4.1.3. DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA.

Jednym z elementów charakteryzujących działalność gospodarczą gminy są średnie i małe przedsiębiorstwa. Zgodnie z Zarządzeniem Prezesa GUS od 1994 r. objęte są one Europejską Klasyfikacją Działalności według Sekcji (EKD).

Dla potrzeb „Studium” w sferze gospodarczej objęto analizą i badaniami podmioty gospodarcze prowadzące działalność produkcyjną! usługową w latach 1994-1998:

	GMINA GRABOWIEC					POWIAT WIEŚ 1998 r.
	1994 r.	1995 r.	1996 r.	1997 r.	1998 r.	
- działalność produkcyjna	13	9	7	7	8	476
- handel i naprawy	47	35	49	55	55	376
- hotele i restauracje	5	3	4	3	4	54
- transport, składowanie, łączność	12	4	4	4	4	258

Liczba podmiotów gospodarczych, w tym zakładów osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (stanowią ok. 90 % ogółem zakładów) wskazuje na tendencję wzrostową od 47 w 1994 r., 35 w 1995 r. do 55 w 1998 r. (handel i naprawy). Jest to jednak dynamika wzrostu mniejsza jak w gminach wiejskich i powiecie zamojskim. (Tabela nr 1 pkt 3,4).

Pracujący w gminie Grabowiec w 1998 r. stanowili 2,4 % pracujących w powiecie zamojskim, w tym

w przemyśle i budownictwie -1,1 %
usługach rynkowych -1,8
%,
usługach nierynkowych - 3,8 %

Wskaźnik pracujących na 1000 ludności w gminie w 1998 roku wynosił 46,6 osoby i był niższy od wskaźnika dla powiatu zamojskiego (86,9 osoby), wojewódzkiego (455,2 osoby) i Polski (411,6 osoby).

Pracujący w sekcjach według Europejskiej Klasyfikacji Działalności w gminie przedstawiali się następująco (na tle powiatu zamojskiego, województwa lubelskiego i Polski):

LP,	Wyszczególnienie	Pracujący ogółem	w tym w sekcji EKD		
			przemysł i budownictwo	usługi rynkowe	usługi nierynkowe
1.	Gmina Grabowiec 1998 r.	238	*31-13,0%	49 - 20,6 %	149-62,6%
2.	POWIAT ZAMOJSKI 1997	9 946	3 025 - 30,4 %	2 752 - 27,7 %	3 864 - 38,9 %
3.	POWIAT ZAMOJSKI 1998	9 828	2 891 -29,4%	2 769-28,2%	3 874 - 39,4 %
4/ ^a	WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE 1998-tys. osób	1 020,2	174,6-17,1 %	193,9-19,0%	140,9-13,8%
5/ ^a	POLSKA 1998-tys. osób	15 921,1	4 588,6 - 28,8 %	4 616,4-29,0%	2 360,0-14,8%

- usługi rynkowe: handel, naprawy, usługi hoteli i restauracji, transportowe, magazynowe, łączności, pośrednictwo finansowe, usługi związane z nieruchomościami, działalnością gospodarczą usługi komunalne, socjalne i osobiste

- usługi nierynkowe: usługi w zakresie administracji, obrony narodowej, gwarantowanej prawnie opieki socjalnej, usługi w zakresie edukacji, ochrony zdrowia i opieki społecznej.

* / 31 -13,0 % - pracujący wg sekcji w osobach - procent pracujących wg sekcji do ogółu pracujących

/^a - stan wg faktycznego (stałego) miejsca pracy GUS - 1999 r.

Podstawą rozwoju gospodarczego gminy jest rolnictwo. Przemiany społeczno - gospodarcze zachodzące w ostatnim okresie nie spowodowały zasadniczych zmian w strukturze funkcjonalnej obszaru lecz potrzebę restrukturyzacji jakościowej tej dziedziny gospodarki i szukanie nowych zmian, np. związanych z przetwórstwem rolno - spożywczym, a także szeroko pojętymi usługami oraz szczególną promocją gminy w zakresie usług związanych z agroturystyką i eko-turystyką.

Lokalny potencjał rozwoju zależy od przedsiębiorczości prywatnej oraz publicznej mieszkańców.

5. KOMUNIKACJA I TRANSPORT

5.1. UKŁAD DROGOWY

5.2. KOMUNIKACJA ZBIOROWA

5.3. ZAPLECZE TECHNICZNE

5. KOMUNIKACJA I TRANSPORT

5.1. UKŁAD DROGOWY

Układ komunikacyjny gminy Grabowiec tworzą drogi o znaczeniu powiatowym oraz gminnym.

Połączenie obszaru gminy z siedzibą powiatu grodzkiego oraz z sąsiednimi gminami zapewniają n/w drogi relacji:

- Skierbieszów - Grabowiec - Hrubieszów Nr 48 200 o nawierzchni utwardzonej dł. 15,6 km (pow. 23,4 ha)
- Grabowiec - Uchanie Nr 48 310 o nawierzchni utwardzonej dł. 7,2 km (pow. 10,8 ha)
- Wojśławice - Grabowiec - Nr 48 301 o nawierzchni utwardzonej dł. 8,2 km (pow. 12,3 ha)
- Tuczępy - Szczelatyn (Wola Uchańska) Nr 48 302 o nawierzchni utwardzonej na dł. 8,2 km (pow. 12,3 ha)
- Grabowiec - Miączyn - Świdniki (gmina Miączyn) Nr 48 306 o nawierzchni utwardzonej dł. 4,2 km (pow. 6,5 ha)
- Ornatowice - Majdan - Skibice - \$rogojówka Nr 48 318 o nawierzchni utwardzonej dł. 3,0 km (pow. 4,5 ha)
- Czechówka - Hotużno Nr 48 308 o nawierzchni utwardzonej na dł. 3,2 km, na pozostałym odcinku 2,7 km nawierzchnia gruntowa (pow. 8,8 ha)
- Skierbieszów - Tuczępy Nr 48 201 o nawierzchni utwardzonej na dł. 3,0 km, pozostały odcinek dł. 1,5 km nawierzchnia gruntowa (pow. 6,8 ha)
- Szczelatyn - Rogów - Świdniki Nr 48 304 o nawierzchni gruntowej dł. 2,8 km (pow. 4,2 ha)
- Wolica Uchańska - Majdan Żukowski (gmina Skierbieszów) Nr 48 308 o nawierzchni gruntowej dł. 3,5 km (pow. 5,2 ha)
- Majdan - Szystowice (gmina Trzeszczany) Nr 48 319 o nawierzchni częściowo utwardzonej na dł. 2,0 km, pozostały odcinek 0,5 km - nawierzchnia gruntowa (pow. 3,8 ha)
- Góra Grabowiec - Horyszów (gmina Miączyn) Nr 48 307 o nawierzchni gruntowej dł. 4,2 (pow. 6,3 ha).

Łączna długość dróg powiatowych na terenie gminy Grabowiec wynosi 69,55 km, długość odcinków nieutwardzonych - 11,2 km, tj. 16,1 % ogólnej długości dróg powiatowych.

Gęstość sieci dróg powiatowych utwardzonych w gminie Grabowiec wynosi 45,21 km/100 km². Natomiast w powiecie zamojskim długość dróg powiatowych wynosi 764,7 km, w tym utwardzonych 671,46 km.

Wskaźnik gęstości dróg utwardzonych w powiecie zamojskim wynosi 35,87 km/100 km² i jest niższy niż w gminie Grabowiec.

Dla porównania gęstość dróg o nawierzchni utwardzonej w województwie lubelskim wynosi 48,30 km/100 km², a w Polsce - 64,80 m/100 km²

Sieć uzupełniającą tworzą drogi gminne. Do dróg gminnych zalicza się drogi o znaczeniu lokalnym nie zaliczone do innych kategorii, stanowiące uzupełniającą sieć dróg służących miejscowym potrzebom z wyłączeniem dróg wewnętrznych.

Sieć tę tworzą drogi:

- Nr 48 13 001 - relacji od drogi powiatowej 48 304 - Żurawłów do drogi powiatowej 48 303 - długość drogi 1,5 km, w tym o nawierzchni utwardzonej 0,7 km.
- Nr 48 13 002 - relacji od drogi powiatowej 48 319 - Kol. Szystowice - Henrykówka - do drogi powiatowej 48 200 - długość odcinka 2,55 km, o nawierzchni utwardzonej.
- Nr 48 13 003 - relacji od drogi powiatowej 48 303 - Kol. Cieszyn - długość drogi 1,5 km - nieutwardzona.
- Nr 48 13 004 - relacji od drogi powiatowej 48 308 - Czechówka - Hołużno - długość drogi 2,2 km - nieutwardzona.
- Nr 48 13 005 - relacji od drogi powiatowej 48 301 - Ostków - do drogi powiatowej 48 308 - długość drogi 2,7 km.
- Nr 48 13 006 - relacji od drogi powiatowej 48 201 - Majdan Tuczępski - do drogi powiatowej 48 302 - długość drogi 2,30 km.
- Nr 48 13 007 - relacji od drogi powiatowej 48 301 do drogi gminnej 48 13 004 - długość drogi 2,3 km.
- Nr 48 13 008 - relacji od drogi powiatowej 48 301 - Grabowczyk - Kol. Orna-towice - do drogi gminnej 48 13 007 - długość drogi 3,2 km.
- Nr 48 13 009 - relacji Dańczypol - Kol. Szystowice - długość drogi 1,8 km.
- Nr 48 13 010 - relacji od drogi powiatowej 48 200 - Grabowiec - Siedlisko - do drogi gminnej 48 13 013 - długość drogi 1,2 km.

- Nr 48 13 013 - relacji droga gminna 48 13 010 - Siedlisko - do drogi powiatowej 48 200 - długość drogi 2,0 km.
- Nr 48 13 014 - relacji Szeroka - do drogi gminnej 48 319 - długość drogi 0,85 km.
- Nr 48 13 015 - relacji droga powiatowa 48 306 - Kol. Rogów - droga powiatowa 48 304 - Żurawica - długość drogi 3,95 km.
- Nr 48 13 016 - relacji droga gminna 48 13 003 - Kol. Cieszyn - długość drogi 0,5 km.
- Nr 48 13 017 - relacji droga gminna 48 13 003 - Kol. Cieszyn, przez wieś, długość drogi 0,6 km.
- Nr 48 13 018 - relacji droga powiatowa 48 306 - Rogów - długość drogi 0,3 km.
- Nr 48 13 019 - relacji droga powiatowa 48 200 - Bronisławka - długość drogi 1,3 km - o nawierzchni utwardzonej.
- Nr 48 13 020 - relacji droga gminna 48 13 002 - przez wieś Henrykówka - długość drogi 0,25 km.
- Nr 48 13 021 - relacji droga powiatowa 48 201 - Majdan Tuczępski - długość drogi 2,0 km o nawierzchni utwardzonej.
- Nr 48 13 022 - relacji droga powiatowa 48 301 - ul. Wesoła - długość drogi 0,4 km o nawierzchni utwardzonej.
- Nr 48 13 023 - relacji droga powiatowa 48 200 - ul. Krynoczki - długość drogi 0,42 km o nawierzchni utwardzonej.
- Nr 48 13 024 - relacji droga powiatowa 48 200 - ul. Zielona - długość drogi 0,28 km o nawierzchni utwardzonej.
- Nr 48 13 025 - relacji droga powiatowa 48 200 - Góra Grabowiec przez wieś -długość drogi 0,4 km.
- Nr 48 13 026 - relacji droga powiatowa 48 306 - Góra Grabowiec - długość drogi 0,2 km o nawierzchni utwardzonej.
- Nr 48 13 027 - relacji Skomorochy - droga gminna 48 13 029 - długość drogi 0,4 km.
- Nr 48 13 029 - relacji droga powiatowa 48 302 - Skomorochy wieś - długość drogi 0,3 km.
- Nr 48 13 030 - relacji droga powiatowa 48 302 - Skomorochy Małe - przez wieś - długość drogi 0,87 km.

- Nr 48 13 031 - relacji Skomorochy Małe przez wieś do drogi gminnej 48 13 030 - długość drogi 0,6 km.
- Nr 48 13 032 - relacji droga powiatowa 48 200 - ul. Wojsławska - długość drogi 0,8 km - utwardzona.
- Nr 48 13 033 - Grabowiec ul. Kościelna - długość drogi 0,2 km utwardzona.
- Nr 48 13 034 - Grabowiec ul. Skierbieszowska - długość drogi 0,4 km utwardzona.
- Nr 48 13 035 - relacji Góra Grabowiec przez wieś - do drogi powiatowej 48 200 - długość drogi 0,2 km utwardzona.
- Nr 48 13 036 - relacji Góra Grabowiec przez wieś do drogi gminnej 48 13 035 - długość drogi 0,1 km.
- Nr 48 13 037 - relacji droga gminna 48 310 - Kol. Szystowice - długość drogi 1,0 km.

Łączna długość dróg gminnych wynosi 43,1 km, w tym o nawierzchni utwardzonej 5,0 km, co stanowi 1,02 % długości dróg utwardzonych w powiecie zamojskim. Gęstość dróg gminnych o nawierzchni utwardzonej wynosi 3,87 km/100 km². W powiecie zamojskim długość utwardzonych dróg gminnych wynosi 487 km, co stanowi 9,2 % długości dróg w województwie lubelskim.

[Łączna długość użytków drogowych w granicach IV zmiany studium wynosi ok. 16 km, z czego jedynie znikoma część posiada nawierzchnię utwardzoną.]³

5.2. KOMUNIKACJA ZBIOROWA

Większość dróg utwardzonych pokrytych jest regularną siecią komunikacji zbiorowej.

W przystanki autobusowe wyposażonych jest 17 miejscowości tj. 70 % ogółu miejscowości gminy.

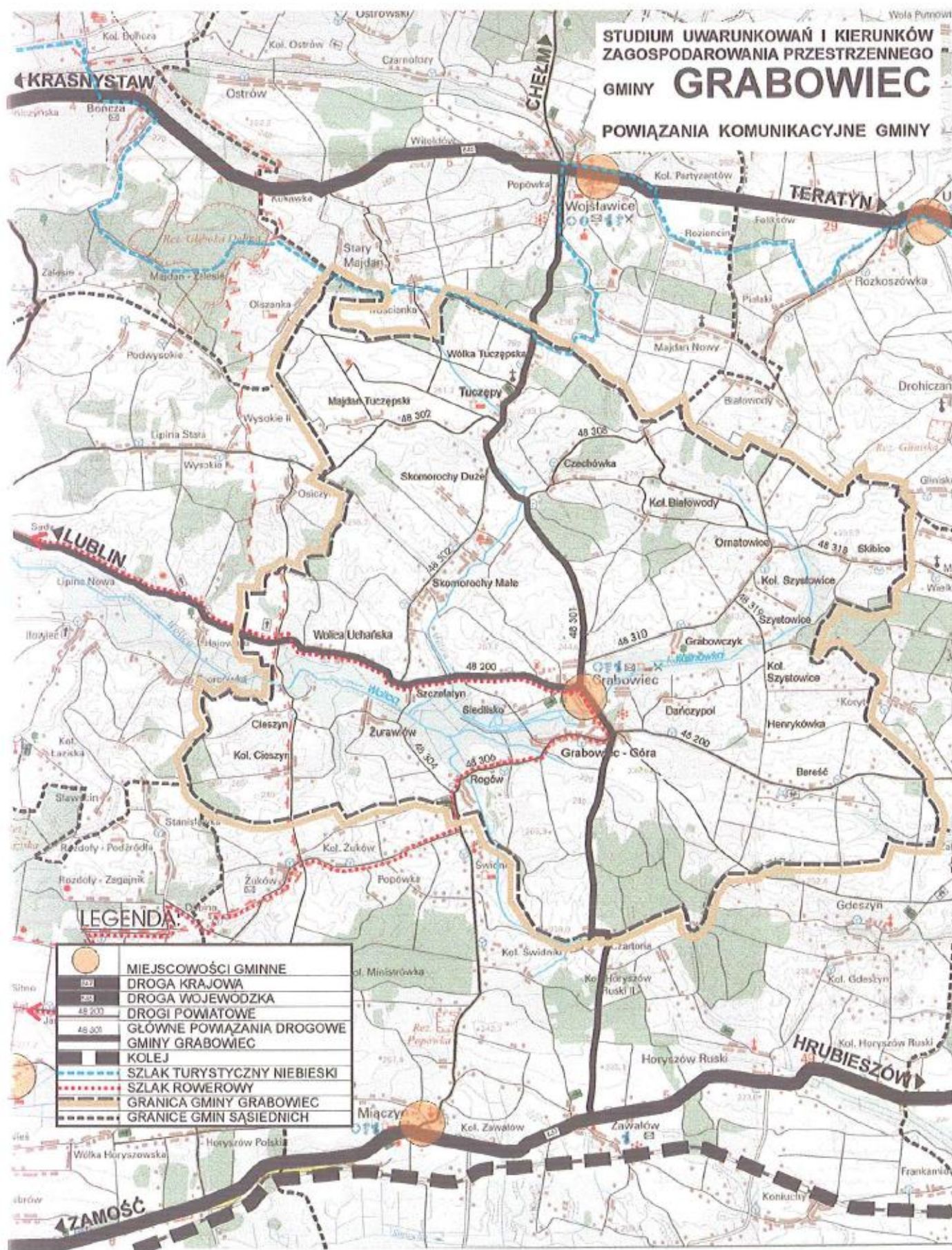
Częstotliwość kursowania autobusów dostosowana jest do potrzeb mieszkańców.

5.3. ZAPLECZE TECHNICZNE

Utrzymaniem dróg powiatowych na terenie gminy Grabowiec zajmuje się Zarząd Dróg Powiatowych w Zamościu.

W miejscowości Grabowiec funkcjonuje stacja paliw zlokalizowana na dawnej bazie.

³ Tekst zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grabowiec, przyjęty uchwałą nr

6. SFERA INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

- 6.1. ZIELEŃ, CMENTARZE
- 6.2. ZAOPATRZENIE W WODĘ
- 6.3. GOSPODARKA ŚCIEKOWA
- 6.4. GOSPODARKA ODPADAMI
- 6.5. CIEPŁOWNICTWO
- 6.6. GAZOWNICTWO
- 6.7. ELEKTROENERGETYKA
- 6.8. TELEKOMUNIKACJA

6.1. ZIELEŃ, CMENTARZE

Zieleń na terenie gminy stanowią lasy, zieleń śródpolna, parki podworskie i cmentarza.

6.1.1. Lasy i zadrzewienia (stan z 31 maja 1998 r.) stanowiły około 9,7 % ogólnej powierzchni terenu gminy, tj.ok.1250 ha (Urząd Statystyczny Lublin 1999, woj. lubelskie w 1998 r.).

Należą one do Nadleśnictwa Strzelce obręb Hrubieszów.
Lesistość gminy jest mała, rodzajowo są to lasy grabowo - dębowe, brzozowe na siedliskach lasowych świeżych i mieszanych.
We wschodniej części gminy istnieje plantacja modrzewia.
Zieleń śródpolna występująca dość rzadko stanowi ważny element w malowniczym krajobrazie gminy.

6.1.2. Najwcześniejsze zespoły zieleni w gminie do zachowania, to parki podworskie, objęte ochroną konserwatorską:

- Hołużno, park podworski, pow. 3,16 ha
- Ornartowice, zespół podworski - dwór z początku XX w., budynki gospodarcze, park podworski, pow. 7,0 ha
- Siedliska, zespół podworski - dwór z XIX w., spichlerz, kuźnia, park podworski, pow. 15,0 ha
- Skomorochy Duże, zespół podworski - dwór z kaplicą z XX w., park podworski, pow. 9,0 ha
- Szystowice, zespół dworski z XIX w. - park zabytkowy ze stawem, pow. 4,0 ha
- Dańczypol, park podworski, pow. 4,95 ha
- Grabowczyk, park podworski, pow. 9,0 ha
- Szerokce k/Szystowic, dawny folwark z drzewostanem parkowym, obecnie gajówka, pow. 0,50 ha
- Tuczępy, dawny folwark „Ostków” z drzewostanem parkowym, pow. ok. 14,90 ha

6.1.3. Cmentarze

Cenne okazy drzew o urozmaiconym starodrzewiu występują również na cmentarzach. Cmentarze na terenie gminy Grabowiec położone są w następujących miejscowościach:

- cmentarze czynne:

1. Grabowiec - cmentarz administrowany przez Parafię p.w. św. Mikołaja o pow. 3,80 ha,
2. Tuczępy - cmentarz administrowany przez Parafię p.w. św. Anny o pow. 0,54 ha,

- cmentarze nieczynne, zamknięte:

1. Bereść - cmentarz z I wojny światowej, wojenny, pow. 0,24 ha,

cmentarz prawosławny „stary”, pow. 0,20 ha, (d. grekokatolicki)

cmentarz prawosławny (we wsi), pow. 0,17 ha,
2. Grabowiec - cmentarz żydowski „stary”, pow. 1,0 ha,

cmentarz żydowski „nowy”, pow. 1,3 ha, (m. Bronisławka)
3. Wolica Uchańska - cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej, pow. 0,07 ha.

Występujące na terenie gminy cmentarze podlegają ochronie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W studium należy przewidzieć:

- tereny zieleni, w tym zieleni związaną z obiektami sakralnymi i cmentarze istniejące (czynne i zamknięte) - do zachowania,
- powiększenie istniejącego cmentarza parafialnego w Grabowcu o powierzchnię około 1,20 ha.

6.2. ZAOPATRZENIE W WODĘ

Zaopatrzenie w wodę mieszkańców gminy Grabowiec, jak również różnego rodzaju instytucji bądź zakładów usługowo-produkcyjnych odbywa się ze studni lokalnych poprzez zorganizowany system tzw. wodociągu wiejskiego lub ujęcia własne. Na obszarze gminy znajdują się dwa wodociągi grupowe:

- Wodociąg w Wólce Tuczępskiej obejmuje swoim zasięgiem Tuczępy, Wólkę Tuczępską oraz Popławę w gminie Wojsławice.

- Ujęcie wody składa się z jednej studni wierconej o zatwierdzonych zasobach w kat. „B”, $Q = 15 \text{ m}^3/\text{h}$ i głębokości 80 m.

Układ wodociągu dwustopniowy.

Hydrofor 10001 - szt. 1

Zbiornik wyrównawczy $V = 50 \text{ m}^3$ - szt. 1

Długość sieci wodociągowej - 1.942 m

Zapotrzebowanie wody wynosi: $Q_{\text{śrd}} -$

$130,0 \text{ m}^3/\text{d}$ $G_{\text{maxd}} - 167,8$

m^3/d $Q_{\text{maxh}} - 5,4 \text{ m}^3/\text{h}$

Z wodociągu powyższego mają możliwość korzystania wszyscy mieszkańcy wyżej wymienionych miejscowości (około 500 osób). Zasoby wodne ujęcia, jak również urządzenia stacji wodociągowej zapewniają pełne pokrycie potrzeb w wodę dla celów komunalnych, hodowlanych i przeciwpożarowych.

Strefa bezpośrednia ujęcia w istniejących granicach (ogrodzenie) terenu ujęcia.

Dla ustanowienia strefy pośredniej należy opracować dokumentację geotechniczną

- Wodociąg grupowy w Grabowcu, który swoim zasięgiem obejmuje Grabowiec i Górę Grabowiec.

- Ujęcie wody składa się z jednej studni wierconej o głębokości 80 m i wydajności $15,0 \text{ m}^3/\text{h}$ (dane w oparciu o zatwierdzone zasoby w kat. „B” - decyzja PWRN w Lublinie Wydział Geodezji z dnia 11.04.1967 r. Nr GL-H-423-11/67).

Stacja wodociągowa w Grabowcu znajduje się przy ulicy Koziej. Układ wodociągu dwustopniowy.

Ponadto na trasie wodociągu jest przepompownia do Góry Grabowiec.

Zapotrzebowanie wody wynosi:

Q_{śrd} - 673,0 m³/d Q
 maxd - 740,0 m³/d Q
 maxh - 30,0 m³/h

Z wodociągu korzysta około 1590 osób.

Długość sieci wodociągowej 2310 m.

Obecnie prowadzi się budowę nowego ujęcia wody w Górze Grabowiec.

Zrealizowana jest jedna studnia wiercona o głębokości 100 m. Docelowo przewiduje się budowę drugiej studni głębinowej - jako zabezpieczenie awaryjne.

Zatwierdzone zasoby eksploatacyjne w kat. „B” wynoszą Q = 30 m³/h. Ujęcie to ze względu na usytuowanie zbiorników wyrównawczych na wzniesieniu zaprojektowano jako jednostopniowe.

Bilans wody:

Q_{śrd} - 539,6 m³/d Q
 maxd - 693,7 m³/d Q
 maxh - 56,2 m³/h

Zbiorniki wyrównawcze żelbetowe szt. 2 o pojemności V=2150 m³ w tym 100 m³ zapasu wody pożarowej.

Strefa ochrony bezpośredniej - 10 m, na terenie stacji wodociągowej (w ogrodzeniu).

Zgodnie z dokumentacją hydrogeologiczną ustalenie zasobów w kat. „B” - nie jest wymagane opracowanie strefy pośredniej.

Obydwa wymienione wyżej ujęcia wody w Grabowcu i Górze Grabowiec połączone zostaną w jedną sieć, a ujęcie w Grabowcu przy ul. Koziej stanowić będzie ujęcie awaryjne.

Ponadto na terenie gminy Grabowiec, wsie: Ornatowice, Kol.Szystowice i Ski-bice posiadają sieci wodociągowe, które połączone są w układ wodociągu Drogojówka na terenie gminy Trzeszczany.

Oprócz ujęć wód głębinowych dla potrzeb wodociągów grupowych na terenie gminy Grabowiec działają dwa ujęcia wód głębinowych: przy szkole i piekarni w Grabowcu.

Ujęcia te pokrywają potrzeby tych jednostek.

6.3. GOSPODARKA ŚCIEKOWA

Obszar gminy Grabowiec nie posiada obecnie zorganizowanego systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków sanitarnych.

Ścieki sanitarne gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych i wywożone do gminnej oczyszczalni ścieków w Skierbieszowie.

Ogólnie należy stwierdzić, że stan sanitarny jest niezadowalający, pogarsza go fakt, że we wsiach gdzie znajduje się sieć wodociągowa powstają ścieki sanitarne, które niejednokrotnie są nieoczyszczane i odprowadzane do rowów melioracyjnych i cieków wodnych.

Wody opadowe odprowadzane są powierzchniowo do rowów i cieków wodnych.

WODOCĄGI I KANALIZACJA

WYSZCZEGÓLNIENIE	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Sieć w km wodociągowa kanalizacyjna	15,2	16,0	16,0	24,1	23,1	23,1	23,1	23,1
Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych wodociągowe kanalizacyjne	410	417	417	521	644	644	651	652
Zdroje uliczne	28	28	28	55	5	5	4	11
Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domo- wych wdm ³ na 1 mieszkańca	76,4 13,9	70,9 13,1	70,9 13,2	84,3 15,5	77,7 14,4	75,0 14,0	72,1 13,6	70,6 13,5
Zużycie wody z wodociągów na wsi (dawne woj. zamojskie) wdm ³ na 1 mieszkańca	4856,4 13,9	4946,5 14,3	4771,7 13,8	5228,3 15,1	4917,4 18,6	4610,7 13,6	5060,9 15,0	5033,0 15,0
Zużycie wody z wodociągów w woj. zamojskim na 1 mieszkańca	22,9	23,5	23,2	24,3	23,4	22,2	22,8	22,2
Zużycie wody z wodociągów w kraju na 1 mieszkańca	68,8	67,2	60,0	67,0	60,7	56,2	52,6	49,7

Dane: WUS - Zamość

GOSPODARSTWA ROLNE WG GŁÓWNEGO ŹRÓDŁA ZAOPATRZENIA W WODĘ,
ODPROWADZANIA ŚCIEKÓW I USUWANIA NIECZYSTOŚCI STAŁYCH

WYSZCZEGÓLNIENIE	Liczba gospodarstw	Gospodarstwa indywidualne
WODOCIĄG		
sieciowy - bez podłączenia do gospodarstw	54	34
- z podłączeniem	506	390
zagrodowy podłączony do studni - głębinowej	248	239
- gospodarczej	126	119
dowożenie wody	65	51
z tego 0,5 km	27	20
0,5 - 1,0 km	36	29
2,5 km	2	2
ODPROWADZANIE ŚCIEKÓW SANITARNYCH		
odprowadzenie ścieków do dołu gnilnego		
- z oczyszczeniem własnym lub wywożeniem do oczyszczalni	41	38
- bez oczyszczania i wywpu	549	478
bez szamba	73	61
brak kanalizacji	672	547
WYWOŻENIE NIECZYSTOŚCI STAŁYCH		
na zorganizowane wysypisko	645	548
zagospodarowanie we własnym zakresie	690	576

Dane: Spis rolny 1996

6.4. GOSPODARKA ODPADAMI

Gmina Grabowiec posiada wysypisko stałych odpadów komunalnych. Wysypisko zlokalizowane jest w sołectwie Grabowiec.

Powierzchnia terenu - 0,49 ha

Rezerwa terenu do rozbudowy docelowej -1,70 ha

Rok założenia-1999

Wysypisko to zrealizowane zostało zgodnie z zasadami i wymogami ochrony środowiska i inspekcji sanitarnej, w oparciu o pozwolenie na budowę. Decyzja pozwolenia na budowę I-go etapu UANB 7351-1-4-132/97 z dnia 1999.09.01.

Obecna powierzchnia zabezpiecza potrzeby gminy.

1. Kubatura niecki wysypiska	V	-	9232,00 m ³
2. Powierzchnia geomembrany	P	-	1800 m ²
3. Pojemność wysypiska sektor A V1		-	19387,00 m ³
4. Chłonność wysypiska	V1	-	19387,00 m ³
5. Ilość odpadów	V	-	19405,00 m ³
6. Okres eksploatacji 1998 -2010 rok			

PROJEKTOWANA ILOŚĆ ODPADÓW KOMUNALNYCH NA OBSZARZE GMINY GRABOWIEC

Lp.	Lata	Liczba mieszkańców	Wskaźnik nagr. obj.	Ciężar objęt.	Wskaźnik nagr. wag.	Ilość odpadów		
			nf/M/rok	ko/nr*	kg/M/rok		t/lata	mulata
1.	1998-2000	5400	0,5	330	165	13 500	4 455	6 364
2.	2001 -2005	5600	0,5	320	160	14 000	4 480	6 399
3.	2006-2010	5800	0,6	310	186	15 000	5 374	6 642
4.	2011 -2015	6200	0,6	300	180	18 600	5 580	7 971
								27 376

Plan realizacyjny uzgodniony przez Inspektora Sanitarnego
w Hrubieszowie oraz Wydział Ochrony Środowiska U.W. w Zamościu

6.5. CIEPŁOWNICTWO

W miejscowości gminnej w Grabowcu zrealizowana została kotłownia ekologiczna opalana słomą.

Wydajność - 800 kW

Powierzchnia terenu - około 0,5 ha

Długość sieci ciepłowniczej - 0,8 km

Powierzchnia ogrzewanych pomieszczeń - 5.145 m²

Rok oddania do użytku - październik 1996

Ciepło dostarczane jest do budynków użyteczności publicznej tj. Urzędu Gminy, Banku Spółdzielczego, szkoły, internatów, pawilonu handlowego, gminnego ośrodka zdrowia, hydroforni oraz zakładu komunalnego. Istnieje możliwość dostarczania ciepła dla potrzeb centralnego ogrzewania również dla innych odbiorców.

Mieszkańcy gminy pokrywają potrzeby ciepła z lokalnych źródeł ciepła.

Na terenie gminy Grabowiec działa Gminny Zakład Komunalny, który ma siedzibę w Grabowcu przy ul. Koziej. Zajmuje się on konserwacją i rozbudową wodociągów oraz kotłowni ciepłej.

6.6. GAZOWNICTWO

Na terenie gminy Grabowiec brak jest źródeł wytwarzania gazu, jak również nie ma sieci gazowych.

6.7. ELEKTROENERGETYKA

Na terenie gminy Grabowiec nie ma generatorów pracujących na sieć (oddających energię elektryczną do krajowego systemu elektro - energetycznego). Gmina jest jedynie odbiorcą energii elektrycznej. Na terenie gminy znajdują się jedynie linie elektroenergetyczne 15 kV (nie ma linii 110 kV ani 30 kV).

Zasilanie gminy w energię elektryczną zapewnia napowietrzna sieć średniego napięcia 15kV. Odbiorcy energii elektrycznej z terenu gminy zasilani są z sieci napowietrznej 15 kV niżej wymienionymi liniami. Istniejący układ sieci średniego napięcia zapewnia wielostronne zasilanie podstawowe i rezerwowe głównych ciągów liniowych (tzw. linii magistralnych) z kilku Głównych Punktów Zasilających.

Lp.	Ze stacji transformatorowo - rozdzielczej „GPZ”	Nazwa linii 15 kV	z kierunku
1.	30/15kV Wojsławice	Skierbieszów	NW północno - zachodniego
2.	30/15kVWojsławice	Grabowiec	N północnego
3.	30/15kVWojsławice	Bereść	NE północno-wschodniego
4.	110/30/15kV Hrubieszów	Grabowiec	E wschodniego
5.	110/30/15kV Hrubieszów	Horyszów	SE południowo - wschodniego
6.	110/15kV Zamość	Grabowiec	NW północno - zachodniego
7.	110/15kV Zamość	Miączyn	S południowego
8.	110/15kV Zamość Majdan	Skierbieszów	W zachodniego

Istniejący układ sieci 15 kV umożliwia współpracę GPZ-ów w celu uzyskania wyższej pewności zasilania odbiorców. Do sieci tej przyłączone są stacje transformatorowe 15/04kV.

Łączna długość linii średniego napięcia	Liczba stacji transformatorowych 15/04kV
ok. 53 km	66

Stosownie do zapotrzebowania wynikającego z charakteru projektowanego zagospodarowania przewiduje się konieczność sieciowych inwestycji w zakresie sieci 15kV. Będą to w większości przypadków inwestycje z grupy tzw. „odtworzeniowych”, które mają na celu poprawę stanu technicznego urządzeń.

Przewiduje się również dostosowanie mocy transformatorów w istniejących stacjach transformatorowych 15/04kV do aktualnego obciążenia. Plan przewiduje też modernizację sieci niskiego napięcia. W sieciach tych przewiduje się stosowanie linii napowietrznych z przewodami izolowanymi.

Obsługę odbiorców energii elektrycznej z terenu gminy zapewnia Posterunek Energetyczny w Grabowcu tel. (0-84) 651 24 38, podległy Rejonowej Dyspozycji Mocy w Hrubieszowie tel. (0-83) 826 73 lub 991 (Zamojska Korporacja Energetyczna SA).

W grudniu 1999 r. ekipa tego Posterunku uzyskała w konkursie organizowanym przez ZKE SA trzecie miejsce spośród 40 w całej Korporacji. W tym corocznym konkursie podstawowym kryterium oceny jest jakość obsługi klientów. Zajęcie tego punktowanego miejsca oznacza dobrą obsługę mieszkańców gminy przez służby energetyczne.

Projektując zabudowę w pobliżu napowietrznych linii elektroenergetycznych należy uwzględnić ustalenia wynikające z obowiązujących uzgodnień (z Rejonowym Zakładem Energetycznym w Hrubieszowie ul. Kolejowa 41, 22-500 Hrubieszów, tel. 0-83 826 73, 826 74 fax) w zakresie bezkolizyjności.

W myśl art. 18 ustawy „Prawo Energetyczne” z dnia 10. IV. 1997 r. planowanie, organizacja i finansowanie oświetlenia publicznego na terenie gminy należy do zadań własnych gminy. Wynika stąd potrzeba ujednolicenia zasad inwestowania w tego typu zadania oraz przewidywania wydatków na eksploatację i konserwację urządzeń oświetlenia dróg.

6.8. TELEKOMUNIKACJA

W zakresie świadczenia usług telekomunikacyjnych na terenie gminy znajdują się sieci telekomunikacyjne tzw. tradycyjne (kable miedziane), linie kablowe światłowodowe oraz radiowe łączy telekomunikacyjne. Liczba abonentów telefonii przewodowej charakteryzuje stan podstawowych usług telekomunikacyjnych. Wielkość wskaźników liczby Abonentów na 1000 mieszkańców w gminie Grabowiec wynosił w 1998 r. 60,0 (więcej informacji - w zestawieniu tabelarycznym). Budowa telefonicznych linii rozdzielczych oraz sieci abonenckiej przyczynia się w znacznym stopniu do poprawy wskaźników oceniających gminę pod względem jakości usług telekomunikacyjnych.

Proces rozbudowy urządzeń telekomunikacyjnych na terenie gminy trwa nadal, przez co należy spodziewać się coraz lepszych wyników, lepszego zaspokajania potrzeb mieszkańców.

Telekomunikacja Polska S. A. za pomocą automatycznej centrali telefonicznej w Grabowcu wykonuje usługi połączeń telefonicznych w ruchu automatycznym. Rozbudowa abonenckiej sieci telefonicznej umożliwia przyłączenie nowych abonentów do automatycznych central telefonicznych.

Przewidując dalszy rozwój usług łączności należy dążyć do zapewnienia większej liczbie mieszkańców dostępu do urządzeń łączności przewodowej. Za pożądany standard uznaje się poziom jeden abonent na jedno gospodarstwo.

Rozbudowa abonenckiej sieci telefonicznej umożliwia przyłączenie nowych abonentów do automatycznych central telefonicznych. W związku z uruchomieniem na przełomie lat 1999 i 2000 automatycznej centrali telefonicznej nastąpiła zasadnicza zmiana w numerach abonentów. Powstała też (przez większą pojemność centrali) możliwość przyłączania w najbliższej przyszłości abonentów nowych.

Przy składzie buraków w pobliżu miejscowości Dańczypol zlokalizowane są dwa maszty przeznaczone do celów łączności. Większy (około 100 m wysokości) został wybudowany na potrzeby telefonii komórkowej (m.in. GSM). Drugi (około 40 m wysokości) pracuje w tzw. sieci „trunkingowej” Zamojskiej Korporacji Energetycznej S.A. Zapewnia łączność telefoniczną i zdalne sterowanie (z Hrubieszowa) punktów odłącznikowych średniego napięcia.

W zakresie usług łączności (m.in. w wyniku powstania konkurencji różnych operatorów) należy spodziewać się coraz lepszego zaspokajania potrzeb mieszkańców.

Na terenie całego kraju obserwuje się ostatnio rozwój łączności komórkowej, której sieć coraz bardziej jest konkurencyjna względem dotychczas jedynej łączności tradycyjnej.

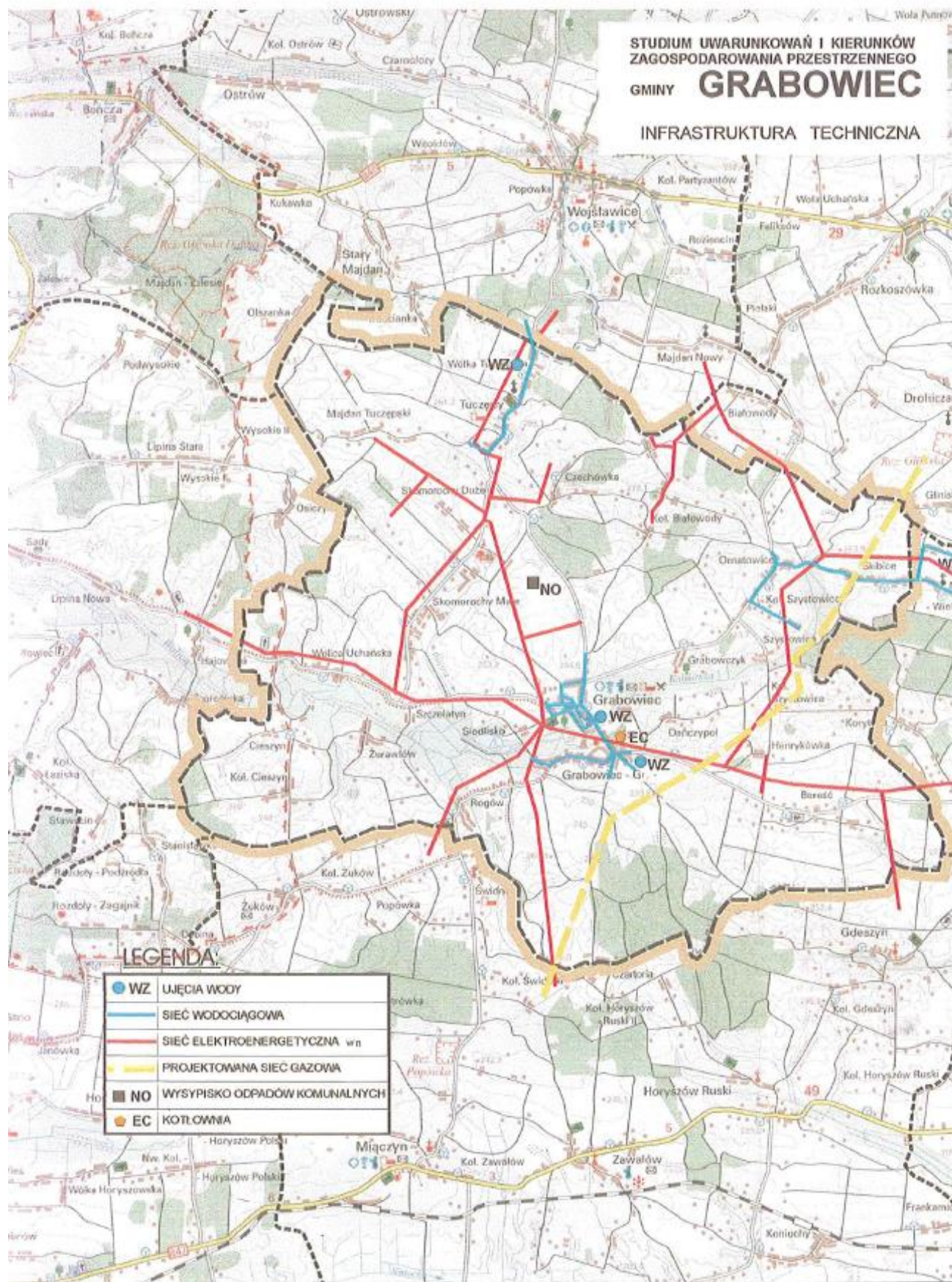
Mimo, że jest to rozwiązanie droższe, posiada też wiele zalet w postaci lekkich przenośnych urządzeń oraz bardzo krótkiego czasu oczekiwania na uzyskanie abonamentu. W założeniach telefonia komórkowa powinna być uzupełnieniem telefonii tradycyjnej, dlatego nie należy spodziewać się, że wyprze ona telefonię tradycyjną. Za pomocą automatycznej centrali telefonicznej w Grabowcu wykonuje usługi połączeń telefonicznych w ruchu automatycznym.

Opracowania planów miejscowych zagospodarowania z terenu gminy należy uzgadniać w zakresie bezkolizyjności z telekomunikacyjnymi kablami TKD, np. na posiedzeniach Zakładu Uzgadniania Dokumentacji Projektowej w Starostwie Powiatowym w Hrubieszowie.

PLACÓWKI POCZTOWE I USŁUG TELEKOMUNIKACYJNYCH

LP.	WYSZCZEGÓLNIENIE ROK	PLACÓWKI POCZTOWO TELEKOMUNIKACYJNE		ABONENCI TELEFONICZNI	
		w liczbach bezwzględnych	wskaźnik Mieszkańców na 1 placówkę	w liczbach bezwzględnych	wskaźnik na 1000 Mieszkańców
1.	1990	2	2700	196	35,8
2.	1991	2	2700	-	X
3.	1992	2	2700	235	43,1
4.	1993	2	2700	237	41,1
5.	1994	2	2700	246	45,6
6.	1995	2	2700	259	48,6
7.	1996	3	1800	299	56,7
8.	1997	3	1700	305	58,7
9.	1998	3	1700	307	60,0
POWIAT ZAMOJSKI -1998		39	2,9	13 255	117,2
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE - 1998		670	3,3	431 049	192,5
POLSKA -1998		X	X	X	219,4

x – brak danych

7. DIAGNOZA

- podstawowe uwarunkowania,
- szanse,
- zagrożenia,
- polityka rozwoju

7.1. PODSTAWOWE UWARUNKOWANIA

7.2. SZANSE ROZWOJU

7.3. ZAGROŻENIA

7.4. POLITYKA ROZWOJU

7. DIAGNOZA

- podstawowe uwarunkowania,
- szanse,
- zagrożenia,
- polityka rozwoju

Na podstawie analizy materiałów dotyczących różnych sfer stanu istniejącego Gminy Grabowiec sformułowano ustalenia dotyczące:

- uwarunkowań
- szans
- zagrożeń

związanych z gospodarką gminy oraz określenie głównych elementów rozwoju.

7.1. PODSTAWOWE UWARUNKOWANIA

1. Wartość rolniczej przestrzeni produkcyjnej stanowiącej bazę nowoczesnego, wydajnego rolnictwa a także znakomitą podstawę do produkcji zdrowej żywności.
2. Duże walory krajobrazowe. Piękna, urozmaicona rzeźba terenu Działów Grabowieckich, charakterystyczny układ pól, ciekawe krajobrazowo jary i debry o znacznej nieraz głębokości, doliny rzeczek i lasy. Ciekawe osadnictwo i zabytki kultury.
3. Oddalenie od głównych tras komunikacyjnych stwarzające z jednej strony ograniczenie w postaci bezpośrednich korzyści związanych z obsługą tych tras, a z drugiej strony tworzące „niszę ekologiczną” o niezaprzeczalnych walorach turystyczno - rekreacyjnych.
4. Dużym ograniczeniem i uwarunkowaniem są stosunki demograficzne w gminie. Wieś się wyludnia (ujemne saldo przyrostu naturalnego i migracji). Pozostają osoby starsze mniej ruchliwe i innowacyjne, a także słabiej wykształcone.

7.2. SZANSE ROZWOJU

W aktualnej sytuacji gospodarczej trudno zaproponować szansę szybkiego rozwoju.

W perspektywie długookresowej walory wymienione w Podstawowych uwarunkowaniach stwarzają możliwości rozwoju w następujących dziedzinach:

1. Rolnictwo, w tym produkcja zdrowej żywności.
2. Przemysł rolno - spożywczy, drobny, dający produkcję półproduktów w dziale roślin i wysokiej jakości produktów w dziale hodowli.
Wymaga to samoorganizacji rolników dla tworzenia zorganizowanej produkcji wstępnego przerobu i magazynowania (z wykorzystaniem istniejącej bazy magazynowej).
3. Obsługa turystyczno - rekreacyjna związana z bliskością międzynarodowej trasy Zamość - Hrubieszów - Zosin i trasami Chełm - Wojsławice - Teratyn -Hrubieszów.
4. Znakomite warunki do tworzenia gospodarstw agroturystycznych także dla osób korzystających z w/w tras.

7.3. ZAGROŻENIA

Podstawowe zagrożenie dla gminy stanowi dalsze utrzymywanie się negatywnych zjawisk demograficznych, a głównie ujemnego salda migracji i ujemnego salda przyrostu naturalnego.

Związane z tymi zjawiskami jest stosunkowo słabe wykształcenie. Stanowi to poważną przeszkodę w realizacji omawianych szans rozwoju, a także przewyższenie aktualnej recesji.

Zagrożeniem dla wykorzystania walorów naturalnych gminy jest: brak sieci kanalizacyjnych, brak gminnej oczyszczalni ścieków.

Degradacja tak cennych terenów może uniemożliwić lub ograniczyć szanse rozwoju gminy.

7.4. POLITYKA ROZWOJU

1. Najważniejszym celem polityki krótkoterminowej jest wstrzymanie odpływu ludności poprzez organizację miejsc pracy, szkolenie m.in. w dziedzinie agroturystyki, produkcji zdrowej żywności.
2. W dalszej kolejności należy zmierzać do samoorganizacji rolników w dziedzinach: skupu płodów rolnych, ich magazynowania i ewentualnego wstępnego przetwórstwa.
3. Wzmocnienie ośrodka gminnego i ośrodków wspomagających (Tuczepy, Szystowice) poprzez tworzenie odpowiednio zorganizowanych centrów kulturalno - usługowych i szkoleniowych.
4. Organizacja obsługi turystyki i rekreacji poprzez stworzenie centrum informacyjnego w Grabowcu, map turystycznych przy wjazdach do gminy.
5. Podjęcie starań dla poprawy warunków jazdy na podstawowych trasach przechodzących przez obszar gminy:
 - północ - południe, modernizacja drogi Wojśławice - Grabowiec i budowa trasy Grabowiec - Zawałów do drogi Hruszów - Zosin
 - modernizacja trasy wschód - zachód Grabowiec - Lublin, wymaga to:
starań o środki powiatowe i ewentualny udział środków własnych na drogę Wojśławice - Grabowiec i Grabowiec - Lublin oraz środków własnych na budowę drogi Grabowiec - Zawałów (do trasy Hrubieszów - Zosin). Obie te trasy winny być modernizowane i budowane w porozumieniu z gminami sąsiednimi (Wojśławice, Miączyn).
6. Odpowiednia promocja gminy w powiecie, województwie i na forum krajowym jako ośrodka o zdrowym i przyjaznym środowisku, pięknym krajobrazie i zdrowej żywności.

